

ฤดูกาลที่ชาวประมงพื้นบ้านสามารถจับกุ้งได้โดยการใช้เครื่องมือประมงอวนลอยกุ้ง 3 ชั้น โดยส่วนใหญ่จะเริ่มตั้งแต่กันยายนซึ่งเป็นช่วงของปลายฤดูกลมตะวันตก ถึงต้นเดือนพฤศจิกายน

การใช้เครื่องมือประมงลอยกุ้งมักประสบกับปัญหาอุปสรรคที่ทำให้ไม่สามารถทำการประมงได้มาจากปัจจัย 2 ประการ คือ

1. ปัจจัยจากธรรมชาติ

- คือช่วงเวลาที่น้ำใสหรือน้ำตาย (น้ำไม่ไหล) ชาวประมงพื้นบ้านจะหยุดออกทำการประมงด้วยเครื่องมือประมงประเภทนี้

- ช่วงคลื่นลมแรง โดยเฉพาะช่วงฤดูมรสุมในช่วงปลายเดือนพฤศจิกายน – ต้นเดือนมกราคมชาวประมงพื้นบ้านก็มักจะหยุดออกทำการประมงด้วยเครื่องมือประมงประเภทนี้เช่นกัน

2. ปัจจัยจากมนุษย์

- การใช้เครื่องมืออวนรุน อวนลากที่เป็นเครื่องมือประมงที่มีประสิทธิภาพในการทำลายสูง
- การจัดวางปะการังเทียมไปทับพื้นที่ทำการประมงพื้นบ้านของเครื่องมือประมงอวนกุ้ง
- เครื่องมือประจำที่ เช่น อวนจมปู ลอบปู เป็นต้น เครื่องมือเหล่านี้มีกวางประจำอยู่กับที่เมื่ออวนลอยกุ้งลอยไปตามกระแสน้ำก็จะไปเกี่ยวติดเครื่องมือประมงเหล่านี้ ทำให้อวนของชาวประมงพื้นบ้านฉีกขาด ปัจจัยที่เป็นปัญหาอุปสรรคของการใช้เครื่องมือประมงอวนลอยกุ้ง 3 ชั้น มักเกิดขึ้นจากปัจจัยทางธรรมชาติและจากปัจจัยการกระทำของมนุษย์ ชาวประมงพื้นบ้านจึงต้องเรียนรู้ ปรับตัว เพื่อลด/ขจัดเงื่อนไขที่เกิดขึ้น โดย

- ปัจจัยที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติ ชุมชนปรับตัวโดยการหลีกเลี่ยงไม่ทำการประมง เพื่อลดความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นทั้งกับตนเองและเครื่องมือประมง การหลีกเลี่ยงทำการประมงในช่วงนี้จึงนับเป็นผลดีต่อระบบทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กล่าวคือทำให้สัตว์น้ำสามารถฟื้นตัวได้

- ปัจจัยจากมนุษย์ เป็นการกระทำของมนุษย์ โดยชุมชนได้มีการเรียนรู้ปรับตัวและผลักดันให้มีการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นโดย

- การผลักดันให้รัฐบาลออกกฎหมายห้ามมิให้ใช้เครื่องมืออวนรุนและอวนลากในเขตจังหวัดปัตตานี

- มีการเรียกร้องกับหน่วยงานภาครัฐให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดการจัดวางปะการังเทียมในจังหวัดปัตตานี

- ชุมชนได้ร่วมกันสร้างกฎเกณฑ์ กติกาของชุมชนในการลดความขัดแย้งระหว่างการใช้เครื่องมือประมงที่ต่างชนิดกัน

อุปกรณ์ที่ใช้ในการถักอวนลอยกุ้ง 3 ชั้น (ปูกระชัง)

1. ชวนถักอวน (จอแบบ)

ภาพที่ 34 : ภาพชวนถักอวน

2. งาซา(ด้ายสีแดง)

ภาพที่ 35 : ภาพด้ายแดง

3. วังไว้ใส่งาซา (ด้ายสีแดง)
เวลาจะใส่ด้ายแดงในจอแบบ

ภาพที่ 36 : ภาพวังสำหรับใส่ด้ายแดง

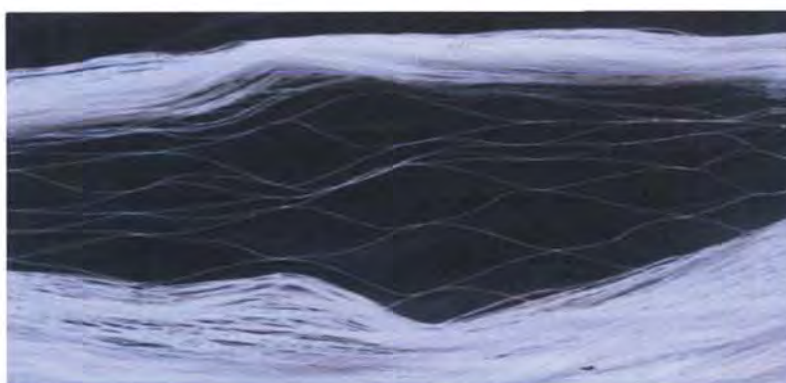
4. แฉกแป ใช้สำหรับทาบเนื้ออวนเวลาจะถักอวน

ภาพที่ 37: ภาพแผ่นไม้สำหรับทาบบนเนื้ออวนในระหว่างถักอวน

5. กรรไกรตัดด้าย

6. อวนชั้นนอก เรียกว่า อวนตาห่าง (ปู๊ะชีอูมาหรือปู๊ะตูวา) เป็นอวนในล่อน เวลาตัดจะตัดได้ 2 ฟัน มีขนาดตาอวน 12 เซนติเมตร หรือ 14 เซนติเมตรขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้ใช้

ภาพที่ 38 : ภาพอวนชั้นนอก

7. อวนชั้นใน (ปู๊ะชีปีะหรือปู๊ะคาแล) เป็นอวนในล่อน จะอยู่ตรงกลางระหว่างอวนชั้นนอก (ปู๊ะชีอูมา) มีขนาดตาอวน 3.5 เซนติเมตร, 4 เซนติเมตร หรือ 4.3 เซนติเมตรขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้ใช้

ภาพที่ 39 : ภาพอวนชั้นใน

ขั้นตอนในการถักอวนลอยกุ้ง (ปูกระชัง)

1. เริ่มแรกผู้ที่ต้องการใช้อวนจะซื้ออวนจากร้านค้าในเมือง การถักอวนกุ้งจะประกอบไปด้วยอวนชั้นนอก เรียกว่า *ปูกระชัง* เป็นอวนที่อยู่ด้านล่างและอวนที่อยู่ข้างบน ราคาอวนจะอยู่ที่ 240 บาท จะตัดได้สองผืน ส่วนอวนชั้นในเรียกว่า *ปูกระชัง* เป็นอวนที่อยู่ตรงกลางระหว่างอวนชั้นนอก (*ปูกระชัง*) ราคาอวนจะอยู่ที่ผืนละ 120 บาท
2. ในการถักอวนจะต้องมีเตรียมอุปกรณ์ที่ใช้ในการถักอวน คือ *ทวน(จอแบบ)* เป็นการเอาด้ายสีแดง (งาชา) ในตัวทวนหรือเรียกว่า *ชีมะจอแบบ* เพื่อใช้ในการถักอวน

ภาพที่ 40 : ภาพการร้อยด้ายแดงเข้าทวน

3. ก่อนจะเริ่มถักอวน คนถักอวนจะต้องตัดอวนโดยจะตัด อวนชั้นนอก (*ปูกระชัง*) โดยการตัดจะนับจากข้างบนถึงข้างล่างจำนวนตาอวน $12\frac{1}{2}$ เมื่อนับตาอวนครบ จะตัดตาอวนตามขนาดที่นับคนถักอวนจะตัดเฉพาะอวนชั้นนอก (*ปูกระชัง*) เท่านั้น

ภาพที่ 41 : ภาพการตัดอวน

4. ในการวางอวน คนถักอวนจะต้องวางอวนชั้นนอก (ปู๊ะชีอมา) โดยการคลี่อวนชั้นนอก (ปู๊ะชีอมา) ออก คนถักอวนจะวางเนื้ออวนชั้นนอก (ปู๊ะชีอมา) ไว้ด้านล่างและจะนำอวนชั้นใน (ปู๊ะชีปีะ) มาวางไว้ตรงกลางระหว่างเนื้ออวนชั้นใน (ปู๊ะชีปีะ) และนำเนื้ออวนชั้นนอก (ปู๊ะชีอมา) มาวางไว้ด้านบนของเนื้ออวนชั้นในอีกครั้งหนึ่ง

5. เมื่อวางเนื้ออวนเสร็จแล้วคนถักอวนจะจับแผ่นไม้ไผ่ (แมแป) ไว้ แล้วเริ่มขั้นตอนแรกในการชุนเนื้ออวน โดยจะชุนอวนชั้นใน (ปู๊ะชีปีะ) ก่อน เป็นการชุนทีละตา โดยจะชุนทั้งหมดสามตาอวน

ภาพที่ 42 : ภาพการชุนอวนสามตา

6. เมื่อชุนสามตาเสร็จก็จะชุนเนื้ออวนชั้นนอก (ปู๊ะชีอมา) ที่อยู่ด้านล่างก่อนหนึ่งตาอวนตามด้วยการชุนเนื้ออวนชั้นใน (ปู๊ะชีปีะ) หนึ่งตาอวนแล้วชุนเนื้ออวนชั้นนอก (ปู๊ะชีอมา) ด้านบนอีกหนึ่งตา รวมการถักอวนทั้งหมดสามชั้นแต่ละตาอวนจะชุนอวนเป็นเงื่อนไขทุกครั้งหลังจากชุนแต่ละชั้นเสร็จจะเรียกวิธีการชุนในครั้งแรกว่า กาโปห์

7. หลังจากนั้นก็จะนำอวนที่ผูก (กาโปห์) เสร็จแล้วมาชีมิะต่อโดยการชีมิะจะชีมิะต่อจาก การผูก (กาโปห์) ก็จะถักต่อขึ้นจากด้ายสีแดง (จาซา) หรือเรียกว่าชุนขึ้นเป็นชั้นที่สองของการถักอวน

8. เมื่อชุนอวนชั้นที่สองเสร็จก็จะชุนต่อจากด้ายสีแดง (จาซา) ชุนต่อขึ้นเป็นชั้นที่สามเมื่อครบตามชั้นที่สามก็จะได้อวนหนึ่งผืน ในการถักอวนจะชุนเสร็จสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อชุนอวนครบสามชั้นตอนเสร็จสมบูรณ์คือ กาโปห์ หนึ่งครั้ง ชีมิะ สองครั้ง

อวนลอยกุ้ง 3 ชั้นชนิดต่อ (ปูทะเล)

อุปกรณ์ในการถักอวนลอยกุ้ง 3 ชั้นชนิดต่อ (ปูทะเล)

1. อวนไพลอนชั้นบนเบอร์ 2 ขนาดตา 3.5 เซนติ์ ลึก 25 ตา
2. อวนชั้นในเบอร์ 1 ขนาดตา 3.5 เซนติ์ ลึก 50 ตา
3. อวนชั้นนอกเบอร์ 5 ขนาดตา 10 เซนติ์ ลึก 30 ตา
4. งาซาเอ็นเบอร์ 6 ขนาดตา 3.5 เซนติ์ ลึก 4 ตา
5. ค่ายไพลอนเบอร์ 5
6. เชือกสีขนาด 3.5 มิล (อาพะยะ)ด้านบน
7. เชือกสีขนาด 2.5 มิล (อาพะยะ)ด้านล่าง
8. ตะกั่วแท่งใช้ 1 กิโล ต่อ 1 ผืน ราคา 140 บาท
9. ทุ่นยาง 40 อัน

ขั้นตอนในการถักอวนลอยกุ้ง 3 ชั้นชนิดต่อ

1. นำอวนไพลอนชั้นบนเบอร์ 2 มาผูกเกี่ยวเข้ากับอวนไพลอนชั้นในเบอร์ 1 แล้วผูกงาซาด้วยเบอร์ 1
2. นำเนื้ออวนชั้นนอก (ปูทะเลชีงมา) มาตัดขนาด 14 ตา เนื้ออวนนี้จะตัดได้ 2 ผืน โดยจะนำมาวางชั้นบน 1 ผืน ชั้นล่าง 1 ผืน และนำส่วนอวนไพลอนที่ผูกเข้ามาวางไว้ตรงกลาง
3. ขุนโดยการเกี่ยวอวนชั้นนอกด้านบนกับอวนชั้นนอกด้านล่างเข้าด้วยกันแล้วขุนเป็นเงื่อนผูกตาย หลังจากนั้นจะนับ 3 ตา เว้น 4 ตา แล้วขุนเข้าด้วยกัน
4. หลังจากนั้นจะนำอวนที่ขุนเข้าด้วยกันของเนื้ออวนชั้นนอกทั้งสองด้านทั้งด้านบนกับด้านล่าง นำมาผูก (กาโปห์) เข้ากัน โดยขุนต่อขึ้นจากค่ายแดง (งาซา) และจะขุน โดยเว้นระยะห่าง 1 ตาครึ่ง ด้านบนจะนับ 6 ตาขึ้นบน แล้วขุน 3 ตา เว้น 4 ตา ขุนเข้าด้วยกัน

ภาพที่ 43 : ภาพอวนที่ถักด้วยด้ายแดง

5. ผูกเนื้ออวนชั้นล่างเข้ากับเชือก 2.5 มิลลิเมตร โดยจะนับเว้น 3 ตาเข้า ตาที่ 4 จะผูก 1 ครั้ง (เรียกว่า 3 ในผูก) 1 คืบ ผูกเว้น 3 ตา 4 ผูก
6. จากนั้นผูกอวนส่วนบนของอวนจะนับ 16 ตาผูก ซอกเกาะ 1 คืบเอาเข้า 1 นิ้ว จะผูกแบบนี้จนกว่าจะเสร็จ
7. เมื่อถักอวนข้างบนและข้างล่างเสร็จแล้ว ก็นำตะกั่วแท่งมาตัด โดย 1 กิโลกรัม จะตัดได้ 100 ลูก แล้วเอามาคืบตรงหัวให้เหลือพื้นที่เพื่อที่จะผูกเข้ากับเชือก (1 ตะกั่วผูกเข้ากับเชือก 2 เส้น ซอกเกาะ 1 คืบ จะผูกตะกั่วแท่งตรงกลางระหว่างการนับซอกเกาะ)
8. หลังจากนั้นก็ใส่ทุ่นพลาสติกโดยการนับซอกเกาะโดยจะเว้น 2 คืบ แล้วใส่ทุ่นพลาสติก 1 อัน

5.2.2 อวนปลาทราย (ปูกระบุโละ)

ภาพที่ 44 : ภาพเครื่องมืออวนปลาทราย

อวนปลาทรายเป็นเครื่องมือประมงชนิดหนึ่งในชุมชนบ้านป่าคาบูดีที่สมาชิกในชุมชนนิยมใช้กันมากเพราะเป็นเครื่องมือประมงพื้นบ้านที่สามารถนำมาใช้ปรับเปลี่ยนกับเครื่องมือประมงอื่น ๆ ได้ เช่น เครื่องมืออวนลอยกุ้ง 3 ชั้น สมาชิกในชุมชนแห่งนี้นิยมใช้อวนปลาทรายในช่วงเวลาที่น้ำทะเลไหลไม่แรงหรือช่วงน้ำตาย ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่เครื่องมือประมงอวนลอยกุ้งมักหยุดทำการประมงได้กล่าวไว้ข้างต้น

ในช่วงเวลาที่น้ำทะเลไหลเชี่ยวตั้งแต่ข้างขึ้นหรือแรม 1 - 5 ค่ำ และ 10 - 15 ค่ำ ชาวบ้านมักจับปลาทรายได้น้อยมาก เป็นเพราะน้ำที่ไหลเชี่ยวจะทำให้อวนปลาทรายนอนราบกับพื้น อวนปลาทรายเป็นอวนที่ชุมชนประดิษฐ์ขึ้นมาให้มีสภาพของอวนอยู่กับที่ไม่ให้ปลาวิ่งเข้ามาหาอวน โดยการทำให้ปลาตกใจโดยการกระทุ้งน้ำ ปลาจะวิ่งเข้าไปหาอวนและติดอวนในที่สุด

ชาวประมงพื้นบ้านจะเริ่มใช้เครื่องมือประมงชนิดนี้เมื่อน้ำทะเลเริ่มใสขึ้นในช่วงเดือนเมษายน-ตุลาคม โดยพวกเขาจะดูการไหลของกระแสน้ำเป็นหลัก พวกเขาจะใช้อวนปลาทรายในช่วงที่การไหลของกระแสน้ำอ่อนตัวลงหรือช่วงน้ำตาย คือ ตั้งแต่แรมหรือขึ้น 6 - 10 ค่ำ

อวนปลาทรายเป็นอวนที่อยู่กับที่ ไม่ต้องฟุ้งกระแสน้ำ เป็นเครื่องมือประมงที่รอให้ปลามาติดอวน เน้นในการจับปลาทรายเป็นหลัก ผู้ใช้อวนปลาทรายจะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถพิเศษในการจดจำพื้นที่สันดอนทรายได้น้ำทะเลเป็นอย่างดี ชาวประมงพื้นบ้านที่ใช้อวนปลาทรายมักออกไปจับปลาทรายในช่วงเช้ามีดหลังจากละหมาดซุบฮี (ประมาณ 06.00 น.) พวกเขาจะขับเรือไปที่สันดอนทรายได้น้ำที่ตัวเองตั้งใจไว้ก่อนแล้ว เมื่อไปถึงบริเวณสันดอนทรายได้น้ำแล้วบางคนจะวางอวนทันที แต่บางคนจะวัดระดับความลึกของน้ำก่อนเพื่อจะได้วางอวนในบริเวณริมสันดอนทรายและเมื่อได้ที่หมายชัดเจนแล้ว จึงวางอวนโดยการทิ้งธงสัญลักษณ์และวางอวนขนานไปกับกระแสน้ำหรือวางขนานไปกับชายหาดจนหมดเนื้ออวนในเรือและจะทิ้งธงสัญลักษณ์อีกด้านหนึ่ง หลังจากนั้นจะวิ่งเรือไปด้านนอก (ห่างฝั่ง) ประมาณ 100 เมตร แล้วเริ่มกระทุ้งน้ำเพื่อให้ปลาทรายตกใจ หนีเข้าไปหาอวน

ปัญหาอุปสรรคของการใช้อวนปลาทราย เครื่องมือประมงประเภทนี้มักไม่ค่อยประสบปัญหาอุปสรรคในการทำประมง เพราะเมื่อวางอวนแล้วมักจะใช้เวลาไม่นานก็จะกู้อวนทันที ไม่ค่อยจะพบสัตว์น้ำที่ติดอวนแล้วทำให้อวนฉีกขาด แต่จะมีปัญหาในเรื่องกระแสน้ำที่บางครั้งไหลแรงเกินไป ทำให้วางอวนแล้วอวนนอนราบกับพื้นเพราะถูกกระแสน้ำกดทับจึงทำให้ปลาทรายไม่ติดอวน

5.2.3 อวนปลากระบอก (ปูเก้อีแกบลาเนาะ) หรือ (ปูเก้อโซเลย์)

ภาพที่ 45 : ภาพเครื่องมืออวนปลากระบอก

ปลากระบอกเป็นสัตว์น้ำเศรษฐกิจที่สำคัญมากชนิดหนึ่งของชาวประมงพื้นบ้านในรอบอ่าวปัตตานีและชุมชนบ้านปาตาบูดี ปลากระบอกสามารถอยู่ได้ทั้งน้ำเค็มและน้ำกร่อยจึงสามารถพบเห็นทั้งบริเวณแนวชายฝั่งอ่าวไทยและในอ่าวปัตตานี ในอดีตชาวประมงพื้นบ้านสามารถใช้ภูมิปัญญาในการเข้าถึงสัตว์น้ำประเภทนี้โดยใช้เครื่องมือที่หลากหลายทั้งการใช้เรือผีหลอก คือ การทำให้เรือมีแผ่นกระดานขึ้นลงไปในน้ำบริเวณท้องเรือผึ่งละหนึ่งแผ่น ทาสีไม้บริเวณส่วนที่ขึ้นลงไปในน้ำด้วยสีขาว มักจับสัตว์น้ำในช่วงเดือนมิด จุดตะเกียงเจ้าพายุบนเรือให้แสงไฟสะท้อนสีขาวของไม้ที่ขึ้นออกไปในน้ำ ขับเรือไปเรื่อยๆ ปลากระบอกที่นอนอยู่บริเวณบนคอนทรายจะตกใจวิ่งไปมา บางส่วนจะกระโดดขึ้นในเรือ ภูมิปัญญาในการจับปลากระบอกเหล่านี้ได้มีการปรับเปลี่ยนมาอย่างต่อเนื่อง หลังจากหมดยุคเรือผีหลอก ชาวประมงพื้นบ้านได้เปลี่ยนมาเป็นการประดิษฐ์อวนชั้นเดียวด้วยด้ายดิบ มาถักเป็นตัวอวน ต้องข้อมอวนด้วยด้ายดิบด้วยเปลือกไม้โกงกางเพื่อให้เนื้ออวนมีความแข็งมากขึ้น ไม่เปื่อยยุ่ยเมื่อถูกน้ำและถูกแดดนาน ๆ เป็นการพัฒนาเครื่องมือประมงจับปลากระบอกให้มีประสิทธิภาพในการจับสัตว์น้ำดีมากขึ้น แต่ก็เป็นการถักอวนที่ยุ่งยากซับซ้อน ต้องใช้เวลานานและต้องข้อมบ่อ ๆ เนื่องจากอวนถักขาคง่ายจนท้ายที่สุดได้มีการพัฒนาโดยมีโรงงานผลิตเนื้ออวนในท้องถิ่นมา ชาวบ้านในพื้นที่ก็ได้หันมาใช้อวนในท้องถิ่นเนื่องจากสามารถหาซื้อได้ง่าย ไม่ซับซ้อนไม่ต้องข้อมอวนด้วยเปลือกไม้ ทำให้ใช้ได้นานกว่าอวนที่ประดิษฐ์ขึ้นมาจากด้ายดิบ ประสิทธิภาพการจับสัตว์น้ำได้ดีกว่ามาก แต่ยังเป็นอวนในท้องถิ่นชั้นเดียวอยู่ ซึ่งจะพบปัญหาคือสามารถจับได้เฉพาะสัตว์น้ำที่มีขนาดเท่ากับตาอวนเท่านั้น ปลาขนาดเล็กก็หลุดไป ปลากระบอกตัวใหญ่ก็ไม่ติด เพราะปลามีขนาดใหญ่กว่าตาอวน จากปัญหาที่เกิดขึ้น

ส่งผลให้ชาวประมงพื้นบ้านได้พัฒนาเครื่องมือประมงที่สามารถจับสัตว์น้ำตัวใหญ่ๆ ได้ ซึ่งเป็นที่
ต้องการของตลาดมากกว่า

ทั้งนี้ก่อนที่จะถึงยุคของการพัฒนาเครื่องมือประมง ในอดีตชาวประมงพื้นบ้านมักจับสัตว์น้ำ
เพื่อการแลกเปลี่ยนสินค้ากับเพื่อนบ้านเท่านั้น สัตว์น้ำที่จับได้โดยส่วนใหญ่จะทำเป็นปลาแห้ง ทำเป็น
ปลาต้ม เป็นต้น แต่เมื่อตลาดเข้ามามีบทบาทในการซื้อขายมากขึ้น สัตว์น้ำที่มีคุณภาพทั้งในด้านความ
สดใหม่ ขนาดตัวใหญ่ ฯลฯ มักเป็นที่ต้องการของตลาดเป็นอย่างมาก ชาวประมงพื้นบ้านจึงได้มีการ
พัฒนาเครื่องมือประมงจากอวนปลากระบอกชั้นเดียว มาเป็นอวนปลากระบอก 3 ชั้น ทำให้เครื่องมือ
ประมงชนิดนี้มีประสิทธิภาพในการจับสัตว์น้ำตัวใหญ่ๆ ได้ดีขึ้น

อย่างไรก็ตามในในช่วง 10 – 15 ปีที่ผ่านมา ในบริเวณพื้นที่อ่าวปัตตานีได้มีการพัฒนาการ
เพาะเลี้ยงหอยแครงมากขึ้น โดยมีการนำหอยตัวเล็กหรือพันธุ์หอยจากที่อื่น ๆ มาเลี้ยงในอ่าวปัตตานี ซึ่ง
ส่งผลให้มีพันธุ์หอยหนามติดมาด้วย การขยายพันธุ์ของหอยหนามเป็นไปอย่างรวดเร็วเพราะอ่าวปัตตานี
เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์มาก ส่งผลให้เครื่องมือประมงอวนปลากระบอก 3 ชั้นของชาวประมง
พื้นบ้านในพื้นที่ ซึ่งทำจากเนื้ออวนในล่อนมีความเหนียวนุ่มติดหอยหนามเป็นจำนวนมาก ก่อให้เกิด
ความเสียหายกับอวนของชาวประมงพื้นบ้านที่หากินอยู่ในอ่าวปัตตานี เพราะทำให้อวนฉีกขาด เสียเวลา
ในการปลดหอยหนามมากขึ้น ทำให้รายได้ของชาวบ้านลดลง เพราะมีเวลาในการทำประมงน้อยลง
ต้องใช้ต้นทุนที่เพิ่มมากขึ้นโดยที่ต้องซื้ออวนใหม่อยู่เป็นระยะ เพราะอวนผืนเก่าฉีกขาดเสียหายไป จาก
ปัญหาดังกล่าวทำให้ชาวประมงพื้นบ้านต้องคิดค้นหาวิธีการที่จะต้องปรับเปลี่ยนวัสดุให้เหมาะสมกับ
สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ประกอบกับในช่วงเวลาดังกล่าวทางโรงงานผลิตเครื่องมือประมงได้มี
การผลิตอวนที่ใช้วัสดุเป็นเอ็น มีความเหนียวและมีความแข็งแรงมากกว่าอวนที่ใช้วัสดุในล่อน ชุมชน
ชาวประมงพื้นบ้านในพื้นที่จึงได้มีการพัฒนาเครื่องมืออวนปลากระบอกโดยหันมาใช้วัสดุที่เป็นเอ็นทั้ง
ชั้นนอกและชั้นใน แต่หลักการพื้นฐานในการเข้าถึงทรัพยากรของชาวประมงพื้นบ้านยังยึดหลักการเดิม
ไม่เปลี่ยนแปลงกล่าวคือจะต้องจับสัตว์น้ำที่โตได้ขนาด จับสัตว์น้ำตามฤดูกาล ต้องเรียนรู้แหล่งที่อยู่ของ
สัตว์น้ำที่จะจับ รวมทั้งลักษณะการหากินของสัตว์น้ำที่จะจับในแต่ละชนิดเหมือนเดิม เพื่อการเข้าถึง
ทรัพยากรในการยังชีพ

ชาวประมงพื้นบ้านสามารถจับปลากระบอกได้ทั้งปี ยกเว้นในช่วงมรสุมที่มีคลื่นลมที่แรงจัด
จนไม่สามารถที่จะนำเรือออกทะเลได้เท่านั้น ซึ่งมักอยู่ในช่วงเดือนธันวาคมของทุกปี ชาวประมง
พื้นบ้านมักจับปลากระบอกได้มากเป็นพิเศษในช่วงของเดือนตุลาคม – พฤศจิกายน ซึ่งเป็นช่วงต้นของ
ฤดูมรสุม น้ำทะเลจะขึ้นสูง มีฝนตกค่อนข้างมาก น้ำจืดไหลลงสู่อ่าวปัตตานีเป็นจำนวนมากและได้พัด

พาหาคูอาหารให้สัตว์น้ำตัวเล็ก ๆ เจริญเติบโต จึงเป็นอาหารชั้นดีให้กับสัตว์น้ำตัวใหญ่ ๆ ในช่วงเวลานี้ ปลากระบอกจากแนวชายฝั่งจะเข้ามาหากินในอ่าวปัตตานี จึงทำให้มีปลากระบอกเป็นจำนวนมากในช่วงเวลาดังกล่าว

ในชุมชนชาวประมงพื้นบ้านแห่งนี้ อวนปลากระบอกเป็นเครื่องมือประมงที่ค่อนข้างจะมีความแตกต่างจากเครื่องมือประมงอื่นๆ ในเรื่องของการใช้หรือการวางอวนเพราะชาวประมงพื้นบ้านจะใช้วิธีการวางอวนโดยการล้อมฝูงปลาซึ่งแตกต่างจากเครื่องมือประมงชนิดอื่น ๆ ที่ใช้การวางขางการไหลของกระแสน้ำ เพื่อให้กระแสน้ำพัดพาไปหรือการวางตามกระแสน้ำเพื่อให้อวนอยู่กับที่

ในการวางอวนปลากระบอก ชาวประมงพื้นบ้านจะต้องขับเรือไปเรื่อย ๆ เพื่อดูลักษณะของสีน้ำทะเล และดูการกระโดดของปลากระบอกหรือปลาซา ปลาเหล่านี้ถ้ามีเป็นจำนวนมากหรืออยู่รวมกันเป็นฝูงใหญ่ เมื่อมีเรือขับไปใกล้ๆ ปลาจะตกใจและกระโดดให้เห็นเหนือผิวน้ำ เมื่อชาวประมงพื้นบ้านพบเห็นลักษณะทางธรรมชาติดังกล่าว ชาวประมงพื้นบ้านจะรีบล้อมอวนในทันที และต้องวางอวนอย่างรวดเร็วเพื่อให้ทันกับการแหวกว่ายหนีของปลากระบอกฝูงนั้นๆ ด้วย

ในบางช่วงที่น้ำลดลง ปลากระบอกจะไปรวมฝูงในร่องน้ำลึกและจะไม่กระโดดให้เห็น วิธีการสังเกตก่อนวางอวนคือ ต้องดูลักษณะการผุดขึ้นมาหายใจของปลากระบอก ถ้าเห็นผุดขึ้นมามากและแหวกว่ายหนี ก็จะต้องล้อมอวนในบริเวณนั้นทันที

ในการออกทำการประมงพื้นบ้านด้วยเครื่องมืออวนปลากระบอกนี้ ชาวประมงพื้นบ้านจะเริ่มออกทะเลในช่วงเช้าตั้งแต่เวลา 06.00 น. จะกลับบ้านประมาณ 15.00 น. ในการล้อมอวนจะทำการล้อมอวนปลากระบอกไม่น้อยกว่า 5 ครั้งในแต่ละวัน ซึ่งในเรือ 1 ลำ จะใช้เครื่องมือประมงอวนปลากระบอกจำนวน 18-20 ผืน แล้วต่อเป็นผืนเดียวกันเพื่อให้สะดวกต่อการล้อมอวน

ปัญหาอุปสรรคของการใช้เครื่องมืออวนปลากระบอกก็คือ การมีหอยหนามมากเกินไปทำให้อวนฉีกขาดและต้องใช้เวลาในการปลดหอยหนามจากอวน มีตอไม้หักได้น้ำจากการเลี้ยงหอยทำให้อวนไปติดตอไม้ เมื่อน้ำไหลเชี่ยวมากก็จะพัดพาอวนไปติดตอไม้และติดหอยหนาม เปลือกหอยในที่สุด

5.2.4 เบ็ดตกปลาอินทรี (แกงแหมะกิม)

ภาพที่ 46 : ภาพเบ็ดตกปลาอินทรี

การตกปลาอินทรีด้วยเบ็ด เป็นเครื่องมือหนึ่งของชาวประมงพื้นบ้านที่เริ่มใช้เมื่อไม่นานมานี้เอง โดยได้รับความรู้ในการตกเบ็ดปลาอินทรีจากชาวประมงพื้นบ้านที่บ้านป่าดาบระ ด.ปะเสขาว อ.สาขบุรี จ. ปัตตานี โดยที่ชาวประมงพื้นบ้านบ้านป่าดาบระได้ไปทำการประมงอวนลอยกุ้งที่ อ.สาขบุรี ในช่วงที่กุ้งบริเวณหน้าบ้านป่าดาบระมีน้อย ก็ไปเป็นลูกเรือไปตกปลาอินทรีกับชาวประมงพื้นบ้านที่บ้านป่าดาบระ ด.ปะเสขาว อ.สาขบุรี จ. ปัตตานี แล้วพบว่าการตกเบ็ดปลาอินทรีใช้เครื่องมือที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อนมากนัก สามารถนำมากลับใช้ในหมู่บ้านของตนเองได้ สิ่งที่สำคัญที่สุดของการตกปลาอินทรี คือ การต้องเรียนรู้ว่าปลาอินทรีมีแหล่งที่อยู่ในบริเวณใด มีนิสัยการหากินอย่างไร ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่จำเป็นมากในการปรับใช้เครื่องมือประมงชนิดนี้ในชุมชนของตนเอง

เมื่อชาวประมงพื้นบ้านบ้านป่าดาบระคนแรก ๆ ได้นำเครื่องมือประมงชนิดนี้มาใช้ในชุมชนปรากฏว่ามีการถกเถียงพูดคุยกันอย่างมากในชุมชนว่า จะเป็นเครื่องมือประมงที่สามารถนำมาใช้ในชุมชนได้หรือไม่ เพราะชาวประมงพื้นบ้านในหมู่บ้านแห่งนี้ไม่นิยมการจับปลาอินทรีเลย แล้วมีคำถามตามมาอีกว่า แล้วเครื่องมือประมงประเภทนี้สามารถเลี้ยงดูครอบครัวได้จริงไหม มีรายได้ที่ดีพอหรือไม่ คำถามที่เกิดขึ้นเป็นคำถามที่อยู่บนพื้นฐานของการเอาชีวิตรอดของมนุษย์ทุกคน และเป็นคำถามที่จะทำให้ชาวประมงพื้นบ้านที่ต้องการใช้เครื่องมือประมงนี้ ต้องปรับตัว ต้องเรียนรู้ ต้องสร้างทักษะเฉพาะในการใช้เครื่องมือใหม่ในชุมชนแห่งนี้

หลังจากผ่านการถกเถียงพูดคุยของคนในชุมชน มีชาวประมงพื้นบ้านที่เคยเป็นลูกเรือไปตกปลาอินทรีที่อำเภอสาขบุรี จำนวน 3 ลำได้ชักชวนกันไปตกปลาอินทรีตามที่ตัวเองได้รับความรู้มา โดยวิ่งเรือออกไปจากฝั่งใช้เวลาวิ่งเรือไม่ต่ำกว่า 2 ชั่วโมง ซึ่งถือว่าเป็นการขับเรือที่ออกไปไกลจากฝั่งมาก

ที่สุดเท่าที่สมาชิกในชุมชนเคยออกไปทำการประมงมาโดยห่างจากฝั่งประมาณ 15 กิโลเมตร และอยู่ในเขตน้ำลึกมากถึง 18 วาขึ้นไป การใช้เครื่องมือตกเบ็ดปลาอินทรีครั้งแรกได้ผลเป็นที่น่าพอใจมาก เพราะทุกลำที่ออกไปตกปลาในวันนั้น ได้ปลาอินทรียกกลับมา 10-15 ตัวต่อลำ และยังเป็นปลาอินทรีขนาดใหญ่อีกด้วย คือ น้ำหนักตัวของปลาอินทรีประมาณตัวละ 5 กิโลกรัม และบางตัวมีน้ำหนักมากถึง 15 กิโลกรัม เมื่อกลับมาถึงหมู่บ้านชาวคราวของการตกปลาอินทรีครั้งแรกของชาวประมงพื้นบ้านทั้ง 3 ลำในชุมชน มีการพูดถึงกันมากที่สุด และเพื่อนบ้านในหมู่บ้านได้แวะเวียนไปสอบถาม ไปเรียนรู้ วิธีการตกปลาอินทรีจากคนที่ไปตกปลาอินทรีกันอย่างไม่ขาดสาย จากวันนั้นเป็นต้นมาชุมชนแห่งนี้ก็มีการใช้เบ็ดตกปลาอินทรีมากที่สุดรองจากเครื่องมืออวนลอยกึ่งที่ใช้กันเกือบทุกครัวเรือนที่มีเรือประมง

ชาวประมงพื้นบ้านมักใช้เครื่องมือเบ็ดตกปลาอินทรี เมื่อมีความแน่ใจแล้วว่าได้ผ่านพ้นช่วงฤดูมรสุมแล้วเท่านั้น เหตุผลคือ การตกปลาอินทรีจำเป็นต้องวิ่งเรือไปในที่ไกล ๆ ห่างจากชายฝั่งมาก ช่วงเวลาที่มีคลื่นลมแรงจะเป็นอันตรายต่อเรือของชาวประมงพื้นบ้านที่มีขนาดเล็กไม่สามารถต้านทานคลื่นลมได้มากนัก

ช่วงเวลาที่ดีที่สุดของการทำประมงด้วยเบ็ดตกปลาอินทรีคือ หลังจากเดือนเมษายน - ตุลาคม เพราะช่วงนี้คลื่นลมสงบ น้ำในเขตทะเลลึกมีความใส ปลาอินทรีจะเห็นเหยื่อได้ง่าย โดยในช่วงเช้ามักเป็นลมบก ช่วงบ่าย ๆ เป็นลมทะเลที่พัดโชยพอเหมาะ จะเป็นช่วงที่ดีมากในการตกปลาอินทรี

ปัญหาที่เกิดขึ้นในการตกปลาอินทรีมีเพียงประการเดียว คือ ความไม่แน่นอนของคลื่นลมในบางช่วงที่มีคลื่นลมที่รุนแรงมาก ทำให้ออกทะเลไม่ได้ เช่น ในช่วงลมตะวันตกที่พัดมา 5-6 วันติด ๆ กัน ถ้าชาวประมงพื้นบ้านจะออกเรือได้จะต้องเผื่อไปอีกอย่างต่ำ 2 วัน คือ ให้คลื่นลมสงบ เท่านั้น จึงจะออกเรือไปตกเบ็ดปลาอินทรีได้

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ในการสร้างเครื่องมือประมงพื้นบ้านของชาวบ้านนั้นไม่ว่าจะเป็นเครื่องมือชนิดใดก็ตาม ทั้งอวนกึ่งและอวนปู หรืออวนประเภทอื่น ๆ หัวใจหลักก็คือ เครื่องมือประมงนั้นจะต้องมีขนาดตาอวนที่มีขนาดใหญ่เพียงพอที่สัตว์น้ำขนาดเล็กสามารถหลุดรอดไปและมีโอกาสเจริญเติบโตจนเป็นตัวเต็มวัยก่อน เช่น อวนลอยกึ่งแซบวัย 3 ชั้น ตาอวนของชั้นนอกสุดจะมีขนาดประมาณ 12 เซนติเมตรและชั้นในสุดมีขนาดตาอวนประมาณ 4.2 เซนติเมตร เป็นต้น นอกจากนี้เครื่องมือประมงที่ชาวประมงพื้นบ้านในชุมชนนี้ใช้จะหมุนเวียนไปตามฤดูกาล เมื่อหมดช่วงฤดูกึ่งก็จะหมุนเวียนไปทำอวนปู ซึ่งจะทำให้สัตว์น้ำประเภทกึ่งได้มีโอกาสฟื้นตัว เพาะพันธุ์ตัวเองได้ หมุนเวียนเช่นนี้ไปเรื่อย ๆ

5.3 ภูมิปัญญาการต่อเรือกอลและท้ายตัด

ชุมชนบ้านป่าตาวูดี เป็นชุมชนชาวประมงพื้นบ้านแห่งหนึ่งในจังหวัดปัตตานี ตั้งอยู่ที่ ตำบลแหลมโพธิ์ อำเภอยะหริ่ง ประชากรทั้งหมดของบ้านป่าตาวูดีนับถือศาสนาอิสลาม 100% มีครัวเรือนทั้งสิ้น 251 ครัวเรือน ประชากรทั้งหมด 1,592 คน นับได้ว่าเป็นชุมชนที่มีสมาชิกในชุมชนประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านกันอย่างหนาแน่นมากชุมชนหนึ่งในจังหวัดปัตตานี การที่สมาชิกในชุมชนแห่งนี้ยึดอาชีพประมงพื้นบ้านเป็นหลักเนื่องมาจาก ลักษณะทางกายภาพของชุมชนที่ สภาพพื้นที่ของหมู่บ้านจะเป็นแหลม ดินทราย มีทะเลล้อมรอบ ไม่มีนาข้าว นอกจากนี้ยังเป็นเพราะสมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีทักษะความสามารถ ความชำนาญในการทำการประมงพื้นบ้าน

เรือที่ชาวประมงพื้นบ้านในชุมชนแห่งนี้ใช้ สามารถจำแนกได้เป็น 4 ยุคด้วยกัน คือ

1. ช่วงก่อนปี 2500: จะใช้เรือกอลและที่ใช้ใบเรือ การใช้เรือประเภทนี้ต้องพึ่งพิงแรงลมธรรมชาติค่อนข้างมาก รวมทั้งใช้แรงงานคนด้วย หากอยู่ในบริเวณน้ำตื้นก็เก็บใบเรือและใช้วิธีคำ่อไป หากจะออกไปไกลจากฝั่งก็จะใช้วิธีกางใบเรือ ชาวประมงในสมัยนั้นจะใช้ทำการประมงบริเวณหน้าชุมชนของตนเอง และหมู่บ้านใกล้เคียงเป็นหลัก ทั้งนี้เพราะทรัพยากรทางทะเลยังมีอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์ จึงไม่จำเป็นต้องวิ่งเรือไปไกลมาก ก็สามารถทำมาหากินได้อย่างพอเพียง

2. ช่วงปี 2500 – 2505 : จะใช้เรือกอลและแต่เปลี่ยนจากการใช้ใบเรือมาใช้เครื่องยนต์แทน ทั้งนี้เพราะต้องการจะทุ่นแรงคน รวมทั้งการใช้ใบเรือต้องพึ่งพิงธรรมชาติ ซึ่งบางครั้งก็ไม่มีลม บางครั้งก็ลมแรงไปไม่มีความแน่นอน ส่วนใหญ่แล้วเครื่องยนต์ที่ใช้กับเรือกอลและประเภทนี้ จะมีขนาดของเครื่องยนต์ประมาณ 6 ถึง 13 แรงม้า หากใช้เครื่องยนต์ขนาดต่ำกว่า 6 แรงม้า ก็จะไม่สามารถขับเคลื่อนเรือไปได้ การปรับมาใช้เรือกอลและที่ใช้เครื่องยนต์นี้ก็มาจากสาเหตุหลัก ๆ ก็คือสภาพของสังคมโดยรอบชุมชนทำให้มีค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันสูงสุด รายได้หลักของสมาชิกในชุมชนจะมาจากท้องทะเลเป็นหลัก ดังนั้นจึงจำเป็นต้องทำมาหากินให้พอเพียงต่อการยังชีพ การปรับมาใช้เครื่องยนต์ทำให้เกิดความแน่นอนได้มากกว่าการใช้ใบเรือที่ต้องอาศัยแรงลมธรรมชาติ นอกจากนี้การใช้เครื่องยนต์ยังทำให้สามารถออกไปทำการประมงได้ไกลจากฝั่งมากขึ้น ทั้งนี้เพราะทรัพยากรเริ่มลดความอุดมสมบูรณ์ลง

3. ช่วงปี 2506 – ปี 2520 ในช่วงนี้ จะปรับมาใช้ “เรือยอกอง” ซึ่งเป็นเรือที่ใช้เครื่องยนต์เหมือนกัน แต่ลักษณะรูปร่างของเรือจะแตกต่างไปจากสมัยก่อนหน้านี้ ซึ่งใช้เรือกอลและ โดยลักษณะของเรือกอลและนั้นหัวและท้ายเรือจะมีลักษณะแหลม รวมทั้งมีการเขียนลายเรือด้วย ส่วนเรือยอกองนั้นจะมีลักษณะมนทั้งหัวและท้ายเรือ ทั้งนี้เพราะในส่วนของไม้ที่ใช้ทำหัวและท้ายเรือกอลและหาวัสดุได้ยากขึ้น และมีต้นทุนสูง

4. ช่วงปี 2521 ถึงปัจจุบัน: จะเป็นการพัฒนารูปทรงของเรือจากเรือยอกองมาเป็นเรือกอและท้ายตัด เช่นในปัจจุบันนี้ ซึ่งรูปทรงไม่แตกต่างกันมากนัก และยังคงใช้เครื่องยนต์อยู่เช่นเดิม (สุวิมล พิริยธนา ลัย.2546. น.170-171)

จากลักษณะการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านของชุมชน จะมองเห็นได้ว่าคนในชุมชนจะมีความสัมพันธ์กันทางสังคมโดยมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันเหมือนญาติพี่น้อง การพึ่งพาอาศัยของคนในชุมชนเริ่มต้นจากการถ่ายทอดความรู้ในการทำเครื่องมือที่ใช้ในการทำประมง เช่น การทำเครื่องมือประมง, การดูแลรักษาของดินฟ้าอากาศ, อุปนิสัยของสัตว์น้ำแต่ละชนิดว่าชอบอยู่ในลักษณะพื้นที่แบบใด ดินโคลนหรือว่าดินทราย ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่จำเป็นที่ชาวประมงพื้นบ้านต้องเรียนรู้เพื่อนำไปปฏิบัติ ซึ่งการถ่ายทอดวิธีการเหล่านี้เป็นการถ่ายทอดจากพ่อสู่ลูกหรือไม่ก็จากผู้อาวุโสในชุมชนที่มีประสบการณ์ในการทำประมง ซึ่งประสบการณ์เหล่านี้จะมีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น

นอกเหนือจากอาชีพหลักทางการประมงพื้นบ้านแล้วยังมีอาชีพอื่นๆอีกหลากหลายเช่น ค้าขาย เลี้ยงสัตว์ เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ฯลฯ แต่มีอีกอาชีพหนึ่งที่กำลังอยู่ควบคู่กับการตั้งชุมชนมาช้านานก็คือ การต่อเรือกอและท้ายตัด

ภูมิปัญญาการต่อเรือกอและท้ายตัด ในที่นี้จะกล่าวถึงในประเด็นเรื่อง

- 1) ความเป็นมาของการต่อเรือกอและท้ายตัดที่บ้านปาตาบูดี
- 2) ประวัติความเป็นมาของช่างต่อเรือกอและท้ายตัดที่บ้านปาตาบูดี
- 3) ขั้นตอนกระบวนการการต่อเรือกอและท้ายตัดที่บ้านปาตาบูดี
- 4) ความสัมพันธ์ระหว่างเรือกอและท้ายตัดกับชุมชน

5.3.1 ความเป็นมาของการต่อเรือกอและท้ายตัดที่บ้านปาตาบูดี

การต่อเรือกอและท้ายตัดที่บ้านปาตาบูดี หมู่ที่ 3 ตำบลแหลมโพธิ์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานีนั้นมีประวัติมาช้านานมาก โดยนายคอเลาะ สะอะ ชาวประมงพื้นบ้านที่ยึดอาชีพการต่อเรือกอและท้ายตัด ได้เล่าให้ฟังว่าในอดีตชุมชนชาวประมงพื้นบ้านแห่งนี้มีเรือประมงพื้นบ้านอยู่สองชนิดคือ เรือยอกองกับเรือกอและ และที่บ้านปาตาบูดีเองก็ได้เริ่มมีการต่อเรือกอและ และเรือยอกองภายในชุมชนเมื่อช่วงประมาณปี พ.ศ. 2515 เป็นเวลามากกว่า 36 ปีแล้ว โดยมีนายเปาะเต๊ะ ชาวบ้านจากชุมชนบ้านตันหยงเปาว์ ต.ท่ากำชำ อ.หนองจิก จ.ปัตตานี เป็นช่างที่ริเริ่มคิดให้มีการก่อสร้างมัสยิดประจำหมู่บ้านตันหยงเปาว์ซึ่งเป็นบ้านเกิดของตนเอง นายเปาะเต๊ะได้มาแต่งงานกับผู้หญิงในชุมชนบ้านปาตาบูดี โดยตัวนายเปาะเต๊ะนั้นเป็นผู้ที่มีความรู้ทั้งในด้านการก่อสร้างและด้านการต่อเรือกอและและเรือยอกองแบบ

ดั้งเดิม นายเปาะเต๊ะได้เริ่มต้นการต่อเรือทั้งสองประเภทในชุมชนบ้านปาดานูตินับแต่นั้นเป็นต้นมา ปัจจุบันนี้นายเปาะเต๊ะ อายุมากกว่า 80 ปีแล้ว และได้ย้ายไปอยู่ที่บ้านบางราพา ต.ท่ากำชำ อ.หนองจิก จ.ปัตตานี โดยลูกหลานของนายเปาะเต๊ะไม่ได้ยึดอาชีพการต่อเรือกอลและท้ายตัดต่อจากผู้เป็นบิดา หากแต่ไปยึดอาชีพก่อสร้างเป็นอาชีพหลัก

ต่อมาในช่วงประมาณปี พ.ศ. 2520 ชาวประมงพื้นบ้านในชุมชนได้เริ่มมีการนำเครื่องยนต์มาใช้ติดตั้งกับเรือกอลและแบบดั้งเดิมโดยนำเครื่องยนต์ไปวางไว้ข้างลำเรือ แต่เนื่องจากไม่สะดวกในการใช้งาน ทำให้สมาชิกในชุมชนได้คิดค้นหารูปแบบเรือกอลและแบบใหม่ โดยมีนายแบแอฮี ซึ่งเป็นคนชุมชนบ้านปาดานูติและเป็นผู้ที่มีความรู้ ความชำนาญในการต่อเรือกอลและท้ายเช่นกัน โดยนายแบแอฮีได้ไปศึกษาเรียนรู้การต่อเรือกอลและท้ายตัดมาจากช่างที่อำเภอสาบุนรี จังหวัดปัตตานีและช่างจากหมู่บ้านทอน อ.เมือง จังหวัดนราธิวาส พบว่าทั้งสองพื้นที่ดังกล่าวได้ดัดแปลงการใช้เรือกอลและแบบดั้งเดิมมาเป็นเรือกอลและท้ายตัดที่สามารถติดตั้งเครื่องยนต์ไว้ด้านหลังตัวเรือ ทำให้ผู้ใช้เรือได้รับความสะดวกในการจับเรือมากขึ้น รวมทั้งมีพื้นที่เหลือสำหรับการใช้สอยมากขึ้น นายแบแอฮีจึงได้นำความรู้ที่ได้จากการไปศึกษาเรียนรู้มาปรับใช้ในการต่อเรือกอลและท้ายตัดในชุมชนบ้านปาดานูติ ปัจจุบันนี้นายแบแอฮีมีอายุมากกว่า 70 ปี อาศัยอยู่ที่บ้านกำปงนุติ หมู่ที่ 1 ต.แหลมโพธิ์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานีซึ่งเป็นหมู่บ้านข้างเคียงกับบ้านปาดานูติ ทุกวันนี้นายแบแอฮีไม่ได้ทำอาชีพต่อเรือกอลและท้ายตัดแล้ว แต่หากมีญาติพี่น้องหรือเพื่อนบ้านที่ต้องการความช่วยเหลือในการซ่อมแซมเรือเล็กๆน้อยๆ นายแบแอฮีก็จะช่วยเหลือเท่าที่ตนเองทำได้ ในส่วนลูกหลานของนายแบแอฮีก็ไม่ได้ยึดอาชีพต่อเรือกอลและท้ายตัดเช่นเดียวกับผู้เป็นพ่อ เพราะส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงซึ่งไม่สะดวกการประกอบอาชีพดังกล่าว ลูกหลานของนายแบแอฮีส่วนใหญ่ไปประกอบอาชีพอยู่ที่ประเทศมาเลเซีย

ภายหลังจากนั้นนายอาแว สะอิ หรือที่คนในชุมชนเรียกกันว่า “เปาะแว” เป็นคนที่มีพื้นเพมาจากอำเภอสาบุนรีและเป็นคนที่มีอาชีพการต่อเรือและท้ายตัดมาก่อน ได้มาแต่งงานกับผู้หญิงในชุมชนบ้านปาดานูติ จึงได้เริ่มมาทำอาชีพต่อเรือกอลและท้ายตัดที่ชุมชนแห่งนี้เช่นเดียวกับนายแบแอฮี ปัจจุบันนี้เปาะแวมีอายุมากกว่า 70 ปี ได้ย้ายไปอยู่ที่บ้านบน อ.สาบุนรี ในส่วนลูกหลานของเปาะแวก็ไม่ได้ยึดอาชีพการต่อเรือกอลและท้ายตัดเช่นกัน โดยหันไปทำอาชีพเปิดร้านขายอาหารที่ประเทศมาเลเซีย

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าผู้อาวุโสที่เป็นผู้ริเริ่มการต่อเรือกอลและท้ายตัดที่หมู่บ้านปาดานูติทั้ง 3 ท่าน จะไม่มีลูกหลานโดยตรงในการสืบทอดอาชีพการต่อเรือกอลและท้ายตัด แต่ก็ได้มีการถ่ายทอดกระบวนการในการต่อเรือกอลและท้ายตัดให้กับผู้ที่สนใจ โดยลูกศิษย์คนสำคัญคนหนึ่งของผู้อาวุโสทั้ง 3 ท่านก็คือ นายมะแซ สะอะ หรือที่คนในชุมชนเรียกว่า “แบแซนแบ” ซึ่งมีผลต่อการสืบทอดการต่อเรือ

กอกและทำยัดคในชุมชนแห่งนี้มาจวบจนปัจจุบันนี้ ทั้งนี้เพราะลูกของนายมะแซ สะอะ ทั้ง 3 คน ประกอบด้วย นายมะรุติง สะอะ ,นายคอเลาะ สะอะ และนายการิม สะอะ ต่างก็ยังสืบทอดอาชีพการต่อเรือกอกและทำยัดคมาจนถึงทุกวันนี้

5.3.2 ประวัติความเป็นมาของช่างต่อเรือกอกและทำยัดที่บ้านปาตาบูติ

ช่างต่อเรือกอกและทำยัดในชุมชนบ้านปาตาบูติ ต.แหลมโพธิ์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี มีอยู่ทั้งหมด 7 รายด้วยกันและโดยส่วนใหญ่มักเป็นเครือญาติ ดังต่อไปนี้

(1) นายคอเลาะ สะอะ ปัจจุบัน อายุ 48 ปี ชื่อเรียกในหมู่บ้าน คอเลาะจะกะกา , คอเลาะมะมะแย หรือ แบละ ยี่ห้อหรือสัญลักษณ์ของอุต่อเรือคือ อุเรือ AAA ในรายงานนี้จะขอเรียก นายคอเลาะ สะอะ ว่า “แบเลาะ”

ภาพที่ 47 : นายคอเลาะ สะอะ

แบเลาะได้เรียนรู้วิธีการต่อเรือกอกและทำยัดคจาก นายมะแซ คอเลาะ ซึ่งเป็นพ่อของแบเลาะที่เป็นช่างต่อเรือกอกและทำยัดคในหมู่บ้าน แบเลาะได้เรียนรู้วิธีการต่อเรือกอกและทำยัดคโดยการไปช่วยพ่อถือไม้ชนิดต่างๆในระหว่างที่พ่อต่อเรือ โดยแบเลาะจะใช้วิธีการสังเกตและชอบไปดูช่างต่อเรือที่ชื่อ เปาะเต๊ะ (ซึ่งเป็นครูในการต่อเรือกอกและทำยัดคของพ่อ) เมื่อแบเลาะแต่งงาน แบเลาะก็ได้เริ่มต่อเรือของตัวเองก่อนเพื่อใช้ในการออกเรือหาปลา แต่แบเลาะบอกว่ารายได้จากการออกเรือหาปลาไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายในครอบครัว แบเลาะจึงคิดอยากหารายได้เพิ่มเติม และมีคนพบเห็น จึงสนใจเรือกอกและทำยัดคที่แบเลาะต่อขึ้น จึงได้ขอซื้อเรือกอกและทำยัดคต่อจากแบเลาะ นับเป็นจุดเริ่มต้นที่เรือกอกและทำยัดคที่แบเลาะต่อขึ้นมีคนสนใจและมาจ้างต่อเรือกับแบเลาะมากขึ้น แบเลาะจึงไม่ค่อยได้ออกทำอาชีพประมงพื้นบ้านบ่อยนัก ภายหลังจากนั้นแบเลาะจึงได้ยึดอาชีพการต่อเรือกอกและทำยัดคเป็นอาชีพหลักและออกเรือหาปลาเป็นอาชีพรอง ในระยะหลัง แบเลาะมักจะออกทำอาชีพประมงพื้นบ้านในระหว่างที่รอช่างตัดไม้มาส่งไม้ และในระหว่างที่รอตากไม้ รอนขนายไม้แห้งสนิทเพื่อที่จะใช้ในการต่อ

เรือ แบบและเริ่มต่อเรือเมื่อตอนอายุ 21 ปี กระบวนการที่สำคัญกระบวนการหนึ่งในการต่อเรือคือการทำตัดคือ การหาไม้สำหรับต่อเรือ

ภาพที่ 48 : นายดอเลาะ สะอะ

ในการหาซื้อไม้สำหรับต่อเรือ นั้น แบบและจะต้องคำนวณถึงชนิดของไม้ ขนาดของไม้ และช่วงเวลาที่จำเป็นต้องใช้ไม้ก่อนที่จะสั่งตัดไม้ โดยแบบและจะต้องสั่งไม้ล่วงหน้าเป็นปี เพื่อที่คนตัดไม้จะหาไม้จากแหล่งต่างๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของแบบและได้ ทั้งนี้แบบและจะซื้อไม้เป็นต้นๆ จากสวนของชาวบ้านและจะจ้างคนตัดไม้ให้ ในการตัดไม้นั้นช่างตัดไม้จะบอกแบบและให้มาคุมและดูขนาดของไม้ที่ต้องการให้ตัด แบบและจะไปคุมและบอกคนตัดไม้ว่าต้องการให้ตัดไม้อย่างไร ขนาดเท่าใด ในการตัดไม้สำหรับต่อเรือกอลและท้ายตัดนั้น แบบและจะมีคนตัดไม้ที่ใช้บริการเป็นประจำ เพราะจะสะดวกในการตกลงราคาเหมาจ้างได้ง่ายกว่า นอกจากนี้คนตัดไม้ที่แบบและใช้บริการเป็นประจำก็จะรู้ว่าแบบและต้องการให้ตัดไม้ออกมาในลักษณะใด ขนาดของไม้เป็นอย่างไร ไม้แต่ละส่วนที่ตัดออกมาจะนำไปใช้เป็นส่วนประกอบใดของเรือที่กำลังจะต่อ ชิ้นส่วนไม้ส่วนใดใช้ทำกงเรือ ไม้ส่วนใดใช้ทำโครงของเรือ และส่วนใดที่จะใช้ทำไม้พื้นกระดาน ช่างตัดไม้จะต้องตัดตามขนาดที่ช่างต่อเรือต้องการใช้ในแต่ละส่วนประกอบของตัวเรือ ไม้ที่จะทำกงจะเป็นไม้ตะเคียนทราย (กาจูจืองา) แบบและบอกว่าเมื่อก่อนช่างต่อเรือบางคนจะใช้ไม้สยา (กาจูซาซอ) ในการต่อเรือเพราะหาได้ง่ายและราคาไม่สูงนัก ไม่ต้องใช้เวลาตากแดดนาน แต่ไม่ทนทานนัก มาปัจจุบันนี้ช่างต่อเรือจะใช้ไม้ตะเคียนทราย (กาจูจืองาปาเซ) ในการต่อเรือทั้งลำ เดิมทีแบบและซื้อไม้ตะเคียนทอง (กาจูจืองาบาตู) เพราะเป็นไม้ที่มีความทนทานมาก การขึ้นรูปของเรือก็จะสวยงามกว่า ทำให้เป็นที่นิยมของผู้ที่จะต่อเรือ แต่ปัจจุบันนี้ไม้ตะเคียนทองหายากมาก จึงได้ปรับมาใช้ไม้ตะเคียนทราย แบบและบอกว่า ถ้าซื้อไม้ตะเคียนทรายในร้านค้าที่ขายไม้จะต้องซื้อในราคาที่คิดเป็นนิ้ว โดยไม้ขนาด 1x6 นิ้ว ราคานี้จะ 23 บาท เมื่อคำนวณเป็นเมตรราคาเท่ากับ 138 บาท แต่

แบเลาะไม่ค่อยนิยมซื้อไม้จากร้านขายไม้ เพราะมีราคาแพงกว่ามาก แบเลาะจึงนิยมเหมาซื้อเป็นต้นและจ่ายในราคาเหมาจ่ายกับคนขาย แบเลาะจะซื้อไม้จากชาวบ้านในพื้นที่ต่างๆ เช่น

- บ้านตูเวาะลาโอะ ต.ตะโละกาโปร์ อ.ยะหริ่ง
- บ้านตูเวาะคาระ ต.จะรัง อ.ยะหริ่ง (นายวาแสง, นายมือลี)
- บ้านดาลอ ต.มะนังยง อ.ยะหริ่ง (นายวาสด)
- บ้านตันหยง ต.มะนังยง อ.ยะหริ่ง (นายวาแสง, นายมือลี)
- บ้านสาบัน ต.สาบัน อ.ยะหริ่ง (นายมือลี, นายคือระ, นายวาแสง)
- บ้านภูมิ ต.ขามู อ.ยะหริ่ง (นางยะห์, นายวาแสง),
- บ้านบาก ต.คาลิอาขร์ อ. ยะหริ่ง (นายยูโซ๊ะ, นายสุดิง),
- บ้านปาโสะกาเยาะ ต.ปูลากง อ.ยะหริ่ง (นายกอเคร์, นายยูโซ๊ะ),
- บ้านปาเส ต.คาลิอาขร์ อ. ยะหริ่ง (นายยูโซ๊ะ, นายสุดิง)

ในแต่ละพื้นที่แบเลาะจะมีช่างตัดไม้ที่สนิทคุ้นเคยและรู้จักกัน โดยแบเลาะจะจ่ายค่าไม้ในราคาเหมาจ่ายคิดเป็นต้นประมาณต้นละ 20,000 บาทต่อต้น ขึ้นอยู่กับขนาดของต้น บางต้นมีขนาดเล็กจะมีราคาต้นละ 3,000-5,000 บาท แบเลาะบอกว่าคนรับจ้างตัดไม้จะเป็นคนตัดและขนไม้มาส่งที่บ้าน ช่วงเวลาในการหาไม้และตัดไม้จะใช้เวลาร่วมเดือนในการต่อเรือ 1 ลำจะต้องใช้ไม้มากกว่า 30 แผ่น

แบเลาะเล่าว่าคนที่มาส่งต่อเรือกับแบเลาะจะต้องใจเย็นที่จะรอคอย เพราะแบเลาะมีคิวยาวมาก ในบางช่วงเวลาอาจต้องรอข้ามปีเลยทีเดียว แบเลาะบอกว่าตนเองต้องหาซื้อไม้มาตากไว้เป็นจำนวนมาก เพื่อจะได้เพียงพอกับการขึ้นโครงเรือใหม่ได้ทีละหลายๆลำ ในการขึ้นโครงเรือแบเลาะสามารถขึ้นโครงเรือได้ทุกวันยกเว้นวันพุธกับวันเสาร์เพราะช่างต่อเรือส่วนใหญ่มีความเชื่อว่าถ้าขึ้นโครงเรือในวันพุธหรือวันเสาร์จะต้องไม่เอาเรือลงน้ำในวันพุธหรือวันเสาร์ด้วย เพราะผู้เฒ่าผู้แก่เชื่อว่าไม่ควรเอาเรือลงวันเดียวกับวันที่เริ่มวางโครงเรือเพราะเป็นวันที่ไม่มีความแน่นอน และในบางกรณี การขึ้นโครงเรือจะขึ้นอยู่กับเจ้าของเรือกำหนดให้ช่างต่อเรือดูวัน แรม ค่ำ และดูเดือนในการวางโครงเรือเพราะเจ้าของเรือมีความเชื่อเฉพาะส่วนบุคคลและอาจจะกำหนดวันในการขึ้นหรือวางโครงเรือให้กับแบเลาะ ส่วนใหญ่แล้วคนที่มาส่งต่อเรือกับ แบเลาะนอกจากจะเป็นคนในหมู่บ้านเดียวกับแบเลาะแล้ว ยังมีคนจากพื้นที่บ้านตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง, อำเภอปะนาเระ, อำเภอสายบุรี, จากจังหวัดนราธิวาส, จากบ้านท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช, จากจังหวัดสงขลาทั้งจากบ้านม่วงงาม, บ้านเก่าตั้ง ฯลฯ เป็นต้น

สำหรับค่าจ้างในการต่อเรือกอกและท้ายตัด แบเลาะระบุว่า มักจะเหมาจ่ายเป็นลำและคิดค่ามัดจำก่อนล่วงหน้า โดยคิดค่ามัดจำตามขนาดของเรือ โดยเรือขนาดเล็กจะมีค่ามัดจำราคา 10,000-20,000

บาท เรือขนาดใหญ่มีค้ำมัดจำ 30,000-40,000 บาท ราคาเรือตามมาตรฐานที่แบละะรับจ้างต่อจะเป็นเรือสามรุ่น คือเรือขนาดใหญ่มีความยาว 10 เมตร กว้าง 2 เมตร 10 ราคาประมาณ 200,000 บาท เรือขนาดกลางมีความกว้าง 1 เมตร 7 ขาว 8 เมตร ราคาประมาณ 120,000 บาท เรือขนาดเล็กมีความกว้าง 1 เมตร 30 ความยาว 8 เมตร ราคาประมาณ 40,000-50,000 บาท

(2) นายยะโก๊ะ เจ๊ะมีนา ปัจจุบัน อายุ 45 ปี ชื่อเรียกในหมู่บ้าน “เค๊ะโก๊ะ” ชี้อหรือสัญลักษณ์ของอู่ต่อเรือคือ อู่เรือ KDK ในรายงานนี้จะขอเรียก นายยะโก๊ะ เจ๊ะมีนา ว่า “เค๊ะโก๊ะ”

ภาพที่ 49 : นายยะโก๊ะ เจ๊ะมีนา

เค๊ะโก๊ะ ได้เล่าว่า เค๊ะโก๊ะได้เรียนรู้วิธีการต่อเรือจากพ่อของตนเอง (นายเจ๊ะโอะ เจ๊ะมีนา) ซึ่งเป็นช่างต่อเรือกอลและท้ายตัด โดยในระยะแรกเค๊ะโก๊ะจะช่วยพ่อในเรื่องของการเป็นลูกมือส่งอุปกรณ์ที่ใช้ในการต่อเรือให้กับพ่อของเขา เค๊ะโก๊ะเล่าว่าได้อาศัยช่วงเวลาที่เขาช่วยพ่อในการต่อเรือคอยสังเกตเรียนรู้และจดจำวิธีการ ขั้นตอนการต่อเรือจากพ่อมาทีละเล็กละน้อย จนตัวเค๊ะโก๊ะเองเริ่มอยากจะลองต่อเรือกอลและท้ายตัดด้วยตัวเองบ้าง พ่อของเขาจึงได้เริ่มสอนวิธีการต่อเรือให้กับเขาอย่างเป็นเรื่องเป็นราว เค๊ะโก๊ะเริ่มต่อเรือครั้งแรกเมื่ออายุ 21 ปี ปัจจุบัน เค๊ะโก๊ะยึดอาชีพการต่อเรือกอลและท้ายตัดเป็นหลักเรือที่เค๊ะโก๊ะต่อเป็นเรือกอลและท้ายตัด 3 ขนาดด้วยกัน โดยการวัดความยาวของกระดูกงู (ลูนะห์) คือ

- เรือขนาดใหญ่จะมีความยาวของกระดูกงู (ลูนะห์) ตั้งแต่ 16 สอกขึ้นไป เรือขนาดนี้เค๊ะโก๊ะคิดราค่าจ้างลำหนึ่งประมาณ 120,000 – 130,000 บาท
- เรือขนาดกลางจะมีความยาวของกระดูกงู (ลูนะห์) 14 สอก เรือขนาดนี้เค๊ะโก๊ะคิดราค่าจ้างลำหนึ่งประมาณ 80,000 – 90,000 บาท

- เรือขนาดเล็ก จะมีความยาวของกระดูกงู (กุนะห์) ต่ำกว่า 14 สอก เป็นเรือประเภทไม่มีหัวเรือ ราคาจ้างลำหนึ่งประมาณ 45,000 บาท

ภาพที่ 50 : นายยะโก๊ะ เจ๊ะมีนา

สำหรับระยะเวลาในการต่อเรือนั้น เค้าโก๊ะจะใช้เวลาดังแต่เตรียมไม้ที่ใช้ในการต่อเรือจนการต่อเรือแล้วเสร็จสมบูรณ์ โดยเรือลำหนึ่งจะใช้เวลาประมาณ 3-4 เดือนในการต่อเรือ ทั้งนี้เค้าโก๊ะจะสั่งตัดไม้และรับซื้อไม้ตะเคียนทราย (กาชูจืองา) จากในเขตยะหรีงได้ แก่ บ้านสาบัน (ชือเบ) ต.สาบัน , ต.จะรัง(จือรัง),บ้านท่าด่าน ต.ตะโละกาโปร์, บ้านตันหยงดาลอ (ดาลอ) ต.ตันหยงดาลอ ,บ้านปูลากง (ปูลาฆง) ต.ปูลากง โดยมีคนตัดไม้ที่ตัดให้เป็นประจำชื่อ แบลี นอกจากนี้ยังมีการสั่งซื้อและตัดไม้จากบ้านภูมิ โดยมีช่างตัดไม้ที่คุ้นเคยกันชื่อ แบแซ และสำหรับการสั่งซื้อไม้จากเขตอำเภอสาบบุรี เค้าโก๊ะมักจะให้ แบซ เป็นคนตัดไม้ให้อยู่เสมอ ในการสั่งซื้อไม้ทุกครั้ง เค้าโก๊ะมักสั่งซื้อไม้เป็นตัน และจะระบุกับช่างตัดไม่ว่าจะเอาไม้ขนาดกว้างยาวเท่าไร เค้าโก๊ะเล่าว่าคนตัดไม้มักรู้ว่าพื้นที่ใดมีไม้ตะเคียนทราย (กาชูจืองา) ซึ่งเป็นไม้ที่นิยมนำมาต่อเรือ คนตัดไม้ก็จะโทรมาบอกกับเค้าโก๊ะ เค้าโก๊ะก็จะไปดูไม้ต้นนั้นๆ ก่อนที่จะสั่งซื้อและให้ช่างตัดไม้มาตัด เมื่อช่างตัดไม้เสร็จก็จะขนไม้มาส่งให้ที่บ้าน ระยะเวลาตั้งแต่การหาไม้และตัดไม้จะใช้เวลาประมาณ 1 เดือน ในบางกรณีการสั่งซื้อไม้ก็จะซื้อเป็นนิ้ว ซึ่งเป็นไม้กิ่งสำเร็จรูปแล้วไม้ขนาด 1 นิ้ว ราคา 22 บาท เค้าโก๊ะบอกว่าบางกรณีก็ไปซื้อไม้ตะเคียนทอง(กาชูจืองา บาคู) ที่แถวพื้นที่แหลมบก เค้าโก๊ะบอกว่าบางครั้งก็จะซื้อไม้สา(กาชูซาฮอ)มาใช้ต่อเรือแต่ไม่ค่อยนิยมนัก ส่วนใหญ่แล้วคนที่มาสั่งต่อเรือกับเค้าโก๊ะมักเป็นคนในหมู่บ้านเป็นหลัก และมีคนจากพื้นที่อื่นๆที่ชอบลักษณะของทรงเรือที่เค้าโก๊ะต่อ จึงนิยมนำมาสั่งต่อเรือกับเค้าโก๊ะ ในการจ่ายค่าจ้างการต่อเรื่อนั้น เจ้าของเรือจะจ่ายค่ามัดจำครั้งหนึ่งของค่าเรือก่อน เมื่อเรือต่อเสร็จสมบูรณ์เจ้าของเรือมารับเรือก็จะ

จ่ายในส่วนที่เหลือทั้งหมด เจ๊ะโก๊ะได้กล่าวเพิ่มเติมว่าหากเรือที่ต้องการจะต่อมีขนาดใหญ่ ราคาไม้ที่ใช้แพ่งเจ้าของเรืออาจต้องจ่ายค่าเรือทั้งหมดด้วยวิธีการผ่อนจ่ายเป็นงวดๆไป หรือหากเจ้าของเรือสะดวกจะจ่ายทั้งหมดของราคาเรือก็สามารถทำได้เช่นกัน

(3) นายและ แวสมาแอ ปัจจุบัน อายุ 58 ปี ชื่อเรียกในหมู่บ้าน “เจ๊ะและจาแบ” ในรายงานนี้จะขอเรียก นายและ แวสมาแอ ว่า “เจ๊ะและ”

ภาพที่ 51: นายและ แวสมาแอ

เจ๊ะและเล่าว่าเขาได้เริ่มเรียนรู้การต่อเรือโดยการสังเกตดูวิธีการต่อเรือจากช่างต่อเรือ ชื่อ แบตะ ที่บ้านทอน จังหวัดนราธิวาส ได้เรียนรู้ผ่านการหยิบจับอุปกรณ์และการไปเลือกซื้อไม้ของช่างว่าควรใช้ไม้ประเภทไหนมีขนาดเท่าไร ภายหลังจากนั้น เจ๊ะและได้ไปเรียนรู้วิธีการต่อเรือกับช่างต่อเรือ ชื่อ คาไอ๊ะ แม่เกาะ ที่บ้านปะเสยะวอ อำเภอสาขบุรี โดยได้ไปเป็นผู้ช่วยช่างต่อเรือ ทำให้ได้เรียนรู้มากมาย หลังจากนั้นจึงได้กลับมาฝึกฝนที่บ้านของตนเอง โดยเริ่มแรกเจ๊ะและได้ทดลองต่อเรือจากเศษไม้ของเรือเก่าๆก่อน เจ๊ะและใช้เวลาในการฝึกฝนการต่อเรือครั้งแรกประมาณ 3-4 ปีกว่าจะได้เรือหนึ่งลำ เจ๊ะและสามารถต่อเรือได้อย่างชำนาญมากขึ้นเมื่อตอนที่เขาอายุ 32 ปี

ภาพที่ 52 : นายและ แวสมาแอ

เจ๊ะและ เล่าว่าในการต่อเรือของเขา เขาจะหาซื้อไม้ตะเคียนทราย(กาญจิงงา)จากหลากหลายพื้นที่ เช่น ซื้อจากบ้านบางมะรวด อำเภอยะนาระ โดยมีคนตัดไม้ประจำชื่อ ซาฮัด ซื้อจากบ้านเจ๊ะกือแล (บ้านกือแล) ต.ปลากง อ.ยะหริ่ง มีคนตัดไม้ประจำชื่อ แบลี ซื้อไม้จากอำเภอสายบุรี กับช่างตัดไม้ชื่อ ซูโอะ และหากซื้อไม้จากเขตพื้นที่ยะหริ่งมักสั่งซื้อกับช่างตัดไม้ชื่อ แบเฮง โดยมักซื้อเป็นต้นหากไม้ราคาต้นละประมาณ 10,000 บาท ค่าจ้างสำหรับคนตัดไม้จะประมาณ 50,000 บาท และหากราคาต้นไม้อยู่ที่ 20,000 บาท ค่าจ้างสำหรับคนตัดไม้ประมาณ 80,000 บาท เจ๊ะและจะเป็นผู้ระบุกับช่างตัดไม้ว่าต้องการให้ตัดไม้ขนาดเท่าใด เพื่อที่คนตัดไม้จะได้ตัดตามที่ช่างต่อเรือต้องการและคนตัดไม้จะตกลงราคาและนำไม้ตะเคียนทราย (กาญจิงงา) มาส่งให้ถึงบ้านของช่างต่อเรือ แต่ก็มีบางครั้งที่ช่างต่อเรือต้องไปรับไม้เอง หากไม้ที่สั่งตัดไม่พอกับการใช้งาน เจ๊ะและก็จะไปซื้อไม้ตะเคียนทอง(กาญจิงงาบาตู)จากร้านนำไพร (เป็นร้านของคนจีนชื่อ เอลี) ในอำเภอยะรัง ปัจจุบันนี้เจ๊ะและใช้เวลาประมาณ 3-4 เดือนสำหรับการต่อเรือหนึ่งลำ ระยะเวลาในการต่อเรืออาจจะมีการคลาดเคลื่อนไปบ้างขึ้นอยู่กับขนาดของเรือว่ามีขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่

เรือที่เจ๊ะและต่อส่วนใหญ่จะมี 3 ขนาดด้วยกัน ซึ่งก็จะมีราคาที่แตกต่างกันไป โดยเรือที่มีขนาดใหญ่ ราคาประมาณ 100,000 – 130,000 บาท เรือขนาดกลาง ราคาประมาณ 70,000 - 80,000 บาท ส่วนเรือขนาดเล็กหรือเรือซียะ ราคาประมาณ 45,000 – 50,000 บาท ส่วนใหญ่คนที่มาสั่งต่อเรือกับเจ๊ะและมักเป็นคนในหมู่บ้านเดียวกับเจ๊ะและ และคนจากบ้านนาทับและบ้านม่วงงามจังหวัดสงขลา คนที่มาสั่งต่อเรือกับเจ๊ะและมักจะทราบแหล่งต่อเรือจากการที่พวกเขาได้ออกเรือแล้วไปพบกับเรือที่เจ๊ะและต่อ และชื่นชอบในลักษณะของตัวเรือ จึงได้มาติดต่อสั่งต่อเรือกับเจ๊ะและ โดยมีการตกลงค่ามัดจำและระบุรูปทรงของเรือ ขนาดของเรือ รวมทั้งรายละเอียดอื่นๆของเรือที่ตนต้องการ ช่างต่อเรือก็จะบอกราคาตามขนาดของเรือที่เจ้าของเรือต้องการ หากตกลงราคากันได้ก็เริ่มดำเนินการต่อเรือได้

นอกจากนี้ในบางครั้งก็จะมีผู้ที่สนใจจากพื้นที่บ้านแหมแหม บ้านบางมะรวด อำเภอยะนาระ บ้านรูสะมิแล อำเภอมือเบ่ง บ้านสายหมอกและบ้านบางดาวา อำเภอนงนิจ จังหวัดปัตตานี ที่สนใจลักษณะการต่อเรือของเจ๊ะและจากการที่พบเห็นเรือที่เจ๊ะและต่อในทะเล จึงได้สอบถามจากเจ้าของเรือลำนั้นๆและติดตามมาหาเจ๊ะและที่บ้าน เมื่อตกลงราคากันได้ระหว่างผู้ว่าจ้างกับช่างต่อเรือแล้ว ก็อาจจะมีจ่ายค่ามัดจำก่อน และเรือต่อเสร็จก็มาจ่ายส่วนที่เหลือภายหลังพร้อมกับการมารับเรือ ทั้งนี้การนำเรือกลับไปยังพื้นที่ของผู้ว่าจ้างมักนิยมนำเรือกลับทางน้ำ โดยช่างต่อเรือจะขอความช่วยเหลือจากเพื่อนบ้านมาช่วยเข็นเรือลงน้ำ

(4) นายคอเลาะ แวดคอเลาะ ปัจจุบัน อายุ 51 ปี ชื่อเรียกในหมู่บ้าน “คอเลาะอุแบ” ในรายงานนี้จะขอเรียก นายคอเลาะ แวดคอเลาะ ว่า “แบเลาะอุแบ” ชื่อหรือสัญลักษณ์เรือ GGG -

ภาพที่ 53 : นายคอเลาะ แวดคอเลาะ

แบเลาะอุแบ เล่าว่า เขาได้เริ่มเรียนรู้การต่อเรือโดยการ ไปเฝ้าสังเกตการต่อเรือของช่างต่อเรือที่บ้านปะเสยะวอ อำเภอสาขบุรี รวมทั้งกระบวนการต่อเรือจากช่างต่อเรือในหมู่บ้าน แบเลาะอุแบ บอกว่าเขาได้เรียนรู้จากการสังเกต เฝ้าดู และจดจำรายละเอียดของการต่อเรือว่ามีขั้นตอนต่างๆอย่างไร หลังจากนั้นจึงได้มาทดลองทำด้วยตัวเอง ในระยะแรกแบเลาะอุแบ บอกว่าเขารู้สึกว่าเขาไม่มีความถนัดความสามารถพอในการต่อเรือ เขาจึงได้ตัดสินใจหยุดพักการต่อเรืออย่างจริงจังและไปออกเรือหาปลารวมทั้งได้ใช้ช่วงเวลากลับมาจากการออกทำการประมง มาค่อยๆฝึกต่อเรือใหม่อีกครั้ง แบเลาะอุแบเล่าว่ากว่าเขาจะต่อเรือได้ลำหนึ่ง เขาจะต้องลองผิดลองถูกหลายครั้งมาก แต่เขาก็ยังไม่ได้รับจ้างต่อเรืออย่างเป็นเรื่องเป็นราว เขาได้แต่เพียงฝึกต่อเรือของตัวเองให้มีความชำนาญก่อน จนเขามั่นใจว่าเขาสามารถต่อเรือได้อย่างแน่นอนแล้ว แบเลาะอุแบบอกว่า เขาจำไม่ได้ว่าเขาเริ่มต่อเรือได้อย่างเป็นเรื่องเป็นราวเมื่อตอนอายุเท่าไร แต่เขาประมาณช่วงเวลาที่เมื่อเขาอายุได้ 20 กว่าๆ เขาจำได้ว่าหลังจากเขาได้แต่งงานเขาจึงยึดอาชีพต่อเรือเป็นอาชีพ โดยหลังจากเขากลับจากการออกเรือในตอนเย็นของแต่ละวัน เขาก็จะมาต่อเรือ โดยเรือที่แบเลาะอุแบต่อ ส่วนใหญ่จะเป็นเรือสองขนาดด้วยกัน กล่าวคือ เรือขนาดกลางเป็นเรือที่มีความยาว 8 เมตร ความกว้าง 1.60 เมตร ราคาขายประมาณ 50,000 บาท และเรือขนาดเล็กมีความกว้าง 3 เมตร ราคาขายประมาณ 45,000 บาท

ภาพที่ 54: นายดอเลาะ แวดอเลาะ

ดอเลาะอุแบบมักใช้ไม้ตะเคียนทราย (กาชู่จ้องา) ในการต่อเรือ โดยแบบเลาะอุแบบมักซื้อไม้เป็นนิ้ว โดยราคานี้จะ 23 บาท ถ้าคิดเป็นเมตรราคาจะอยู่ตกอยู่ที่เมตรละ 138 บาท แบบเลาะอุแบบจะซื้อไม้ตะเคียนทราย(กาชู่จ้องา) จากหมู่บ้านบ้านกลาง (กือแล) ต.บ้านกลาง อำเภอปะนาเระ มีช่างตัดไม้ประจำชื่อ แบลี แต่หากแบบเลาะอุแบบซื้อไม้ในเขตอำเภอยะหริ่งมักซื้อจาก บ้านกะดี (บ้านกือดี) ต.บ้านนอก กับบ้านคูเวาะ ต. จะรัง อ.ยะหริ่ง โดยมีช่างตัดไม้ชื่อ แบลี เช่นกัน และหากเขาซื้อไม้จากบ้านตันหยง อำเภอยะหริ่ง มักซื้อจากช่างตัดไม้ชื่อ ดอเลาะเต อย่างไรก็ตามแบบเลาะอุแบบไม่ได้ซื้อไม้ตะเคียนเป็นต้น แต่เขาจะสั่งซื้อกับช่างตัดไม้และช่างตัดไม้จะขนไม้มาส่งที่บ้านของแบบเลาะอุแบบ อาจจะมีบ้างเป็นบางครั้งที่แบบเลาะอุแบบซื้อไม้สยา (กาชู่ซาฮอ) เพื่อใช้ในการต่อเรือแต่ก็ไม่นิยมใช้ แบบเลาะอุแบบจะรับจ้างต่อเรือให้เฉพาะคนในพื้นที่เท่านั้น คนที่มาสั่งต่อเรือกับแบบเลาะอุแบบจะต้องจ่ายค่ามัดจำครึ่งหนึ่งของราคาเรือก่อน และเมื่อเรือเสร็จก็จ่ายค่าเรือส่วนที่เหลือทั้งหมด ส่วนการเขียนลายเรือแบบเลาะอุแบบจะจ้างช่างมาเขียนลายเรือเป็นการเฉพาะอีกที

(5) นายสอและ แวดอเลาะ ปัจจุบัน อายุ 41 ปี ชื่อเรียกในหมู่บ้าน “สอและเจะคาแม” ในรายงานนี้จะขอเรียก นายสอและ แวดอเลาะ ว่า “สอและเจะคาแม” ยี่ห้อหรือสัญลักษณ์เรือ DDD

ภาพที่ 55: นายสอและ แวดอเลาะ

สอและเจดามแม่ ได้เล่าว่าตอนที่เขาอยู่ในช่วงวัยรุ่น เขากับแบและอุแบ(นายคอเลาะ แวดคอเลาะ) ชอบชวนกันไปดูช่างต่อเรือที่บ้านปะเสยะวอ อำเภอสาขบุรี สอและ เจดามแม่ บอกว่าเขาใช้วิธีการสังเกตและฝึกช่วยเหลืช่างต่อเรือ หลังจากนั้นจึงกลับมาฝึกต่อเรือเองที่บ้านของตนเอง ในช่วงตอนเขาวัยรุ่นเขาไม่ได้ต่อเรืออย่างจริงจัง เขาเพียงแต่ไปช่วยแบและอุแบที่กำลังฝึกต่อเรือเช่นกัน สอและเจดามแม่ได้เล่าเพิ่มเติมว่า เมื่อก่อนเขาได้ฝึกต่อเรือกับแบและอุแบเพราะตัวสอและเจดามแม่เองจะประกอบอาชีพประมงเป็นหลัก สอและเจดามแม่จะต่อเรือเฉพาะช่วงที่กลับออกจากออกเรือหาปลาตอนเย็น คนที่มาสั่งต่อเรือกับสอและเจดามแม่ส่วนใหญ่จะเป็นคนในพื้นที่ที่ออกเรือหาปลาและคนนอกพื้นที่ที่รู้จักกับสอและเจดามแม่ส่วนมากจะเป็นคนตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง , และคนจากอำเภอปะนาเระ สอและเจดามแม่บอกว่าคนที่มาสั่งต่อเรือมักทราบแหล่งต่อเรือของสอและเจดามแม่จากการที่ได้ไปดูเรือของสอและเจดามแม่จากที่อื่นๆแล้วสนใจในรูปทรงของเรือจึงมาสั่งต่อเรือกับสอและเจดามแม่

ภาพที่ 56: นายสอและ แวดคอเลาะ

สอและเจดามแม่ เริ่มต่อเรืออย่างจริงจังเมื่อตอนอายุ 35 ปี เพราะมีคนมาสั่งต่อเรือกับเขา เรือที่สอและเจดามแม่ต่อมักเป็นเรือ 2 ขนาด คือ เรือขนาดกลางเป็นเรือที่มีความยาว 8 เมตร ความกว้าง 1.60 เมตร ราคาประมาณ 50,000 บาท และเรือขนาดเล็กมีความกว้าง 3 เมตร ราคาประมาณ 45,000 บาท ไม้ที่สอและเจดามแม่ใช้ในการต่อเรือส่วนใหญ่จะเป็นไม้ตะเคียนทราย(กาชูกีองา) โดยสอและเจดามแม่จะซื้อไม้เป็นนิ้ว ราคานี้จะ 23 บาท หากคิดเป็นเมตรราคามตรละ 138 บาท สอและเจดามแม่ักซื้อไม้ตะเคียนทราย(กาชูกีองา) จากหมู่บ้านบ้านกลาง (กือแล) ต.บ้านกลาง อำเภอปะนาเระ มีช่างตัดไม้ชื่อแบและ หากซื้อไม้ในเขตอำเภอยะหริ่งมักไปซื้อที่บ้านกะดี (บ้านกือดี) ต.บ้านนอก กับ บ้านคูเวาะ ต.จะรัง อ.ยะหริ่ง มีช่างตัดไม้ชื่อแบลี หากสอและเจดามแม่ซื้อไม้จากบ้านตันหยง อำเภอยะหริ่งมักซื้อจากคอเลาะเต สอและเจดามแม่ไม่ได้ซื้อไม้ตะเคียนเป็นต้นใหญ่เหมือนกับช่างต่อเรือที่ชื่อแบและอุแบ (นายคอเลาะ แวดคอเลาะ) แต่เขาจะสั่งซื้อไม้กับช่างตัดไม้และช่างตัดไม้จะขนไม้มาส่งให้ที่บ้านของนาย

แบและอุแบ เพราะสอและจะดาแม่มักซื้อไม้ร่วมกับแบและอุแบ โดยสอและจะดาแม่มักให้แบและอุแบเป็นคนติดต่อกับช่างตัดไม้เพราะจะซื้อจากแหล่งเดียวกัน

(6) นายมะแซ สะอะ ปัจจุบันอายุ 69 ปี อายุ ชื่อเรียกในหมู่บ้าน “จะวอนแบ” ในรายงานนี้จะขอเรียก นายมะแซ สะอะ ว่า “จะวอ”

ภาพที่ 57: นายมะแซ สะอะ

จะวอเล่าว่า จะวอได้เรียนรู้วิธีการต่อเรือจากโต๊ะวอโชะซึ่งเป็นคนปะนาระและย้ายมาอาศัยอยู่ที่บ้านปาดานูดี โต๊ะวอโชะเป็นช่างที่มีความสามารถในการต่อเรือมาก จะวอบอกว่าจะวอชอบไปช่วยโต๊ะวอโชะในการต่อเรือ จนกระทั่งจะวอเริ่มอยากต่อเรือเอง จึงได้เริ่มลองต่อเรือกับโต๊ะวอโชะและโต๊ะวอโชะเองก็ยินดีสอนจะวอต่อเรือ จนจะวอสามารถที่จะต่อเรือเองได้ จะวอเล่าว่ากว่าต่อเรือได้ลำหนึ่ง จะวอต้องลองผิดลองถูกมาหลายลำกว่าจะได้เรือที่มีรูปทรงเฉพาะของจะวอเอง จนเริ่มมีคนมาสนใจสั่งต่อเรือกับจะวอ จะวอเริ่มต่อเรืออย่างจริงจังเมื่ออายุ 45 ปี จะวอบอกว่าได้ซื้ออาชีพต่อเรือมานานมากกว่า 25 ปีแล้ว คนที่มาสั่งต่อเรือกับจะวอมักเป็นคนในบ้านปาดานูดี คนจากตะโละกาโปร อ.ยะหริ่ง, คนจากบ้านบางตาวา อ.หนองจิก , คนจากบ้านบางมะรวด อ.ปะนาระ ส่วนคนจากอำเภอสาขบุรีจะซื้อต่อจากคนอื่นอีกทอดหนึ่ง นอกจากนั้นก็จะเป็นคนจากต่างจังหวัด เช่น คนจากบ้านบ่ออิฐ อ.เมือง , จาก อ.เทพา , จากบ้านม่วงงาม อ.สิงหนคร จ.สงขลา

ภาพที่ 58: นายมะแซ สะอะ

ในการหาซื้อไม้นั้น เจวอบอกว่า เมื่อก่อนเจวอจะซื้อไม้จากร้านในตัวเมือง และได้เปลี่ยนมาซื้อไม้เป็นต้นจากบ้านหนองแรด, บ้านตูเวาะลาโอะ ต.ตะโละกาโปร์, บ้านตูเวาะดาระ ต.จะรัง อำเภอยะหริ่ง โดยมีคนตัดไม้ชื่อว่าเฮง, บ้านมะนังหยง อำเภอยะหริ่ง มีช่างตัดไม้ชื่อแบโซะกับแบสุดิง เจวอเล่าว่าช่างตัดไม้มักคิดราคาไม้เป็นนิ้ว ในสมัยก่อนไม้ 1 นิ้วราคา 3 บาท โดยที่เจวอจะเหมาซื้อเป็นต้น และจ้างช่างตัดไม้ให้ตัดตามที่เจวอต้องการ ช่างตัดไม้ก็จะขนไม้มาส่งให้เจวอถึงที่บ้าน เจวอบอกว่าเมื่อก่อนช่างต่อเรือมักนิยมนำไม้สักในการต่อเรือ มาปัจจุบันนี้ช่างต่อเรือไม่ค่อยนิยมนำไม้สักกันแล้ว แต่จะนิยมนำไม้ตะเคียนทราย(กาชูจืองา)ในการต่อเรือเรือที่เจวอต่อเป็นเรือ 3 ขนาดด้วยกันโดยขึ้นอยู่กับความของกระดุง (ลูนะห์) คือ

- เรือขนาดใหญ่จะมีความยาวของกระดุง (ลูนะห์) ตั้งแต่ 16 สอกขึ้นไป ราคาประมาณ 80,000 บาท
- เรือขนาดกลางจะมีความยาวของกระดุง (ลูนะห์) 14 สอก ราคาประมาณ 60,000 บาท
- เรือขนาดเล็ก จะมีความยาวของกระดุง (ลูนะห์) ต่ำกว่า 14 สอก เป็นเรือประเภทไม่มีหัวเรือ ราคาประมาณ 40,000 บาท (เป็นราคาในอดีต)

เจวอเล่าว่าตลอดช่วงเวลาที่เจวอประกอบอาชีพต่อเรือมา เจวอได้ต่อเรือมาแล้วมาก 100 กว่าลำ จนกระทั่งปี พ.ศ.2555 เจวอมีอายุมากขึ้นสุขภาพไม่ค่อยแข็งแรง เจวอจึงได้หยุดต่อเรือ เจวอได้กล่าวถึงทำอาชีพต่อเรือกอลและทำตัดไม้ไม่ค่อยมีคนสืบทอด ปัจจุบันคนรุ่นใหม่ไม่สนใจ และไม่ให้ความสำคัญกับอาชีพการต่อเรือกอลและทำตัดแล้ว

(7). นายมะรุติง สะอะ ปัจจุบัน อายุ 49 ปี ชื่อเรียกในหมู่บ้าน “รูติงแมะนะมง ” ในรายงานนี้จะขอเรียก นายมะรุติง สะอะ ว่า “แบคิง” ชี้อักษรหรือสัญลักษณ์เรือ CCC

ภาพที่ 59: นายมะรุติง สะอะ

แบคิงได้เริ่มเรียนรู้วิธีการต่อเรือจากพ่อ(นายมะแซ สะอะ) แบคิงได้ช่วยพ่อในการต่อเรืออยู่เป็นประจำ แบคิงใช้การสังเกตและทดลองต่อเรือกับพ่อ แบคิงเล่าว่าตนเองได้เริ่มต่อเรือหลังจากที่ภรรยาคลอดลูกคนแรก เมื่อแบคิงสามารถต่อเรือด้วยตัวเองได้ แบคิงก็เริ่มต่อเรือของตัวเองก่อนเพื่อใช้ในการออกเรือทำการประมง แบคิงจะใช้ช่วงเวลากลางคืนจากออกเรือในช่วงเย็นมาต่อเรือ

ภาพที่ 60: นายมะรุติง สะอะ

ในการหาซื้อไม้ในการต่อเรือ แบคิงจะซื้อจากบ้านหนองแรด ต.หนองแรด, บ้านคูเวาะ, บ้านท่าด่าน ต.ตะโกลาไพร อำเภอยะหริ่ง โดยคนที่หาไม้ให้แบคิงชื่อ มายิด ส่วนช่างตัดไม้ชื่อ แบเฮงกับแบลี แบคิงจะเหมาซื้อไม้เป็นต้น ส่วนใหญ่เป็นไม้ตะเคียนทราย (กาชู้จ้องา) คนที่มาส่งต่อเรือกับแบคิง

ส่วนใหญ่จะเป็นคนจากตะโกละกาโปร้อ.ยะหริ่ง คนจากอำเภอสาขบุรี โดยคนที่มาส่งต่อเรือเหล่านี้ส่วนใหญ่ทราบแหล่งต่อเรือจากการที่คนในพื้นที่บ้านปาตานุดีไปออกเรือหาปลาที่สาขบุรี คนในพื้นที่แถบสาขบุรีสนใจในทรงเรือที่แบบดั้งเดิมก็จะมาส่งต่อเรือกับแบบดั้งเดิม เรือที่แบบดั้งเดิมจะมีราคาตามขนาดของเรือ กล่าวคือ เรือขนาดใหญ่จะมีราคา 120,000-130,000 บาทต่อลำ เรือขนาดเล็กจะมีราคาประมาณ 50,000 บาทต่อลำ ในการส่งจองการต่อเรือจะต้องมีการจ่ายค่ามัดจำก่อนเพื่อเป็นต้นทุนค่าใช้จ่ายในการซื้อไม้ที่จะใช้ในการต่อเรือ แบบดั้งเดิมบอกว่าอาจต้องจ่ายครึ่งก่อนของราคาเรือทั้งหมดเมื่อเรือต่อเสร็จก็จะจ่ายส่วนที่เหลือทั้งหมดอีกครั้ง

5.3.3 ขั้นตอนกระบวนการการต่อเรือและท้ายตัดในชุมชนบ้านปาตานุดี

1. ช่างต่อเรือต้องติดต่อหาแหล่งสั่งซื้อ ไม้และว่าจ้างคนตัดไม้โดยจะจ่ายค่าจ้างในราคาเหมาจ่าย ส่วนราคาของไม้นั้นจะขึ้นอยู่กับขนาดของต้นไม้ ว่าต้นไม้ขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่ราคาจะแตกต่างกันไป โดยต้นไม้ขนาดเล็กราคาจะอยู่ที่ 3,000 บาทต่อต้น ต้นไม้ขนาดใหญ่ราคาจะอยู่ที่ 5,000 บาทขึ้นไป ไม้ที่ใช้ในการต่อเรือจะเป็นไม้ตะเคียนทราย (กาญจิงาปาส) ในการติดต่อซื้อไม้อาจจะติดต่อในหมู่บ้านรู้จักและมีการประสานกันเพื่อหาซื้อไม้จากแหล่งต่างๆเมื่อมีการติดต่อว่ามีไม้ ช่างตัดไม้ก็จะบอกให้กับช่างต่อเรือทราบและช่างตัด ไม้จะตัดไม้ตามขนาดของแต่ละส่วนที่ใช้ในการต่อเรือ เมื่อตัดไม้เสร็จ คนตัดไม้ก็จะนำไม้มาส่งที่บ้านของช่างต่อเรือ

ภาพที่ 61: ภาพช่างตัดไม้กำลังตัดไม้ตามขนาดของแต่ละส่วนที่ใช้ในการต่อเรือ

2. เมื่อช่างต่อเรือได้ไม้มาช่างต่อเรือก็จะต้องทำการตากไม้ให้แห้งก่อน ในการตากไม้ช่างต่อเรือจะใช้เวลาในการตากเป็นเดือนหรืออาจนานกว่านั้น จะตากจนกว่ายางไม้จะแห้ง เพราะถ้ายางไม้ไม่แห้งจะทำให้อัตราการหดตัวของไม้อยู่ในระดับสูง เมื่อนำไม้ไปใช้ต่อเรือก็จะทำให้มีช่องว่างระหว่าง

การต่อของไม้แต่ละแผ่น เพราะถ้ายางไม้ไม่แห้งก็จะทำให้เมื่อเวลาตากแดดนั้น ไม้ก็จะขยายเต็มที่ แต่พอเวลาเอาเรือลงน้ำก็จะทำให้ไม้ที่ตากไม่แห้งจะโดนความเย็นทำให้ไม้หดตัว ถ้ายางข้างในของไม้หดก็จะทำให้เกิดช่องว่างในการต่อแผ่นไม้ เพราะเมื่อเกิดช่องว่างของไม้ ก็จะทำให้เรือเกิดรอยรั่วได้ โดยการตากไม้นั้นช่างต่อเรือจะตากไม้ไว้เป็นจำนวนมากและจะตากจนกว่าจะมีไม้ใหม่มาส่งก็จะตากอีกเรื่อยๆ ช่างต่อเรือจะหาซื้อไม้มาเก็บและตากไม้ให้มีจำนวนมากเพื่อไม่ให้ไม้ขาดเพื่อที่จะต่อเรือได้ตลอดและทันต่อคิวกับคนที่มาสั่งจองต่อเรือคิวต่อไป

ภาพที่ 62 : ภาพการตากไม้เพื่อให้ยางไม้แห้ง

3. จากนั้นช่างต่อเรือจะทำการตัดไม้ (ปือโต๊ะปาแป) ในการตัดไม้ ช่างจะเป็นคนดูว่าควรตัดไม้ให้ได้รูปทรงขึ้นตามส่วนของเรือแคไหน โดยจะดูจากความโค้งของแผ่นไม่ว่าควรจะมีขนาดไหนเพื่อให้สมส่วนกับการขึ้นของทรงเรือ, ขนาดเรือและขนาดของทรงเรือ เมื่อใส่ปาแปในแต่ละแผ่น ช่างต่อเรือจะต้องตัดไม้ก่อนทุกครั้งโดยการนำแผ่นไม้มารมไฟ ไฟที่ใช้จะจุดจากกามมะพร้าว ในการใส่แผ่นไม้แต่ละแผ่นจะขึ้นอยู่กับเจ้าของเรือว่าต้องการเรือขนาดเท่าไรถ้าใช้ฐานที่ 16-18 เมตร ก็จะใช้แผ่นไม้ 4 แผ่น โดยเรียกขั้นตอนนี้ว่า **การทำปาแปปูม** คือเป็นการขึ้นรูปทรง/โครงเรือขั้นแรก

4. ในการขึ้นโครงเรือ (ปาแปปูม) ก็จะขึ้นโครงแต่ละข้างให้เท่ากัน โดยการต่อแผ่นไม้นั้นช่างต่อเรือจะใช้หมุดเรือ(ปาเซาะ) ซึ่งมีอุปกรณ์ในการทำหมุดเรือ คือ ไม้ต้นสน(กาชูมู) หรือ ไม้พญานาค (กาชุนาโม) และเปลือกต้นเสม็ด(กาชูมื่อแล) โดยมีวิธีการทำเริ่มจากการนำเปลือกต้นเสม็ดไปตากให้แห้งก่อนเมื่อเปลือกต้นเสม็ดมีความแห้งตามที่ต้องการก็จะตัดให้มีขนาดยาว ส่วนต้นสนก็จะตัดให้มีขนาดเหมือนตะปู โดยมีหัวแหลมทั้งสองด้านในการจะใส่หมุดเรือ (ปาเซาะ) ช่างต่อเรือจะต้องเจาะรูเป็นแถวเพื่อ่ายในการใส่หมุดเรือ(ปาเซาะ) และตอกเข้ากับแผ่นไม้ของเรือและไม้ทำให้เกิดช่องว่างของแผ่นไม้ระหว่างแผ่นไม้ ในการใส่แผ่นไม้แต่ละแผ่นจะต้องมีการเจาะรูระหว่างช่วงของไม้ในแต่ละแถวเพื่อที่จะ

ใส่หมุดเรือ(ปาเซาะ)โดยจะใส่เปลือกต้นเสม็ดลงก่อนแล้วตามด้วยหมุดเรือ(ปาเซาะ)และเพื่อไม่ให้เกิดช่องว่างของแผ่นไม้จะต้องใช้ค้อนขนาดใหญ่เคาะเพื่อให้แผ่นไม้ติดกันและไม่เกิดช่องว่าง ในการต่อแผ่นไม้นั้นช่างต่อเรือจะไม่ใช้ตะปูในการต่อแผ่นไม้แต่ละแผ่น

ภาพที่ 63 : ภาพการขึ้นโครงเรือ

5. เมื่อต่อแผ่นไม้เป็นรูปทรง (ปาแปปุมง) ของเรือ ช่างต่อเรืออาจจะใช้แม่แรงในการช่วยให้แผ่นไม้ยึดติดกัน และอาจจะใช้ไม้สับกับถั่วช่วยขึงทรงเรือ โดยที่ไม้จะทำจากไม้ต้นสนมีความยาวเหนือกว่าขนาดความกว้างของตัวเรือและใช้ถั่วเพื่อขึงเรือไม่ให้ทรงเรือมีขนาดบิดเบี้ยว ช่างต่อเรืออาจขึงทิ้งไว้เป็นเวลาหลายวันเพื่อให้ได้รูปทรง (ปาแปปุมง) ของเรือที่อยู่ทรง

ภาพที่ 64 : ภาพการตัดไม้

6. พอเริ่มขึ้นรูปทรง(ปาแปปุมง) ตามที่ช่างต่อเรือต้องการ ช่างต่อเรือก็จะมาใส่กงเพื่อทำเป็นได้ท้องเรือ ช่างต่อเรือบอกว่ากงจะขึ้นอยู่กับขนาดของเรือถ้าเรือขนาดเล็ก กงเรือจะมีขนาด 1 เมตร เรือขนาดกลางกงจะมีขนาด 3 เมตร เรือขนาดใหญ่กงเรือจะมีขนาด 7 เมตร

ภาพที่ 65: ภาพการใส่กงเรือ

7. เมื่อใส่กงเรือเสร็จแล้วช่างต่อเรือก็จะใส่ส่วนของกงเรือช่วงบน (คาโญ๊ะ) โดยจะใส่ให้อยู่เหนือกงเรือชั้นมาจะเรียกว่า กงคาโญ๊ะ ช่างต่อเรือจะใส่กงคาโญ๊ะไว้เพื่อที่จะต่อแผ่นไม้ขึ้นสำหรับทำเป็นลำเรือ

ภาพที่ 66: ภาพการใส่กงเรือช่วงบน

8. จากนั้นช่างต่อเรือก็จะเริ่มต่อแผ่นไม้ขึ้นเพื่อเป็นลำเรือช่างต่อเรือจะทำการตัดไม้(บือโตะปาแป)ในการตัดไม้ช่างจะเป็นคนดูว่าควรตัดไม้ให้โค้งตรงขึ้นตามส่วนของเรือ โดยจะดูจากความโค้งของแผ่นไม่ว่าควรจะมีขนาดเท่าใด เพื่อให้ได้กับการขึ้นของทรงเรือ ขนาดเรือ และขนาดของทรงเรือ เมื่อใส่ปาแปในแต่ละแผ่นช่างต่อเรือจะต้องตัดไม้ก่อนทุกครั้ง โดยการนำแผ่นไม้มารมไฟ ไฟที่ใช้จุดจะใช้กากมะพร้าว ทุกครั้งที่ต่อแผ่นไม้ขึ้น ช่างต่อเรือจะใช้ปาเซาะในการเป็นตัวต่อระหว่างแผ่นไม้ที่ต่อขึ้น

9. หลังจากนั้นก็จะใส่ไม้แผ่นกระดานที่ทำหน้าที่ยึดกงเรือแต่ละอัน (แซลิ่ง)เป็นส่วนที่อยู่ข้างในตัวของเรือใส่ไว้เพื่อให้เรือคงความแข็งแรง

10. หลังจากนั้นก็จะใส่ขอบของตัวเรือ (ปาแปดาเมะ) เพื่อเป็นส่วนที่จะยึดหรือจับเวลาที่จะขึ้นเรือขึ้นฝั่ง

11. จากนั้นก็ใส่แผ่นไม้หนุน(โวะะ)เป็นแผ่นไม้ที่หนูนอกออกอยู่ข้างเรือ

12. จากนั้นก็ใส่ไม้แปดกาะเพื่อที่จะทำเป็นพื้นกระดานของเรือและจะเป็นตัวยึดความแข็งแรงของลำเรือ

13. ส่วนของหัวเรือ ข้างต่อเรือจะทำแผ่นไม้ขนาด 2 นิ้วเพื่อใช้ยึดรูปทรงของเรือ (จื่อปิง) เป็นตัวยึดลำเรือเพื่อที่จะใส่หัวของเรือ รวมทั้งอาจจะมีการแกะสลักเพื่อให้ดูสวยงาม

ภาพที่ 67: ภาพการใส่แผ่นไม้เพื่อใช้ยึดรูปทรงของเรือ

14. ส่วนจ่าปิงจะเป็นส่วนที่ติดกับบางเป็นส่วนที่อยู่ส่วนหัวเรือเป็นที่วางสมอและเพื่อความสวยงามอาจมีการแกะสลักลวดลาย

ภาพที่ 68: ภาพการใส่จะปิง

15. แล้วก็จะใส่เซตอ เพื่อที่จะใส่พื้นกระดานเรือ

ภาพที่ 69: ภาพการใส่เซตอ เพื่อที่จะใส่พื้นกระดานเรือ

16. จากนั้นก็จะใส่พื้นไม้กระดาน(ปาแปลาดา)ไม้ที่ใช้ทำพื้นกระดานเรือเป็นไม้ที่ทำจากไม้ไม้
ขางนา(กูวิง), ไม้ชะเมา (กาชยามู), ไม้ต้นมะม่วง เป็นต้น

ภาพที่ 70: ภาพการใส่พื้นกระดานเรือ

17. ช่างต่อเรือจะทำซางอเพื่อเป็นที่วางหางเครื่องยนต์หรือเพื่อวางท่อน

ภาพที่ 71: ภาพทำซางอซึ่งเป็นที่วางหาง
เครื่องยนต์หรือเพื่อวางท่อน

18. เมื่อต่อเรือเสร็จทั้งลำก็จะลงชั้นเรือ(ฆาลอ) ตามรอยต่อของแผ่นไม้หรือรอยตะปู ในการผสมชั้นเรือจะต้องมีวัสดุอุปกรณ์ คือ กระสอบป่าน (ฆูนิง),ผงชัน(ดามบาตู),น้ำมันยาง(มีเยาะกูวิง), น้ำมันก๊าดโดยวิธีการทำชั้นเรือ (ฆาลอ)จะเริ่มจากการหั่นกระสอบป่าน (ฆูนิง) เป็นชิ้นเล็กๆแล้วนำน้ำมันยาง(มีเยาะกูวิง)ไปต้มให้ร้อนแล้วรอให้น้ำมันยาง(มีเยาะกูวิง)เดือด พอน้ำมันยางเดือดก็ให้ใส่กระสอบป่านที่สับจนละเอียด (ฆูนิง)ลงไปน้ำมันยาง (มีเยาะกูวิง) แล้วใส่ผงชัน(ดามบาตู) จากนั้นก็คนให้เข้ากัน หลังจากนั้นจึงใส่น้ำตามลงไป เมื่อส่วนผสมเข้ากันแล้วจึงใส่ผงชัน(ดามบาตู) อีกครั้ง แล้วคนให้เข้ากันจนชั้น(ฆาลา)เริ่มมีความเหนียวจับตัวและแข็งตัว แล้วรอให้ชั้นเรือเย็นก็จะใส่น้ำมันก๊าดด้วยเพื่อที่จะไม่ทำให้ชั้น(ฆาลอ)ติดมือเวลาที่ลงชั้นเรือ ชั้น(ฆาลอ)จะช่วยในการอุดรอยรั่วของเรือได้ ในการลงชั้นเรื่อนั้น สมาชิกในชุมชนก็จะมาช่วยกันลงชั้นเรือ ช่างต่อเรืออาจจะเลี้ยงข้าวหรือทำขนมของหวาน เพื่อเลี้ยงชาวบ้านที่มาช่วยลงชั้นเรือ เมื่อลงชั้นเรือ(ฆาลอ)เสร็จแล้วก็จะรอให้ชั้นแห้ง

ภาพที่ 72 : ภาพการลงชั้นเรือ

19.เมื่อชั้นแห้งสนิทแล้ว ช่างต่อเรือจะทารองพื้นเรือด้วยสีขาวก่อนเมื่อรองพื้นแห้งก็จะลงสีเรือ โดยสีของเรือจะขึ้นอยู่กับความต้องการของเจ้าของเรือว่าต้องการสีอะไรโดยสีที่ใช้ทาเรื่อนั้นจะผสมกับน้ำมันก๊าด จากนั้นช่างต่อเรือก็จะเป็นคนทาสีเรือเองทั้งลำ โดยอาจจะมีสมาชิกในครอบครัวของช่างต่อเรือเจ้าของเรือมาช่วยทาสีเรือด้วย

ภาพที่ 73 : ภาพการทาสีเรือด้วยสีขาว

ภาพที่ 74: ภาพการทำสีเรือ

20. เมื่อทาสีเรือเสร็จแล้วช่างต่อเรือก็จะจ้างคนเขียนลายเรือ ในการเขียนลายเรื่อนั้นเป็นการเขียนลายโดยที่ช่างเขียนลายจะมีองค์ประกอบของลายเรือด้วยกันสามลาย คือลายไทย ลายชวา และลายจีน ปัจจุบันช่างเขียนลายจะประยุกต์ลายเรือหรืออาจจะเป็นการผสมผสานกันของลายเรือ การเขียนลายเรือเป็นการเขียนเพื่อให้เรือมีความสวยงาม จะไม่เขียนลายเรือก็ได้ แต่โดยส่วนใหญ่คนนิยมที่จะเขียนลายเรือกันเพราะเป็นเรือใหม่จึงนิยมเขียนลาย โดยที่ช่างเขียนลายเรื่อนั้นจะดูเรือว่าควรเขียนลายแบบไหน เขียนลายให้มีความสวยงามและเป็นลายที่มีความเป็นสิริมงคลกับเรือและเป็นลายที่ไม่ขัดต่อหลักศาสนาอิสลาม ส่วนชื่อประจำตัวเรือ เจ้าของเรือจะเป็นผู้ระบุมา ทั้งนี้เจ้าของเรืออาจจะตั้งชื่อจากคนในครอบครัวหรือตั้งตามกระแสนิยมของละครหรืออาจจะตั้งชื่อเรือเพื่อให้คนรู้จักและชื่อเรือที่ดังนั้นควมมีความน่าเกรงขามเพื่อเป็นจดจำง่ายและเรียกขานได้ง่ายของคนที่ออกทำการประมงด้วยกัน

ภาพที่ 75: ภาพการเขียนลายเรือ

เมื่อต่อเรือเสร็จทั้งลำ แล้วเจ้าของเรือจะทำความสะอาดเรือโดยการปิดกวาดเศษไม้บนเรือ เนื่องจากว่าเรือที่ต่อเสร็จใหม่จะมีฝุ่นจากเศษไม้อยู่เป็นจำนวนมาก เจ้าของเรือจะทำการละหมาดอาซัด ก่อนออกเรือใหม่ เพื่อขอให้พระผู้เป็นเจ้าคุ้มครองในระหว่างการออกทำการประมง รวมทั้งอำนาจพรให้สามารถจับสัตว์น้ำได้ดี

ภาพที่ 76: ภาพเรือที่ทำเสร็จเรียบร้อยแล้ว

ในพิธีละหมาดฮาซิดินั้น เจ้าของเรือจะทำข้าวเหนียวเหลืองกับปลาแห้งทอด เลี้ยงคนที่มาทำการละหมาดฮาซิดิ และเจ้าของเรือจะทำการล้างเรือทั้งลำ น้ำที่ใช้ในการล้างเรื่อนั้นจะเป็นน้ำที่ผ่านการทำพิธีกรรม ในน้ำจะประกอบด้วยมะกรูด บลูซุ เจ้าของเรือจะมีความเชื่อว่าบนเรือจะมีแม่ย่านางเรือ(มาญุห์ฟาวด์)ซึ่งเป็นสิ่งที่เป็นสิริมงคลที่คอยดูแลปกป้องรักษาตัวเรือ เจ้าของเรือจะมีข้อห้ามเกี่ยวกับหลักความเชื่อของชาวประมงพื้นบ้านว่า จะห้ามผู้หญิงที่มีประจำเดือนไม่ให้ขึ้นไปเหยียบบนตัวเรือ หรือเวลาที่ออก

เรือจับปลาไม่ได้ ห้ามพูดจาหยาบคายหรือคำทอเรือ หากทำเช่นนั้น ก็จะทำให้แม่ย่านางเรือ(มาเจ๊าฟาวด์)ไม่อยู่เฝ้าดูแล ปกป้องเรือลำนั้นๆ

21. เมื่อล้างเรือและทำการละหมาดสายดิเสร็จแล้ว เจ้าของเรือจะขอความร่วมมือจากเพื่อนบ้านในชุมชนให้มาช่วยกันขึ้นเรือไปชายหาด ในการขึ้นเรือของชาวประมงพื้นบ้านจะใช้ไขมันของสัตว์(เกลือมะ)มาทาที่หมอนเรือเพื่อที่เวลาขึ้นเรือได้ท้องเรือจะมีความลื่น

ภาพที่ 77: ภาพการช่วยกันขึ้นเรือลงน้ำ

22. ทุกครั้งที่ออกเรือจับปลาเมื่อนำเรือเข้าสู่ฝั่ง เจ้าของเรือต้องขึ้นเรือเข้าพึงพักเรือทุกครั้ง และทำความสะอาดเรือเพื่อล้างคราบเมือกปลาที่ติดที่พื้นเรือหรือติดในช่องเก็บปลา(แปเต๊ะ)คราบเมือกปลาเหล่านี้หากติดอยู่บนไม้พื้นกระดานเรือ อาจจะทำให้หมอด (บูโบ๊ะ) มากัดกินไม้บนเรือส่งผลให้ไม้เรือทรุดโทรมหักง่ายและพุงงไปก่อนเวลาอันควร นอกจากนี้ ชาวประมงพื้นบ้านยังจะต้องทำความสะอาดตัวท้องเรือ โดยเฉพาะส่วนที่อยู่ในน้ำ เพราะถ้าไม่ล้างท้องเรือก็จะทำให้ท้องเรือมีคราบตะไคร่น้ำ(ลูม) ติด การทำความสะอาดและขจัดลูมได้ท้องเรือ เพื่อลดคราบตะไคร่น้ำ(ลูม)เพราะหากเก็บสะสมนานๆจะทำให้สีของตัวเรือดูหม่นหมองได้

5.3.4 ความสัมพันธ์ระหว่างเรือกอและท้ายตัดกับชุมชน

ดังจะเห็นได้ดังกล่าวข้างต้นว่า การต่อเรือกอและท้ายตัดที่บ้านปาตานูดีสักหนึ่งลำให้สำเร็จมิได้ขึ้นอยู่กับผู้ว่าจ้างที่ต้องการต่อเรือกับช่างต่อเรือเพียงเท่านั้น หากแต่ทั้งเจ้าของเรือที่ต้องการต่อเรือและช่างต่อเรือมีส่วนที่ต้องไปสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับคนต่างๆมากมายทั้งภายในชุมชนของตนเอง และกับสมาชิกในชุมชนอื่นๆ และในหลายกรณีก็มีส่วนไปสัมพันธ์กับสมาชิกจากชุมชนอื่นๆที่อยู่นอกพื้นที่จังหวัดปัตตานีอีกด้วย ยกตัวอย่างกรณีของผู้ที่ต้องการว่าจ้างให้ช่างต่อเรือให้ทำการต่อเรือของนายอุเซ็ง อุเซ็ง ซึ่งประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านที่บ้านปาตานูดีมาชยาวนานมากกว่า 40 ปีแล้ว

นายอุเซ็ง อุเซ็ง ปัจจุบัน อายุ 59 ปี ชื่อเรียกในหมู่บ้านคือ “จิเซ็ง หรือ เจ๊ะ” เป็นเจ้าของเรือชื่อ ฟาร์มี่ ในรายงานนี้จะขอเรียกนาย อุเซ็ง อุเซ็ง ว่า “เจ๊ะ”

ภาพที่ 78 : นายอุเซ็ง อุเซ็ง

เจ๊ะ มีอาชีพเป็นชาวประมงพื้นบ้านที่บ้านปาตานุติมาตั้งแต่รุ่นหนุ่มจนถึงปัจจุบัน เจ๊ะบอกเหตุผลที่เลือกจะตั้งต่อเรือกับแบเลาะ(นายคอเลาะ สะอะ)ช่างต่อเรือในหมู่บ้าน เพราะเรือที่แบเลาะต่อขึ้นนั้นเมื่อมองเรือขณะอยู่ในน้ำ เรือจะมีความสวยงามและมีลักษณะรูปทรงเรือที่ไม่เหมือนใคร เรือกอและท้ายตัดบางลำอาจจะมี ความสวยงามที่หัวเรือ บางลำอาจจะมี ความสวยงามที่รูปทรงเรือ เจ๊ะกล่าวว่าในการตัดสินใจที่จะซื้อเรือลำใหม่นั้นเริ่มแรกเจ๊ะจะต้องจ่ายเงินค้ำมัดจำกับแบเลาะก่อนเป็นจำนวนเงิน 10,000 บาท เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการซื้อไม้ เมื่อแบเลาะจะซื้อไม้เพื่อทำเป็นกงของเรือ ซื้อตะปูสแตนเลสหรืออุปกรณ์สีที่ใช้ทาสีเรือก็จะมาเอาเงินกับเจ๊ะอีกเป็นเงิน 10,000 บาท และเมื่อแบเลาะเริ่มวางโครงเรือจนขึ้นทรงเรือ แบเลาะก็จะเริ่มทาสีเรือ พร้อมทั้งจ้างคนเขียนลายเรือ แบเลาะก็จะมาติดต่อบิกเงินอีก 4,500 บาท เพื่อเป็นค่าจ้างสำหรับเรือลำเล็กให้กับคนเขียนลาย ส่วนเรือลำใหญ่ค่าจ้างเขียนลายเรือประมาณ 10,000 บาท รวมค่าใช้จ่ายที่แบเลาะบิกจ่ายก่อนล่วงหน้าเป็นเงินทั้งหมด 24,500 บาท เจ๊ะเล่าว่าค่าจ้างต่อเรือลำหนึ่งของเจ๊ะราคา 42,000 บาท เมื่อช่างต่อเรือแล้วเสร็จ เจ๊ะต้องจ่ายค่าจ้างที่เหลือให้กับแบเลาะเพิ่มอีกเป็นเงิน 17,500 บาท นอกจากนี้ เจ๊ะยังบอกอีกว่าเงินที่จ่ายค่าต่อเรือของเจ๊ะนั้น เจ๊ะจะยืมเงินจากเจ้าแก้วแปปลาเป็นเงิน 30,000 บาทเพื่อมาเป็นต้นทุนก่อน การยืมเงินจากเจ้าแก้วแปปลา เจ๊ะจะต้องนำปลาที่ได้จากการออกทำประมงในแต่ละวันไปขายให้กับเจ้าแก้วแปปลา เมื่อนำปลาไปขายกับเจ้าแก้วแปปลา เจ้าแก้วแปปลาก็ยังไม่หักเงินยืมค่าต่อเรือ เจ๊ะบอกว่าจะจ่ายหนี้ที่ยืมเจ้าแก้วใช้ในการต่อเรือก็ต่อเมื่อเจ๊ะตัดสินใจจะหยุดอาชีพการทำประมงและขายเรือคืนให้กับเจ้าแก้ว เพื่อนำเงินมาจ่ายเงินที่ยืมเจ้าแก้ว เมื่อขายเรือคืนให้กับเจ้าแก้ว เจ๊ะบอกว่าเจ๊ะอาจได้กำไรหรืออาจจะขายคืนในราคาที่ยืมเจ้าแก้วมา ขึ้นอยู่กับสภาพ

ของเรือ นอกจากเรือประมงแล้ว เจ้าแก้มปลา ก็จะออกเงินค่าอวนให้ก่อน โดยที่เจ๊ะจะเป็นผู้บอกกับเจ้าแก้มว่า ตนเองต้องการอวนชนิดไหน และเจ้าแก้มก็จะไปหาซื้ออวนตามที่เจ๊ะต้องการ และเจ้าแก้มก็จะหักค่าอวนเมื่อเจ๊ะไปขายปลาให้กับเจ้าแก้ม โดยจะหักจากรายได้ที่ได้รับจากการขายปลาในวันต่อวันหรือถ้าไม่หักเป็นรายวันก็หักเป็นรายสัปดาห์ เจ๊ะบอกว่าถ้าออกเรือได้ทุกวันก็จะหักค่าอวนได้ถึง 1,000 บาทต่อสัปดาห์ เจ๊ะก็จะหักเงินจ่ายจนกว่าจะจ่ายเงินครบตามจำนวนเงินที่เจ้าแก้มซื้ออวนให้ เจ๊ะบอกว่าเมื่อจ่ายเงินขี้นหมดก็อาจจะมีการสั่งซื้ออวนใหม่ ในส่วนของเครื่องยนต์ เจ๊ะบอกว่าเจ๊ะซื้อจากเงินเก็บออมของตัวเองในราคา 18,000 บาท แต่เมื่อเจ๊ะออกเรือเจ๊ะจะต้องหักเงินไว้ซ่อมเป็นการเฉพาะเพื่อเป็นค่าซ่อมเครื่องยนต์เวลาเครื่องยนต์ได้รับความเสียหาย ในการออกเรือเจ๊ะจะออกกับลูกเรือ รายได้จากขายปลาเมื่อหักค่าอวน ค่าเรือ เจ๊ะจะต้องนำเงินมาแบ่งให้กับลูกเรือคนละครึ่ง เจ๊ะบอกว่าเมื่อเรือของเจ๊ะได้รับความเสียหาย เจ๊ะรู้สึกเสียใจเหมือนกับว่าเจ๊ะได้เสียสิ่งที่ตัวเองรัก เพราะเจ๊ะบอกว่าเรือเป็นเครื่องมือทำมาหากินและหารายได้ให้ครอบครัว หากเรือเสียหายก็จะออกเรือไม่ได้จะทำให้ครอบครัวไม่มีรายได้

ในส่วนการเขียนลายเรื่อนั้น เจ๊ะบอกว่าช่างเขียนลายเรือจะคนเป็นเขียนลายเรือให้เพื่อสร้างความสวยงามให้กับเรือหรืออาจจะเขียนภาพที่ดูยิ่งใหญ่ มีพลัง และไม่ขัดต่อหลักศาสนา การเขียนลายเรื่อนั้นจะทำให้เรือดูใหม่ ส่วนการตั้งชื่อเรือ เจ๊ะบอกว่าอาจจะตั้งตามชื่อลูก, ชื่อละครที่ชื่นชอบ หรือชื่อที่เป็นศรีแก่เรือหรือตั้งชื่อเรือให้ดูน่าเกรงขาม เพื่อสร้างพลังให้กับคนออกเรือเพราะการออกทะเลต้องสู้กับทั้งลมและแดด นอกจากนี้ชื่อเรือยังเป็นการบอกให้กับคนที่ออกเรือด้วยกันได้รู้ว่าเป็นเรือของใคร ส่วนสีของเรื่อนั้นจะทาเพื่อสร้างจุดเด่นที่มีลักษณะเฉพาะ เมื่อเวลาออกวางอวนในทะเลเพื่อนบ้านเห็นเรืออยู่ไกลๆก็จะได้เห็นและจำเรือได้ว่าเป็นเรือของเจ๊ะ เมื่อคนที่ออกเรือหาปลาพบเห็นเรือของเจ๊ะว่าเจ๊ะไปวางอวนบริเวณพื้นที่ไหนก็จะกลับมาถามเจ๊ะว่าวางอวนบริเวณนั้นจับสัตว์น้ำได้หรือไม่ เป็นการแลกเปลี่ยนสื่อสารกันของสมาชิกในชุมชนถึงพื้นที่ในการทำประมงที่มีสัตว์น้ำชุม

ภาพที่ 79 : นายอุเฮ็ง อุเฮ็ง

เจ๊ะบอกว่าทุกครั้งที้ออกเรือจับปลาเมื่อเอาเรือเข้าฝั่งก็ต้องขึ้นเรือเข้าเพิงพักเรือ ในการขึ้นเรือทุกครั้ง คนในชุมชนจะมาช่วยกันขึ้นเรือเข้าเพิงพักเรือ เจ๊ะบอกว่าเมื่อออกเรือหาปลาได้เจ๊ะจะใส่ในท้องเรือบริเวณช่องว่างระหว่างกงเรือ 2 กง ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “แปเต๊ะ” ซึ่งช่องว่างระหว่างกงเรือ 2 กงสามารถเก็บรักษาความสดของปลาได้ระยะหนึ่ง เจ๊ะบอกว่าเจ๊ะจะเก็บปลาไว้ได้ท้องเรือเมื่อเอาเรือขึ้นฝั่งเจ๊ะก็จะเอาปลาออกจากแปเต๊ะมาใส่ในกะละมัง บริเวณแปเต๊ะก็จะมีเมือกปลาติด เจ๊ะก็ต้องนำน้ำมาล้างเมือกปลาและอาจจะมีเกล็ดปลาติดพื้นเรือซึ่งถ้าปล่อยไปนานๆก็จะมีมอดไม้ ชาวบ้านเรียกว่า “บูโป๊ะ” จะค่อยๆกินแผ่นไม้จนแผ่นไม้ผุพัง เจ๊ะบอกว่าเรือทุกลำจะมีแม่ย่านางเรือ(มาญห์ฟาวด์)เป็นสิ่งที่เป็ยสิริมงคลที่คอยดูแลรักษาเรือและช่วยปกป้องเรือจากสิ่งชั่วร้าย เจ๊ะบอกว่าเมื่อเวลาออกเรือจับปลาไม่ค่อยได้เป็นเวลานานๆ ก็อาจจะมีการลองไปถามหมอพื้นบ้านเพื่อให้รู้ว่าทำไมจึงออกเรือจับปลาไม่ค่อยได้ หมอพื้นบ้านอาจจะบอกว่าแม่ย่านางเรือ(มาญห์ฟาวด์)ไม่อยู่ที่เรือ หมอพื้นบ้านก็บอกให้เจ๊ะทำการล้างเรือใหม่อีกครั้งเพื่อเรียกขวัญหรือแม่ย่านางเรือ(มาญห์ฟาวด์)กลับมาเฝ้าเรือ พอเอาเรือออกหาปลาที่จะจับปลาได้ตามปกติ เจ๊ะบอกว่าชาวประมงพื้นบ้านจะมีความเชื่อว่าถ้าหญิงสาวที่มีประจำเดือนเดือนก็จะห้ามไม่ให้ขึ้นเรือหรือเมื่อเวลาอยู่บนเรือจะไม่ให้พูดคำหยาบและคำทอถนบนเรือเพราะจะทำให้แม่ย่านางเรือ(มาญห์ฟาวด์)หนีไป และหากเรือมีคราบสกปรกแม่ย่านางเรือ(มาญห์ฟาวด์)ก็จะไม่อยู่เฝ้าเรือเช่นกัน ซึ่งเจ๊ะบอกว่าชาวประมงพื้นบ้านที่ออกเรือจับปลามักมีหลักความเชื่อปะปนอยู่บ้าง เจ๊ะบอกว่าเรือที่ถูกใช้งานนานๆก็จะมีคราบตะไคร่น้ำ(ลูม)เกาะอยู่ใต้ท้องเรือ เมื่อถึงวันศุกร์ซึ่งชาวประมงพื้นบ้านมักไม่ออกทำการประมงเพราะจะต้องละหมาดญุมอะฮ์ หรือ ละหมาดวันศุกร์ร่วมกันในช่วงตอนเที่ยง ในวันนี้เจ๊ะก็จะล้างคราบตะไคร่น้ำ(ลูม)ออกหรืออาจจะล้างทุกครั้งหลังจากเอาเรือขึ้นฝั่งเพื่อจะทำให้เรือดูใหม่อยู่เสมอและคราบตะไคร่น้ำ(ลูม)ก็จะไม่ขึ้นใต้ท้องเรืออีกด้วย

ภาพที่ 80 : นายอุเซ็ง อุเซ็ง

จะบอกว่าเรือเก่ากับเรือใหม่นั้น จะมีความแตกต่างกันมากเพราะเรือเก่าอาจจะมีรอยร้าวทำให้น้ำซึมเข้ามาในตัวเรือ เวลาออกเรือก็จะไม่ค่อยสะดวกเพราะเรือมีรอยร้าว ซึ่งมีความต่างับเรือลำใหม่ที่ใช้ งานดีกว่าเรือลำเก่า เรือลำเก่าอาจมีสภาพที่ทรุดโทรมเมื่อออกเรือได้สักพักก็ต้องเข็นเรือขึ้นฝั่งเพื่อลงชิ้น ใหม่อุดตลอดทุกครั้ง ตะปูอาจจะหลุด ต้องซ่อมอยู่เป็นระยะๆ สร้างความลำบากในการออกเรือส่งผลให้ เจ้าของเรือไม่ค่อยอยากออกเรือมากนัก จะกล่าวว่าเรือก็เหมือนกับเสื้อ ตอนซื้อมาใหม่ๆเสื้ออาจจะดูมี ความสวยและดูเหมือนใหม่ แต่เมื่อใส่ไปนานๆเสื้อเริ่มเก่าและขาดจนต้องซื้อตัวใหม่ ก็เหมือนกับเรือที่ ได้ใหม่ๆมีความรู้สึกอยากออกทะเลเกือบทุกวัน พอใช้นานๆเข้าเรือก็เก่าต้องหมั่นซ่อมแซมอยู่ตลอดก็จะ ทำให้มีความรู้สึกไม่ค่อยอยากออกเรือจับปลาดจนต้องซ่อมหรือต่อเรือลำใหม่

จะบอกว่าเรือกอและท้ายคัตนั้นเวลาขายต่อจะขาดทุนเพราะเรือกอและท้ายคัตมีขนาดเล็กเหมาะ สำหรับออกเรือจับปลาเท่านั้น เวลาขายจะขาดทุนมาก โดยจะขาดทุนจากราคาเดิมที่ซื้อมา จะบอกว่า เรือที่นำไปขายต่อจะขาดทุนหรือได้กำไรนั้นขึ้นอยู่กับการใช้งานและขนาดของเรือถ้าเรือขนาดเล็กแล้วมี การใช้งานมามาก เวลาจะขายต่อมักขาดทุน เช่น เรือลำใหม่ที่เพิ่งต่อเสร็จ ราคาจะอยู่ที่ลำละ 40,000 บาท เมื่อใช้งานแล้วราคาขายจะตกอยู่ที่ลำละ 30,000 - 35,000 บาท เพราะเมื่อเรือมีการใช้งานและลงน้ำก็ จะให้สีของตัวเรือนั้นดูหมอง ภายหลังก็จะเริ่มดูเลือนราง จะบอกว่าเรือกอและท้ายคัตนั้นจะเหมาะ สำหรับการใช้งานเพราะเวลาวางอวนจะได้สาวอวนได้สะดวก ซึ่งต่างจากพื้นที่อื่นซึ่งจะใช้เรือที่มีขนาด ใหญ่กว่าเวลาขายต่อมักได้ราคาที่ดีกว่าเรือกอและท้ายคัต

เรือที่จะใช้จะมีลักษณะหัวเรือแหลมเป็นเรือท้ายคัตขนาดความยาวของตัวเรือยาว 8.00 เมตร ความกว้าง 1.30 เมตร ความลึกของตัวเรือ 0.60 เมตร ตันกรอส 1.4 ตันเนตร 0.95 ชนิดเครื่องยนต์ที่ใช้ เครื่องยนต์ฮอนด้าแรงสูบ 9.69 กิโลวัตต์ (ข้อมูลจากทะเบียนเรือไทยออกโดยกรมเจ้าท่า) เรือกอและท้าย คัตจะใช้น้ำมันเบนซินซึ่งมีราคาลิตรละ 35 บาทต่อลิตร จะบอกว่าเรือกอและท้ายคัตที่ใช้นั้นเหมาะกั บการออกเรือหาปลาฝั่งอ่าวไทย ซึ่งจะต้องเข็นเรือเข้าฝั่งพักเรือเพราะชุมชนบ้านป่าตาบุดีไม่มีปากคลอง สำหรับจอดเรือ

จึงอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า เรือกอและท้ายคัตแต่ละลำมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับผู้คน/เรื่องราว ที่หลากหลายในชุมชน กล่าวคือ ลำดับแรกสุดที่จะมีการต่อเรือ คือ ผู้ที่ต้องการจะหาเรือไว้เป็นของ ตนเองซึ่งก็จะมีทั้งคนจากภายในชุมชนเดียวกันกับช่างต่อเรือ และคนจากต่างพื้นที่ “การต่างพื้นที่”ในที่นี้ ครอบคลุมทั้งคนที่มาจากชุมชนอื่นๆในจังหวัดปัตตานีและคนที่มาจากจังหวัดอื่นๆ ผู้ที่ประสงค์ว่าจ้างจะ ให้ต่อเรือมักเลือกหาช่างต่อเรือโดยพิจารณาจาก

- 1)ความเป็นเครือญาติกันกับช่างต่อเรือ
- 2)ผู้ว่าจ้างเคยมาต่อเรือกับช่างต่อเรือคนนั้นๆแล้ว
- 3)ผู้ว่าจ้างได้มีโอกาสเห็นลักษณะรูปทรงต่างๆของเรือ จากการพบเห็นขณะออกทำการประมงในทะเลแล้วเกิดความพึงพอใจ จึงได้เข้าไปสอบถามจากเจ้าของเรือลำดังกล่าว แล้วติดตามมาพบปะพูดคุยตกลงกับช่างต่อเรือ

ภายหลังจากที่สามารถตกลงว่าจ้างการต่อเรือ ได้แล้ว ช่างต่อเรือก็จะต้องไปดำเนินการจัดหาไม้ ซึ่งจัดได้ว่า เป็นวัสดุหลักที่สำคัญมากสำหรับการต่อเรือแต่ละลำ ในการหาไม้สำหรับต่อเรือนี้ ช่างต่อเรือจะต้องมีคุณลักษณะเป็นคนกว้างขวาง รู้จักคนหมู่มาก รวมทั้งเป็นบุคคลที่น่าเชื่อถือได้ ทั้งนี้เพราะการที่จะหาไม้คุณภาพดีได้ตามที่ช่างต้องการนั้นจะต้องหาช่างตัดไม้ที่รู้จักคุ้นเคยกัน และส่วนใหญ่ต้องไปหาจากต่างหมู่บ้าน เพราะในชุมชนของช่างต่อเรือที่เป็นชุมชนประมงพื้นบ้านนั้นไม่สามารถปลูกไม้ขนาดใหญ่ได้ ในบางกรณีช่างต่อเรือจะต้องสั่งไม้ไว้ล่วงหน้าเป็นแรมปี ดังนั้นหากช่างต่อเรือไม่มีความน่าเชื่อถือ ไว้ใจไม่ได้ ช่างตัดไม้ก็จะประสบปัญหาเพราะตัดไม้ไปแล้วอาจจะขายไม่ได้ อาจจะเพราะช่างต่อเรือเปลี่ยนใจ หรือขายไม้ไม่ได้แต่ไม่ได้รับเงินสด เป็นต้น

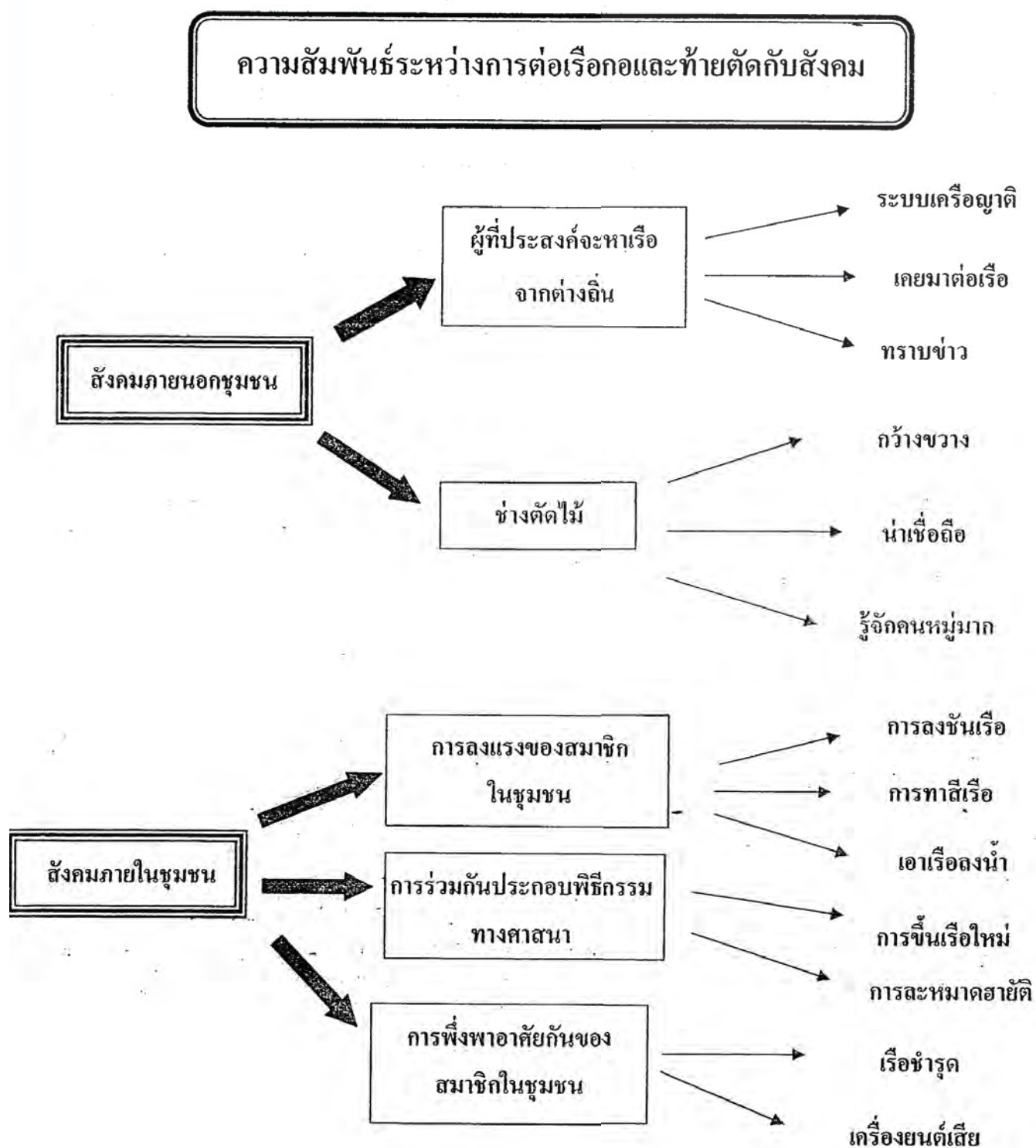
และการต่อเรือมิได้เพียงแต่หาไม้ได้ ช่างก็สามารถต่อเรือได้โดยลำพัง หากแต่ในบางกระบวนการของการต่อเรือก่อและทำยัดค้ำ เช่น การลงขันเรือ เพื่อป้องกันเรือรั่ว การทำโครงพื้นของเรือ หรือแม้กระทั่งการนำเรือลำใหม่ที่ต่อเสร็จแล้วลงน้ำ ฯลฯ ล้วนแล้วแต่เป็นขั้นตอนที่ช่างต่อเรือไม่สามารถดำเนินการได้เพียงคนเดียว ดังนั้น ช่างต่อเรือก็จะมีการประกาศเชิญชวนเพื่อนบ้าน ญาติมิตรมาช่วยกันทำกิจกรรมต่างๆของการต่อเรือเป็นระยะๆ ทั้งนี้การมาช่วยเหลือกันดังกล่าวไม่ได้เป็นการจ้างที่ตอบแทนด้วยเงิน หากแต่เจ้าของเรือจะมีการทำเครื่องค้ำ อาหารว่าง มาจัดเลี้ยงคนที่มาช่วยเหลือ และเมื่อใดที่เพื่อนบ้านมีความเดือดร้อนทั้งจากการที่เครื่องยนต์เสียหาย เรือที่ใช้ออกทำการประมงเกิดชำรุดทรุดโทรม ช่างต่อเรือก็จะเต็มใจไปช่วยเหลือซ่อมแซมตามทักษะความสามารถของตนเอง โดยส่วนใหญ่ก็จะไม่คิดค่าจ้างด้วยเช่นกัน (รายละเอียดตามแผนภูมิที่ 3)

นอกจากนี้ภายหลังจากที่ต่อเรือเสร็จเรียบร้อยแล้ว ช่างต่อเรือจะต้องมีการเชิญทั้งเจ้าของเรือ ผู้นำศาสนา ผู้อาวุโสและเพื่อนบ้านมาร่วมในพิธีทางศาสนาการละหมาดฮายัตและขอดูอา เพื่อเป็นสิริมงคลตามหลักศาสนาอิสลาม เป็นการขอพรจากองค์อัลลอฮ์ให้คุ้มครองและประทานสิ่งที่ประเสริฐที่สุดที่พระองค์ประสงค์จะมอบให้กับเจ้าของเรือ นอกจากนี้ยังมีการทำอาหารว่างควบคู่ไปกับความเชื่อดังเดิม โดยการทำข้าวเหนียวสี่เหลืง(ปูโล๊ะกูย) แล้วเอาไข่เจียวซอยเล็ก ๆ โรยหน้า มีขนมต่าง ๆ และเครื่องค้ำ จากนั้นก็ชักชวนชาวบ้าน ญาติมิตร มาร่วมรับประทานข้าวเหนียวด้วยกัน โดยก่อนหน้านั้นจะมีการแยกข้าว

เหนียวสีเหลืองออกมา 1 จานก่อน แล้วนำไปไว้ที่เรือ มีการทำน้ำมันต์จากผู้รู้ทางศาสนา โดยน้ำมันต์นี้จะทำจากน้ำสะอาดโรยด้วยแป้งหอม เปลือกไม้ หรือที่เรียกว่า บลูชู และลูกมะนาวหรือลูกมะกรูดผ่า 3 ลูก แล้วเอาน้ำมันต์นี้ไปเช็ดล้างเรือใหม่ และก่อนจะนำเรือออกสู่ทะเล เจ้าของเรือจะต้องเตรียมหมากพลู เทียนไข บุหรี่ อย่างละ 3 ชุดไปไว้ที่ท้ายเรือและหัวเรือ แล้ว นำไปทิ้งที่ปากคลอง/ปากอ่าว ก่อนออกสู่ทะเล 1 ชุดด้วย เพื่อบอกกล่าวเจ้าของทะเล คือ “นบิ์คอยเคห์” ให้คุ้มครองไม่ให้ประสบอันตรายจากการทำมาหากินในท้องทะเล(สุวิมล พิริยชนาลัย,2546;น.141-142)

จากพิธีกรรมดังกล่าวนั้น จัดได้ว่าเป็นยุคที่มีการผสมผสานระหว่างหลักศาสนาอิสลาม คือการละหมาดฮายัตกับหลักความเชื่อของชาวบ้าน คือ การทำข้าวเหนียวสีเหลืองหรือนำหมากพลู เทียนไข บุหรี่ ไปสักการะผู้คุ้มครองในทะเล ซึ่งหากเป็นในอดีตประมาณ 50 ปีที่ผ่านมา จะไม่มีเรื่องการละหมาดฮายัตเลย จะมีเพียงการปฏิบัติตามพิธีกรรมความเชื่อเพียงอย่างเดียว ซึ่งเหตุที่เป็นเช่นนั้น ชาวบ้านได้อธิบายว่า เป็นเพราะในอดีตในหมู่บ้านยัง ไม่มีผู้รู้เรื่องศาสนาอิสลามอย่างแท้จริง คนในหมู่บ้านไม่ได้เรียนรู้เรื่องหลักการทางศาสนาอย่างถูกต้อง และเมื่อมาถึงยุคปัจจุบันนี้ การออกเรือใหม่ของชาวบ้านในหมู่บ้านจะคงเหลือเพียงการขอพรให้พระองค์ประทานให้ตามประสงค์ (ละหมาดฮายัต) ,การวิงวอนขอพรจากอัลลอฮ์ (การขอดูอา) และตั้งเจตนาเพื่อการกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด (การเนียต) เท่านั้น ซึ่งเป็นการกระทำที่ถูกต้องตามหลักศาสนาอิสลาม เพราะ โดยหลักศาสนาอิสลามแล้วจะต้องเชื่อมั่นและศรัทธาต่อองค์อัลลอฮ์ เพียงหนึ่งเดียวเท่านั้น ความเชื่อในเรื่องภูติผีปีศาจต่าง ๆ เป็นความเชื่อที่ขัดกับหลักศรัทธาทางศาสนา ผู้นำศาสนาจึงได้มีการบอกกล่าวเพื่อให้ลด/เลิกพิธีกรรมดังกล่าวไปในที่สุด

แผนภูมิที่ 3: แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ระหว่างการต่อเรือกอและท้ายตัดกับสังคม

บทที่ 6

สรุปและอภิปรายผลงานวิจัย

โครงการวิจัยเรื่อง สร้างการเรียนรู้เพื่อผลิตซ้ำภูมิปัญญาในการทำประมงของชุมชนประมงพื้นบ้าน อำเภอบัตตานิ มีวัตถุประสงค์หลักทางการวิจัย คือ เพื่อศึกษาภูมิปัญญาการทำประมงพื้นบ้านของชุมชนชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี และเพื่อศึกษาแนวทางการเสริมสร้างการเรียนรู้ภูมิปัญญาการทำประมงพื้นบ้าน

6.1 บทสรุปของการศึกษา

บทสรุปของการศึกษาสามารถสรุปได้ 2 ประการด้วยกัน คือ หนึ่ง ภูมิปัญญาในการทำประมงของชุมชนชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี และ สอง แนวทางการเสริมสร้างการเรียนรู้ภูมิปัญญาการทำประมงพื้นบ้าน โดยผลการศึกษามีรายละเอียดโดยสรุป ดังนี้

6.1.1 ภูมิปัญญาในการทำประมงของชุมชนชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี

ชาวประมงพื้นบ้านที่จังหวัดปัตตานีจะทำการประมงแบบพื้นบ้านรวมทั้งสามารถดำรงชีวิตอยู่ในท้องทะเลได้อย่างปลอดภัย จะต้องเกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ใน 3 ประการด้วยกันคือ

- (1) ภูมิปัญญาในการสังเกตลักษณะทางกายภาพเพื่อการทำประมงอย่างพึงพิงธรรมชาติ
- (2) ภูมิปัญญาการประดิษฐ์เครื่องมือประมงพื้นบ้าน
- (3) ภูมิปัญญาการต่อเรือกอกและท้ายตัด

6.1.1.1 ภูมิปัญญาในการสังเกตลักษณะทางกายภาพเพื่อการทำประมงอย่างพึงพิงธรรมชาติ

ภูมิปัญญาในการสังเกตลักษณะทางกายภาพเพื่อการทำประมงอย่างพึงพิงธรรมชาติ มี 2 ประเด็นหลักด้วยกันคือ

- ภูมิปัญญาในการเข้าใจเพื่อเข้าถึงทรัพยากร ประกอบด้วย 2 ประการ คือ 1) ความเข้าใจในลักษณะธรรมชาติของทรัพยากรในทะเลของชาวประมงพื้นบ้าน เช่น ทรัพยากรกุ้ง ปู ปลา เป็นความเข้าใจทั้งในด้านถิ่นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำแต่ละชนิด อาหาร ลักษณะนิสัย รวมทั้งการวางไข่เพื่อขยายพันธุ์ของสัตว์น้ำแต่ละประเภท ซึ่งจากพื้นฐานความเข้าใจเหล่านี้จะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งในการคิดประดิษฐ์สร้างเครื่องมือประมงแต่ละชนิด เพื่อให้ชาวประมงพื้นบ้านสามารถเข้าถึงทรัพยากรเหล่านั้นได้ โดยอยู่ภายใต้เงื่อนไขธรรมชาติ มิใช่การเอาชนะธรรมชาติโดยใช้เทคโนโลยีระดับสูง และ

2)การเข้าใจเงื่อนไขทางธรรมชาติและบริบทแวดล้อมทางธรรมชาติ ที่ส่งผลต่อการทำการประมง ของชาวประมงพื้นบ้าน ซึ่งในที่นี้ก็คือ “ลม” ทั้งนี้เพราะทิศทางของลมแต่ละประเภทจะส่งผลถึงกระแสน้ำในทะเล ซึ่งก็คือ คลื่นในท้องทะเลนั่นเอง ทิศทางลมหลัก ๆ ที่พัดเข้าสู่ชุมชนประมงพื้นบ้านบ้านปาตาบูดี ต.แหลมโพธิ์ อ.ยะหริ่ง และชุมชนประมงพื้นบ้านบ้านตันหยงเปาว์ ต.ท่ากำชำ อ.หนองจิก จ.ปัตตานี ซึ่งชาวประมงพื้นบ้านมักจะเรียกชื่อลมตามลักษณะและทิศทางของการเกิดลม โดยจะใช้หมู่บ้านที่อาศัยอยู่เป็นที่ตั้ง โดยทิศทางของลมที่พัดเข้าสู่หมู่บ้านจะหมุนเวียนไปตามฤดูกาลที่แตกต่างกันย่อมส่งผลต่อลักษณะคลื่นและกระแสน้ำในท้องทะเล ซึ่งมีส่วนสัมพันธ์กับทรัพยากรสัตว์น้ำในท้องทะเลอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่น หากเป็นช่วงที่มีลมตะวันตกพัดเข้าสู่หมู่บ้าน จะส่งผลให้คลื่นลมแรง กระแสน้ำพุ่งเพราะลมจะไปพัดให้กระแสน้ำในทะเลเกิดเป็นคลื่น รวมทั้งไปพัดพาเอาตะกอนดินภายใต้ท้องทะเลขึ้นมา ทำให้กระแสน้ำพุ่ง ซึ่งลักษณะของกระแสน้ำเช่นนี้สัตว์น้ำประเภทกุ้งจะออกจากที่หลบซ่อนออกมาว่ายหรือหากิน เพราะกุ้งมีนิสัยชอบใช้น้ำพุ่งในการอำพรางตัวเองจากภัยอันตรายต่าง ๆ เป็นต้น ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ทิศทางของลมที่แตกต่างกันย่อมส่งผลต่อคลื่นและกระแสน้ำในท้องทะเล ซึ่งย่อมมาสัมพันธ์กับทรัพยากรในท้องทะเลและการออกทำการประมงของชาวประมงพื้นบ้านในชุมชน

• ภูมิปัญญาในการสังเกตสิ่งแวดล้อมรอบตัวเพื่อการดำรงอยู่อย่างปลอดภัยในทะเล

การสังเกตสิ่งแวดล้อมรอบตัวของชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีเพื่อการดำรงอยู่อย่างปลอดภัยในทะเลนั้น สามารถจำแนกได้เป็น 3 ประเภทด้วยกันคือ 1) การดูปรากฏการณ์บนท้องฟ้า ประกอบด้วย การดูเมฆ ดวงจันทร์ และดาว ซึ่งปรากฏการณ์ต่างๆเหล่านี้มีส่วนสัมพันธ์กับการเกิดคลื่นในทะเลและกระแสน้ำที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งในทางที่เป็นคุณต่อการทำประมงในทะเล และในทางที่อาจเป็นโทษ หากชาวประมงพื้นบ้านขาดความระมัดระวัง 2) การสังเกตพฤติกรรมของสัตว์ประเภทต่างๆ ซึ่งชาวประมงพื้นบ้านได้มีการเฝ้าสังเกตความผิดปกติจากปกติของทั้งสิ่งแวดล้อมและของสัตว์นานาชนิด เพราะสัตว์มักมีสัญชาตญาณของการเอาตัวรอดจากภัยอันตรายต่างๆที่เข้าใกล้ตัวมัน และสัตว์สามารถจะรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติที่จะเกิดขึ้นได้ก่อนมนุษย์เสมอรวมทั้งสัตว์มีความพยายามที่จะปรับตัวให้สามารถอยู่รอดปลอดภัยได้ เช่น การเกิดขึ้นของเมฆกะพรุณไฟจำนวนมาก ซึ่งบ่งบอกถึงการเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิน้ำทะเลที่เพิ่มสูงขึ้น ซึ่งจะเป็นตัวที่ก่อให้เกิดลมพายุที่ถี่มากขึ้นและรุนแรงมากขึ้น ส่งผลต่อการก่อตัวของคลื่นที่ใหญ่และรุนแรงมากขึ้น และ3) การสังเกตสิ่งแวดล้อมรอบตัว เช่น ลักษณะของกระแสน้ำ สามารถบ่งบอกถึงการเคลื่อนตัวของคลื่นลมได้ ทั้งนี้เพราะในภาวะปกติกระแสน้ำมักมีการไหลเวียนอยู่เสมอขึ้นอยู่กับอิทธิพลของดวงจันทร์ที่จะส่งผลต่อการขึ้นลงของน้ำทะเล และส่งผลสัมพันธ์กับการทำประมงของชาวประมงพื้นบ้าน

จึงอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ภูมิปัญญาในการสังเกตลักษณะทางกายภาพเพื่อการทำประมงอย่างพึงพิงธรรมชาติของชาวประมงพื้นบ้าน ยังให้ความสำคัญกับ “หลักของความพอดี” อีกด้วย กล่าวคือ ในช่วงที่น้ำทะเลใสชาวประมงพื้นบ้านก็จะเลือกใช้เครื่องมือประมงประเภทจับสัตว์น้ำที่ชอบเคลื่อนไหวไปมา เช่น ปูและปลา โดยมีการประดิษฐ์เครื่องมือที่เหมาะสมกับสัตว์น้ำที่มีอยู่ในช่วงเวลานั้นๆ ในช่วงน้ำทะเลขุ่น มักมีสัตว์น้ำจำนวนมาก เพราะท้องทะเลมีความอุดมสมบูรณ์เป็นอย่างมาก และด้วยเหตุที่ทะเลมีความอุดมสมบูรณ์ที่มากเกินไป ชาวประมงพื้นบ้านก็จะหลีกเลี่ยงไม่ใช้เครื่องมือประมงประเภทที่จับสัตว์น้ำได้หลากหลายชนิดมากเกินไป เช่น ประเภทอวน 3 ชั้น เพราะจะติดสัตว์น้ำที่ตนเองไม่ต้องการมากเกินไป หรือในกรณีของการใช้อวนปลากระบอก เมื่อน้ำทะเลขุ่นจะมีสัตว์น้ำเกือบทุกประเภท แต่สิ่งที่ชาวบ้านต้องการคือ ปลากระบอกเท่านั้น แต่ด้วยความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์น้ำที่หลากหลาย ทำให้สัตว์น้ำชนิดอื่นติดอวนมาก่อน เช่น ปลาแป้น ปลาโคกมัน ปลาสลิคหิน เป็นต้น ทำให้ชาวประมงพื้นบ้านต้องเสียเวลาเป็นจำนวนมากในการปลดสัตว์น้ำที่ตนเองไม่ต้องการออกจากอวน หรือในช่วงฤดูมรสุม เป็นช่วงที่ทรัพยากรสัตว์น้ำมีมากที่สุด แต่ชาวประมงพื้นบ้านจะต้องเข้าใจถึงเงื่อนไขในความปลอดภัย เพราะหากพวกเขานำเรือออกสู่ทะเลได้ นั้นหมายถึง การได้ทรัพยากรสัตว์น้ำเป็นจำนวนมาก แต่ในขณะเดียวกันเรืออาจจะล่มในทะเลเพราะไม่สามารถต้านทานคลื่นลมที่แรงได้ ชาวประมงพื้นบ้านต้องรู้จักที่จะรอเวลา เพื่อให้ธรรมชาติเอื้ออำนวยให้สามารถออกจับปลาได้ ภายใต้กำลังของเครื่องยนต์และขนาดของเรือ นี่คือการหาทางระหว่างความโลภกับความพอดี

ในช่วงคลื่นลมสงบ สัตว์น้ำอาจจะมีน้อยในบริเวณใกล้ฝั่ง แต่จะมีสัตว์น้ำบางประเภทซึ่งอยู่ไกลจากชายฝั่งมาก เช่น ปลาอินทรี ชาวบ้านต้องปรับตัวให้พอดีกับธรรมชาติ เพราะในช่วงนี้คลื่นลมสงบสามารถออกไปในที่ไกลๆ ได้ สอดคล้องเหมาะสมกับแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ ชาวประมงพื้นบ้านจึงใช้เครื่องมือตกเบ็ดปลาอินทรี หรือในช่วงที่น้ำตาย (น้ำทะเลไม่มีการไหลเวียน) เครื่องมือประมงพื้นบ้านหลายชนิดแทบจะจับสัตว์น้ำไม่ได้เลย แต่ชาวประมงพื้นบ้านตระหนักดีว่าสัตว์น้ำในท้องทะเลมีอยู่ตลอดเวลา เพียงแต่รอโอกาสและจังหวะที่เหมาะสมพอดี ในช่วงน้ำตายนี้ ชาวประมงพื้นบ้านมักใช้อวนปลาทรายจับปลาทราย เพราะปลาทรายเป็นสัตว์น้ำที่ชอบหากินบริเวณหน้าดิน เวลาตกใจจะว่ายน้ำหนีในลักษณะเรียกับหน้าดินในทะเลมากที่สุด เครื่องมืออวนปลาทรายจึงมุ่งเน้นที่จะจับปลาทรายที่ว่ายเวียนหน้าดินในช่วงน้ำตาย ในขณะเดียวกันถ้าใช้อวนปลาทรายในช่วงน้ำไหลเชี่ยว กระแสน้ำจะพัดพาอวนให้นอนราบกับพื้น เพราะตะกั่วจะยึดอวนปลาทรายให้อยู่กับที่ จึงทำให้ปลาทรายที่ว่ายเวียนกับพื้นทะเลหลุดรอดไปได้ เป็นลักษณะของความพอดีของการใช้เครื่องมือประมงพื้นบ้านที่สอดคล้องกับลักษณะทางธรรมชาติของสัตว์น้ำ

จะเห็นว่า ความเข้าใจในทรัพยากรต่าง ๆ ของชาวประมงพื้นบ้าน ล้วนแล้วแต่เป็น ความเข้าใจที่ยืนอยู่บนพื้นฐานของการให้คุณค่ากับทรัพยากรเหล่านั้น เป็นความเข้าใจที่ชาวประมงพื้นบ้านจะต้องเฝ้าสังเกต เรียนรู้มาหลายชั่วอายุคน ทั้งการเรียนรู้ในด้านลักษณะทางธรรมชาติของสัตว์น้ำแต่ละชนิด ความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับบริบทแวดล้อมทางธรรมชาติ รวมทั้งการเรียนรู้ถึงปรากฏการณ์ทางธรรมชาติต่างๆที่เกิดขึ้นรอบตัว เช่น การสังเกตท้องฟ้า สังเกตดวงดาว สังเกตเมฆ สังเกตดวงจันทร์ สังเกตพฤติกรรมของสัตว์บางชนิด ฯลฯ เป็นต้น การเรียนรู้และสังเกตสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเรา การจดจำ การลองผิดลองถูก จนได้เป็นความรู้ท้องถิ่นที่สามารถมองเห็นลักษณะนิสัย ความเป็นอยู่ วิถีชีวิตของสัตว์น้ำแต่ละชนิดเพื่อนำไปสู่การเข้าถึงทรัพยากร รวมทั้งการสังเกต จดจำ ซ้ำแล้วซ้ำเล่า ถึงความเปลี่ยนแปลงของสิ่งที่อยู่รอบตัวเพื่อนำไปสู่การคาดการณ์สถานการณ์ทางธรรมชาติที่อาจจะเกิดขึ้นได้ ความรู้ต่างๆเหล่านี้ สมาชิกชาวประมงพื้นบ้านสามารถนำไปใช้ประโยชน์เพื่อเตรียมรับมือกับสถานการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นทั้งในการดำรงชีวิตประจำวันทั้งการใช้ชีวิตอยู่บนชายฝั่งและการใช้ชีวิตอยู่ในทะเล อันจะนำไปสู่การปรับตัวเพื่อการดำรงชีวิตอยู่อย่างปลอดภัยและอย่างพอเพียง การประกอบอาชีพทางการประมงที่ยืนอยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจเหล่านี้ เป็นการเข้าใจที่มุ่งหวังจะให้ทั้งคนและทรัพยากรสามารถดำรงอยู่ด้วยกันได้ มิใช่ว่าเป็นการเข้าใจเพื่อมนุษย์จะไปทำลายทรัพยากรเหล่านั้น โดยไม่เห็นคุณค่า

6.1.1.2 ภูมิปัญญาการประดิษฐ์เครื่องมือประมงพื้นบ้าน

อาชีพประมงพื้นบ้านเป็นอาชีพที่มีมาพร้อมๆกับการตั้งถิ่นฐานของชุมชนชาวประมงพื้นบ้านที่จังหวัดปัตตานี ทั้งนี้เพราะด้วยลักษณะทางกายภาพที่อยู่ติดชายฝั่งทะเล ประกอบกับลักษณะที่ตั้งของชุมชนไม่สามารถเพาะปลูก ทำการเกษตรกรรมประเภทอื่นได้ ปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนสำคัญต่อการทำประมงพื้นบ้านก็คือ เครื่องมือประมงพื้นบ้าน

การประดิษฐ์เครื่องมือประมงพื้นบ้านของชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี มีเป้าหมายเพื่อสามารถเข้าถึงทรัพยากรสัตว์น้ำได้ เครื่องมือประมงที่ชาวประมงพื้นบ้านใช้จับสัตว์น้ำมีหลากหลายชนิด และแต่ละชนิดก็จะมุ่งจับสัตว์น้ำเป็นชนิดๆไป เช่น อวนลอยกึ่งกึ่งจับ อวนจมปูก็ใช้จับปู อวนปลาทรายก็ไว้ล้อมปลาทราย เป็นต้น และไม่ว่าจะเป็นเครื่องมือประมงพื้นบ้านประเภทใดก็ตาม หัวใจหลักร่วมกันก็คือ เครื่องมือประมงนั้นจะต้องมีขนาดตาอวนที่มีขนาดใหญ่เพียงพอที่สัตว์น้ำขนาดเล็กสามารถหลุดรอดไปและมีโอกาสเจริญเติบโตจนเป็นตัวเต็มวัยก่อน เช่น อวนลอยกึ่งจับวัย 3 ชั้น ตาอวนของชั้นนอกสุดจะมีขนาดประมาณ 12 เซนติเมตรและชั้นในสุดมีขนาดตาอวนประมาณ 4.2 เซนติเมตร เป็นต้น นอกจากนี้เครื่องมือประมงที่ชาวประมงพื้นบ้านในชุมชนนี้ใช้จะหมุนเวียนไปตาม

ฤดูกาล เมื่อหมดช่วงฤดูกึ่งก็จะหมุนเวียนไปทำอวนปู ซึ่งจะทำให้สัตว์น้ำประเภทกุ้งได้มีโอกาสฟื้นตัว เพาะฟักตัวเองได้ และเจริญเติบโต หมุนเวียนเช่นนี้ไปเรื่อย ๆ

นอกจากนี้การประดิษฐ์เครื่องมือประมง ชาวประมงพื้นบ้านยังให้ความสำคัญกับ “หลักของความพอดี” อีกด้วย กล่าวคือ การประกอบเครื่องมือประมงพื้นบ้านทุกชนิดนั้น ขนาดตาของอวน ต้องพอดีกับสัตว์น้ำที่โด้ได้ขนาดเท่านั้น เช่น กรณีของการจับปูม้า อวนจมปูจะจับสัตว์น้ำที่โด้ได้ขนาด ในบริเวณใกล้ฝั่ง จะมีขนาดโด้พอดีกับตาอวนขนาด 9 เซนติเมตร เพราะปูขนาดใหญ่มากมักไม่พบใน เขตชายฝั่ง ส่วนปูขนาดเล็กก็จะหลุดรอดไปได้ แต่หากจะใช้อวนจมปูในเขตทะเลลึก จะต้องใช้อวนที่มี ตาอวนขนาด 11-12 เซนติเมตร เพราะปูม้าในบริเวณน้ำลึกส่วนใหญ่จะเป็นปูขนาดใหญ่เท่านั้น กรณีของ อวนปลากระเบน ปลากระเบนเป็นสัตว์น้ำขนาดใหญ่ ตาอวนที่ใช้จะมีขนาดตาถึง 14 นิ้ว สัตว์น้ำตัวเล็กๆ จะหลุดรอดไปหมด เหลือติดอวนเฉพาะตัวใหญ่ๆ ที่พอดีกับขนาดของแต่่อวน เครื่องมือประมงอื่นๆ ก็ เช่นเดียวกัน จะต้องมิขนาดตาอวนที่พอดีกับสัตว์น้ำที่โด้ได้ขนาดเท่านั้น ถึงแม้ว่าสัตว์น้ำประเภทรานั้นจะมี ขนาดกลางก็ตาม เช่น อวนปลาทราย จะใช้ขนาดตาอวนประมาณ 2.5 - 3.0 เซนติเมตร เป็นเพราะขนาด ของปลาทรายที่โด้ได้ขนาดจะมีส่วนหัวที่เรียวยาวโด้ได้ขนาดกับตาอวนขนาดนี้

ในส่วนของการผูกทุ่นและตะกั่ว ก็จะต้องเหมาะสมพอดีกับการจะไปจับสัตว์น้ำแต่ละ ชนิดเช่นกัน โดยจะต้องสอดคล้องกับการเคลื่อนไหวของสัตว์น้ำ เทคนิควิธีการผูกตะกั่วจึงมีความ เหมือนและแตกต่างกันไปในการจับสัตว์น้ำแต่ละชนิด เช่น หากจะจับปูม้าซึ่งเป็นสัตว์น้ำที่ชอบ เคลื่อนไหว ไม่อยู่นิ่งจะต้องผูกตะกั่วให้มีน้ำหนักมาก และใส่ทุ่นน้อยๆ เพื่อให้อวนอยู่กับที่ และให้ปูที่ ชอบเคลื่อนไหวเคลื่อนตัวเข้ามาหาอวน เช่นเดียวกันกับอวนปลาทรายที่ปลาทรายเป็นสัตว์น้ำที่ไม่ชอบ อยู่กับที่ เวลาตกใจจะว่ายหนีอย่างรวดเร็ว เทคนิคการผูกตะกั่วและทุ่นจึงต้องสัมพันธ์กันอย่างพอดี คือ ตะกั่วจะต้องมีน้ำหนักให้สามารถยึดอวนให้อยู่กับที่ ทุ่นที่ใช้จะต้องไม่มากจนเกินไปที่จะทำให้เป็นคว่ นุดดึงให้อวนลอยไปกับกระแสน้ำ แต่การผูกทุ่นของอวนปลาทรายเป็นเพียงตัวช่วยพยุงไม่ให้อวนนอนราบกับพื้นเท่านั้น แต่ในขณะเดียวกัน การจะจับกุ้งซึ่งเป็นสัตว์น้ำที่ชอบฝังตัวอยู่ในโคลนปนทราย เคลื่อนตัวน้อย การผูกตะกั่วกับทุ่น จึงต้องสัมพันธ์กันเพื่อที่จะทำให้ตะกั่วยึดอวนอยู่บนหน้าดิน เพื่อจับ สัตว์น้ำที่หากินบนหน้าดิน แต่จะต้องให้ทุ่นเป็นตัวพยุงอวนให้ลอยไปกับกระแสน้ำด้วย การผูกทุ่นจึง ต้องมีจำนวนมากพอเหมาะกับการไหลของกระแสน้ำด้วย

ในกรณีของปลาที่ชอบอยู่รวมกันเป็นฝูง เช่น ปลากระบอก ปลากดเหลือง สัตว์น้ำ ประเภทนี้จะมีการเคลื่อนไหวที่รวดเร็วมก และจะว่ายน้ำในลักษณะการรวมฝูง การผูกตะกั่วและทุ่น จะต้องผูกให้ตะกั่วมีจำนวนมาก และทุ่นจำนวนมาก เช่นเดียวกัน เพราะวิธีการจับปลาในกรณีนี้จะต้อง

ทำให้หอยจมลงในน้ำให้อยู่หน้าดินเร็วที่สุด และหอยจะต้องพองอวนให้ลอยอยู่บริเวณผิวน้ำ การผูกตะกั่วต้องให้สัมพันธ์พอดีกับหอย เนื่องจากปลาประเภทนี้ จะอาศัยอยู่ทั้งหน้าดิน กลางน้ำและผิวน้ำ เป็นต้น

6.1.1.3 ภูมิปัญญาการต่อเรือกอและท้ายตัด

ปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งสำหรับการเข้าถึงทรัพยากรประมงของชุมชนชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี นอกจากการมีทักษะในการสังเกตลักษณะทางกายภาพเพื่อการทำประมงอย่างพึงพิงธรรมชาติ และการประดิษฐ์เครื่องมือประมงพื้นบ้านแล้ว ในชุมชนชาวประมงพื้นบ้านยังมีภูมิปัญญาการต่อเรือกอและท้ายตัดอีกด้วย

หัวใจหลักของการต่อเรือกอและท้ายตัดของชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี จะคำนึงถึงความพอเหมาะ พอดีกับการใช้งานและกำลังคน โดยจะเห็นได้ว่าในอดีตชาวประมงพื้นบ้านใช้เรือกอและขนาดใหญ่ เพราะจำเป็นต้องใช้เรือในการบรรทุกเครื่องมือประมงที่มีขนาดใหญ่ มีน้ำหนักมาก เช่น อวนล้อมปลา อวนทับตลิ่ง ทรัพยากรที่ได้จากทะเลส่วนใหญ่ชาวบ้านก็นิยมนำไปตากแห้งเพื่อเก็บรักษาให้ได้นาน จึงจำเป็นต้องใช้แรงงานคนจำนวนมากในการออกทำการประมงเพื่อจะได้ทรัพยากรจำนวนมากและแบ่งปันกันสำหรับคนที่ร่วมออกไปทำการประมง แต่ในปัจจุบันนี้ แรงงานในชุมชนชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีหายากมากขึ้น ชาวประมงพื้นบ้านต้องเลิกใช้เครื่องมือประมงขนาดใหญ่ที่ต้องใช้แรงงานจำนวนมาก ชาวประมงพื้นบ้านได้มีการปรับตัวกับสิ่งที่เกิดขึ้นโดยการเปลี่ยนมาใช้เป็นเรือกอและท้ายตัดที่มีขนาดเล็กลง พอเหมาะพอดีกับการบรรทุกเครื่องมือประมงที่ใช้แรงงานเพียง 1-2 คน และทรัพยากรที่ได้ก็ไม่มากนัก เป็นการทำการประมงเพื่อนำไปขายสู่แพปลาในชุมชนแบบวันต่อวัน

การต่อเรือกอและท้ายตัดที่บ้านปาตาบูตีสักหนึ่งลำให้สำเร็จมิได้ขึ้นอยู่กับผู้ว่าจ้างที่ต้องการต่อเรือกับช่างต่อเรือเพียงเท่านั้น หากแต่ทั้งเจ้าของเรือที่ต้องการต่อเรือและช่างต่อเรือมีส่วนที่ต้องไปสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับคนต่างมากมายทั้งภายในชุมชนของตนเอง และกับสมาชิกในชุมชนอื่นๆ และในหลายกรณีก็มีส่วนไปสัมพันธ์กับสมาชิกจากชุมชนอื่นๆ ที่อยู่นอกพื้นที่จังหวัดปัตตานีอีกด้วย กล่าวคือ ลำดับแรกสุดที่จะมีการต่อเรือ คือ ผู้ที่ต้องการจะหาเรือไว้เป็นของตนเองซึ่งก็จะมีทั้งคนจากภายในชุมชนเดียวกันกับช่างต่อเรือ และคนจากต่างพื้นที่ “การต่างพื้นที่” ในที่นี้ครอบคลุมทั้งคนที่มาจากชุมชนอื่นๆ ในจังหวัดปัตตานีและคนที่มาจากจังหวัดอื่นๆ ผู้ที่ประสงค์ว่าจ้างจะให้ต่อเรือมักเลือกหาช่างต่อเรือโดยพิจารณาจาก

1) ความเป็นเครือญาติกันกับช่างต่อเรือ

2) ผู้ว่าจ้างเคยมาต่อเรือกับช่างต่อเรือคนนั้นๆแล้ว

3) ผู้ว่าจ้างได้มีโอกาสเห็นลักษณะรูปทรงต่างๆของเรือ จากการพบเห็นขณะออกทำการประมงในทะเลแล้วเกิดความพึงพอใจ จึงได้เข้าไปสอบถามจากเจ้าของเรือลำดังกล่าว แล้วติดตามมาพบปะพูดคุยตกลงกับช่างต่อเรือ

ภายหลังจากที่สามารถตกลงว่าจ้างการต่อเรือได้แล้ว ช่างต่อเรือก็จะต้องไปดำเนินการจัดหาไม้ ซึ่งจัดได้ว่า เป็นวัสดุหลักที่สำคัญมากสำหรับการต่อเรือแต่ละลำ ในการหาไม้สำหรับต่อเรือนี้ ช่างต่อเรือจะต้องมีคุณลักษณะเป็นคนกว้างขวาง รู้จักคนหมู่มาก รวมทั้งเป็นบุคคลที่น่าเชื่อถือได้ ทั้งนี้ เพราะการที่จะหาไม้คุณภาพดีได้ตามที่ช่างต้องการนั้นจะต้องหาช่างตัดไม้ที่รู้จักคุ้นเคยกัน และส่วนใหญ่ต้องไปหาจากต่างหมู่บ้าน เพราะในชุมชนของช่างต่อเรือที่เป็นชุมชนประมงพื้นบ้านนั้นไม่สามารถปลูกไม้ขนาดใหญ่ได้ ในบางกรณีช่างต่อเรือจะต้องส่งไม้ไว้ล่วงหน้าเป็นแรมปี ดังนั้นหากช่างต่อเรือไม่มีความน่าเชื่อถือ ไว้ใจไม่ได้ ช่างตัดไม้ก็จะประสบปัญหาเพราะตัดไม้ไปแล้วอาจจะขายไม่ได้ อาจจะเพราะช่างต่อเรือเปลี่ยนใจ หรือขายไม่ได้แต่ไม่ได้รับเงินสด เป็นต้น

และการต่อเรือมีได้เพียงแค่หาไม้ได้ แล้วช่างก็สามารถต่อเรือได้โดยลำพัง หากแต่ในบางกระบวนการของการต่อเรือกอลและทำยัดค เช่น การลงชั้นเรือ เพื่อป้องกันเรือรั่ว การทำสักรองพื้นของเรือ หรือแม้กระทั่งการนำเรือลำใหม่ที่ต่อเสร็จแล้วลงน้ำ ฯลฯ ล้วนแล้วแต่เป็นขั้นตอนที่ช่างต่อเรือไม่สามารถดำเนินการได้เพียงคนเดียว ดังนั้น ช่างต่อเรือก็จะมี การประกาศเชิญชวนเพื่อนบ้าน ญาติมิตรมาช่วยกันทำกิจกรรมต่างๆของการต่อเรือเป็นระยะๆ ทั้งนี้การมาช่วยเหลือกันดังกล่าวไม่ได้เป็นการจ้างที่ตอบแทนด้วยเงิน หากแต่เจ้าของเรือจะมีการทำเครื่องคัม อาหารว่าง มาจัดเลี้ยงคนที่มาช่วยเหลือ และเมื่อใดที่เพื่อนบ้านมีความเดือดร้อนทั้งจากการที่เครื่องยนต์เสียหาย เรือที่ใช้ออกทำการประมงเกิดชำรุดทรุดโทรม ช่างต่อเรือก็จะเต็มใจไปช่วยเหลือซ่อมแซมตามทักษะความสามารถของตนเอง โดยส่วนใหญ่ก็จะไม่คิดค่าจ้างด้วยเช่นกัน

บทสรุป

ชาวประมงพื้นบ้านที่จังหวัดปัตตานี โดยส่วนใหญ่แล้ว มักดำรงชีวิตอยู่บนพื้นฐาน “หลักของความพอดี” ที่ส่งผ่านมาทางรูปธรรมของการดำรงชีวิตทั้งการประดิษฐ์เครื่องมือประมง การต่อเรือกอล และทำยัดค และการเรียนรู้ลักษณะทางกายภาพต่างๆเพื่อเข้าถึงทรัพยากรประมงดังได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น “หลักของความพอดี” ดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของวิถีปฏิบัติที่ได้รับมาจากหลักคำสอนทางศาสนาอิสลามที่สมาชิกในชุมชนชาวประมงพื้นบ้านส่วนใหญ่ได้รับการถ่ายทอดมา เช่น

1) คำสอนที่ว่า “ทรัพยากรในโลกนี้ รวมทั้งท้องทะเลเป็นขององค์อัลลอฮ์ ให้คนมุสลิมดำเนินชีวิตอยู่อย่างนุก” ซึ่งมีเจตนาที่ต้องการให้คนมุสลิมดำเนินชีวิตอยู่อย่างพอเพียง มิใช่มุ่งกอบโกยหรือสะสมไว้แต่เพียงผู้เดียว โดยไม่มีการแบ่งปันให้กับผู้อื่น เช่นเดียวกับ นกที่จะหาอาหารหรือสร้างรังเพียงแค่อออยู่ได้เท่านั้น

2) คำสอนที่ว่า “ทรัพยากรในโลกนี้เป็นขององค์อัลลอฮ์ การนำทรัพยากร ดังกล่าวมาใช้จะต้องใช้อย่างคุ้มค่า และไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน” ซึ่งเจตนาของคำสอนดังกล่าวก็ต้องการให้มีการใช้ทรัพยากรทุกอย่างที่มีบนโลก ทั้งทรัพยากรบนบกและในท้องทะเลอย่างคุ้มค่า ไม่ทิ้งขว้าง รวมทั้งการใช้ทรัพยากรดังกล่าวจะต้องไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนอีกด้วย ซึ่งหลักคำสอนนี้ผู้นำทางศาสนาในชุมชน จะเป็นผู้ถ่ายทอดคำสอนดังกล่าวไปยังสมาชิกในชุมชน และนำไปสู่การอธิบายกรณีการทำการประมงด้วยเครื่องมือประมงที่มีประสิทธิภาพในการทำลายสูงซึ่งเป็นปัญหาหลักของชุมชนว่า ผู้ใช้เครื่องมือประมงที่มีประสิทธิภาพในการทำลายสูง เป็นผู้ทำผิดตามหลักศาสนาหรือเป็นคนบาปในทางศาสนาอิสลามนั่นเอง ทั้งนี้เพราะเครื่องมือประมงเหล่านี้จะกวาดต้อนเอาสัตว์น้ำทุกประเภทและทุกขนาดไปด้วยการใช้เครื่องมือประมงที่มีเทคโนโลยีสูงเข้ามาช่วย ซึ่งทรัพยากรที่กวาดต้อนไปนี้บางประเภทยังเป็นเพียงถูกสัตว์น้ำวัยอ่อนที่ยังไม่มีโอกาสเจริญเติบโต ซึ่งเมื่อจับสัตว์น้ำเหล่านี้ไปแล้วก็นำไปขายอย่างไม่มีราคา ในส่วนของชาวประมงพื้นบ้านในชุมชนมองว่าหากปล่อยให้สัตว์น้ำวัยอ่อนเหล่านี้เจริญเติบโตต่อไปได้ ก็จะเป็นการเพิ่มมูลค่าของสัตว์น้ำได้ รวมทั้งเป็นการเปิดโอกาสให้สัตว์น้ำเหล่านี้ได้ขยายพันธุ์ต่อไปด้วย (สุวิมล พิริยธนาลัย, 2546; น. 182)

จึงอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ความเข้าใจในทรัพยากรต่าง ๆ ของชาวประมงพื้นบ้าน ล้วนแล้วแต่เป็นความเข้าใจที่ยืนอยู่บนพื้นฐานของความพอดีและการให้คุณค่ากับทรัพยากรเหล่านั้น เป็นความเข้าใจที่ชาวประมงพื้นบ้านจะต้องเฝ้าสังเกต เรียนรู้มาหลายชั่วอายุคน ที่ทำให้ชาวบ้านสามารถทำมาหากินและดำรงชีพอยู่รอดได้อย่างพอเพียง การประกอบอาชีพทางการประมงที่ยืนอยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจเหล่านี้ เป็นการเข้าใจที่มุ่งหวังจะให้ทั้งคนและทรัพยากรสามารถดำรงอยู่ด้วยกันได้ มิใช่ว่าเป็นการเข้าใจเพื่อมนุษย์จะไปทำลายทรัพยากรเหล่านั้น โดยไม่เห็นคุณค่า

6.1.2 แนวทางการเสริมสร้างการเรียนรู้ภูมิปัญญาการทำประมงพื้นบ้าน

6.1.2.1 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านโรงเรียนชาวประมงพื้นบ้าน

จากการศึกษาภูมิปัญญาในการทำประมงของชุมชนชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี ได้มีกระบวนการสร้างการเรียนรู้เพื่อผลิตซ้ำภูมิปัญญา เช่น ภูมิปัญญาในการสังเกตลักษณะทางกายภาพ

เพื่อการทำประมงอย่างพึงพิงธรรมชาติ ภูมิปัญญาการประดิษฐ์เครื่องมือประมงพื้นบ้าน และภูมิปัญญาการต่อเรือกอลและท้ายดัด ผ่านรูปแบบของโรงเรียนชาวประมงพื้นบ้าน โดยให้ผู้ที่มีความรู้มากและผู้ที่มีความรู้น้อยมาถ่ายทอดให้กันและกัน และได้มีการร่วมกันเรียนรู้อย่างอิสระ เพื่อเป็นการรวบรวม รื้อฟื้นจัดระบบและสืบสานภูมิปัญญาที่มีอยู่เดิมหลากหลายให้สามารถนำมาปรับใช้กับสังคมชุมชนในยุคปัจจุบัน และนอกจากนี้แล้วกระบวนการในการสร้างความรู้ นอกจากจะเป็นการผลิตซ้ำภูมิปัญญาในการทำประมงของชุมชนประมงพื้นบ้านแล้ว ยังเป็นกระบวนการที่ช่วยสร้างทางเลือกในการประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับบริบททางกายภาพและทักษะที่มีอยู่ให้กับสมาชิกในชุมชนประมงพื้นบ้านได้อีกด้วย

6.1.2.2 การเรียนรู้ผ่านกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นให้คนในชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การกำหนดประเด็น วิเคราะห์ และค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบ โดยเรียนรู้จากการปฏิบัติการจริง และใช้ผลสรุปจากการวิจัยไปสู่ทางเลือกของการแก้ไขปัญหา. ในท้องถิ่น โดยจุดเน้นของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจะเน้นที่กระบวนการมากกว่าผลลัพธ์ ทำให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ในระหว่างกระบวนการและจากการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการขับเคลื่อนงาน ซึ่งสามารถนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์และแก้ไขปัญหาของชุมชนได้จริง ซึ่งในการดำเนินโครงการวิจัยนั้น การเรียนรู้เพื่อผลิตซ้ำภูมิปัญญาในการทำประมงของชุมชนชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี ได้มีการเรียนรู้ผ่านการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่ใช้กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น คือ

- การสนทนากลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชน โดยการรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีนี้ได้ก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันเชิงลึกในการนำไปสู่การสังเคราะห์ความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนในประเด็นเรื่อง การสร้างการเรียนรู้เพื่อผลิตซ้ำภูมิปัญญาในการทำประมงของชุมชนชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี
- การจัดเวทีกลุ่มย่อยเรื่อง “แนวคิดการผลิตซ้ำภูมิปัญญาในการทำประมงของชุมชนชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี ” เพื่อเสริมสร้างแนวคิดเกี่ยวกับการผลิตซ้ำภูมิปัญญาในการทำประมงของชุมชนประมงพื้นบ้านให้กับกลุ่มเป้าหมาย ในการนำไปปรับใช้กับโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อเป็นการเปิดโลกทัศน์ เปิดมุมมองให้กับนักวิจัยได้มีความรู้พื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ต้องการทำ รวมทั้งเป็นต้นทุนที่สำคัญในการสนับสนุนให้การออกแบบการวิจัยมีน้ำหนักมากขึ้น เมื่อไปผนวกรวมกับโจทย์ที่มาจากชุมชนท้องถิ่นและข้อเท็จจริงในระดับพื้นที่ที่นักวิจัยต้องการทำวิจัยแล้ว ก็จะก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในชุมชน เป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับคนในชุมชนที่เป็นนักวิจัยเพื่อท้องถิ่นและสมาชิกทั่วไปในชุมชนอีกด้วย

● การจัดเวทีสัมมนาเพื่อสังเคราะห์ข้อมูลการศึกษาวิจัย โดยมีการวางแผนงานร่วมกับทางสำนักบริหารงานวิทยาลัยชุมชน ในการนำผลการศึกษาวิจัยและองค์ความรู้จากการดำเนินโครงการวิจัยในประเด็นการผลิตซ้ำภูมิปัญญาดังๆในชุมชน มาสังเคราะห์เชื่อมโยงระหว่างงานวิจัยและพัฒนาเพื่อยกระดับองค์ความรู้ และนำไปสู่การพัฒนาขึ้นเป็นหลักสูตรการเรียนการสอนของวิทยาลัยชุมชนปัตตานี โดยได้มีการศึกษาและจัดทำโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ภูมิปัญญาในการทำประมงของชุมชนประมงพื้นบ้านอ่าวปัตตานี ซึ่งมีเนื้อหาประกอบด้วย ภูมิปัญญาการต่อเรือกอกและท้ายตัด , ภูมิปัญญาการประดิษฐ์เครื่องมือประมงพื้นบ้าน และภูมิปัญญาในการสังเกตลักษณะทางกายภาพเพื่อการทำประมงอย่างพึงพิงธรรมชาติ

จึงอาจสรุปได้ว่า ชุมชนประมงพื้นบ้านอ่าวปัตตานีเป็นชุมชนที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีการสะสมความรู้มาอย่างยาวนาน ผ่านการทดลองซ้ำแล้วซ้ำเล่าจนเกิดเป็นภูมิปัญญาที่มีการปฏิบัติใช้สืบเนื่องต่อกันมาจนถึงปัจจุบันนี้ แต่นับวันการพัฒนาของสังคมที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้สมาชิกในชุมชนขาดการเชื่อมต่อการเรียนรู้ภูมิปัญญาต่างๆของชุมชน การสร้างการเรียนรู้ในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำประมงพื้นบ้านให้กับคนในชุมชน โดยผ่านการแลกเปลี่ยนและถ่ายทอดซึ่งกันและกัน จะเป็นวิธีการหนึ่งในการฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นให้อยู่คู่กับชุมชน อีกทั้งทำให้ชุมชนมีการสานต่อระบบคิดและความเข้าใจต่อทรัพยากรบนพื้นฐานของความพอดีและการให้คุณค่ากับทรัพยากร เพื่อให้ชาวประมงพื้นบ้านสามารถทำมาหากินและดำรงชีพอยู่รอดได้อย่างพอเพียง การประกอบอาชีพทางการประมงที่ยืนอยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจเหล่านี้ เป็นการเข้าใจที่มุ่งหวังจะให้ทั้งคนและทรัพยากรสามารถดำรงอยู่ด้วยกันได้ มิใช่ว่าเป็นการเข้าใจเพื่อมนุษย์จะไปทำลายทรัพยากรเหล่านั้น โดยไม่เห็นคุณค่าเป็นสำคัญ

6.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

6.2.1 ควรมีการให้ความรู้กับสาธารณะ โดยการรวบรวม จัดระบบข้อมูลภูมิปัญญาทำเป็นหนังสือ/คู่มือในแต่ละประเด็นภูมิปัญญา ซึ่งน่าจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้า รวมทั้งการสร้างความรู้ความเข้าใจที่ดีของสาธารณชนต่อวิถีประมงพื้นบ้าน ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

6.2.2 ควรมีการพัฒนาหลักสูตรการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่นชุมชนร่วมกับโรงเรียนในท้องถิ่นหรือสถาบันการศึกษาอื่นๆ โดยพัฒนาเป็นทั้งหลักสูตรระยะสั้น และหลักสูตรระยะยาวแล้วแต่ความเหมาะสม

บรรณานุกรม

- กันทิมา และคณะ. 2540. การสำรวจข้อมูลชีวภาพอ่าวปัตตานี. คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- กฤษณ์ แซนทวี. 2552. ล่าววน : การวิเคราะห์การสื่อสารกับการสืบทอดอัตลักษณ์ชาวไทยวน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กาญจนา แก้วเทพ และ สมสุข หินวิมาน. 2551. สายธารแห่งนักคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองกับสื่อสารศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์.
- การติดตามสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น 2551. (ออนไลน์) สืบค้นจาก : <http://www.budutani.com/textbook/book4/index.html> [20 มกราคม 2556]
- กึ่งชัย. (ออนไลน์) สืบค้นจาก: <http://www.oknation.net/blog/print.php?id=515788> [20 กันยายน 2556]
- กึ่งเคย (ออนไลน์) สืบค้นจาก: <http://th.wikipedia.org/wiki> [20 กันยายน 2556]
- ครองชัย หัตถา. 2546. ภูมิลักษณะอ่าวปัตตานี. โครงการศูนย์ศึกษาและพัฒนาอ่าวปัตตานี มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- จิรณี สีนุชก. 2543. วิถีชีวิตและภูมิปัญญาพื้นบ้านของชาวสวนลองกอง. ภาคนิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ฉลาดชาย รมิตานนท์. 2537. มานุษยวิทยาและสังคมวิทยาการเมือง : บทวิเคราะห์ทางทฤษฎี. ภาควิชาสังคมวิทยามานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ชลทิพย์ เอี่ยมสำอางค์ และ วิศนีย์ ศีลตระกูล. 2533. การสัมมนาเรื่องการย้ายถิ่นในประเทศไทย. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ร่วมกับกองวางแผนทรัพยากรมนุษย์ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สถาบันวิจัยประชากรและสังคม.
- คอเถาะ เจ๊ะเต. 2553. พิมพ์ครั้งที่ 1. ความทรงจำในอ่าวปัตตานี. โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อศึกษาท้องถิ่นในสามจังหวัดภาคใต้ปีที่ 2.

บรรณานุกรม(ต่อ)

- ชัยจิรา ศรีคำ. 2552. การสื่อสารกับการผลิตข้าวเพื่อสืบทอดพิธีกรรมสามปี สรวงข้าวของชุมชนไทลื้อบ้านด้า อำเภอยางคำ จังหวัดพะเยา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธีรพงษ์ แก้วหาญ. 2544. กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ประชาคม ประชาสังคม. โครงการจัดตั้งมูลนิธิเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ชมรมนักวิชาการสาธารณสุข ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.
- นฤมล สัตยานุวัฒน์. 2541. วัฒนธรรมองค์การในการปฏิบัติงานของโรงเรียนคาทอลิกสังกัดอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
- นิษฐา หุ่นเกษม.(นปป.) กระแสโลกาภิวัตน์ – กระแสท้องถิ่นภิวัตน์ : กระบวนการผลิตซ้ำ และสร้างใหม่ของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม : <http://www.midnightuniv.org/midnight2545/document983.html> [20 มกราคม 2556]
- บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แนวความคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้าน (ออนไลน์) สืบค้นจาก <http://www.learners.in.th/blogs/posts/503134> [20 มกราคม 2556]
- ปรีชา วัลย์เสถียร และคณะ. 2543. กระบวนการทำงานและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ปลากระบอก(ออนไลน์) สืบค้นจาก:<http://th.wikipedia.org/wiki> [20 กันยายน 2556]
- ปลาทราย (ออนไลน์) สืบค้นจาก:http://www.biogang.net/biodiversity_view. [20 กันยายน 2556]
- ปลาหลังเขียว (ออนไลน์) สืบค้นจาก: <http://www.google.co.th/imgres>[20 กันยายน 2556]
- ปูม้า (ออนไลน์) สืบค้นจาก:<http://th.wikipedia.org/wiki>[20 กันยายน 2556]
- ปิยะ กิจถาวร.2543. บทบาทของชุมชนชาวประมงพื้นบ้านในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งและการบังคับใช้กฎหมายในพื้นที่รอบอ่าวปัตตานี : ศึกษากรณี บ้านตันหยงเปาว์ หมู่ที่ 4 ตำบลท่ากำชำ อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี. ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

บรรณานุกรม(ต่อ)

แผนการใช้ที่ดินบริเวณอ่าวปัตตานี. 2543. สำนักงานพัฒนาที่ดินชายทะเล กรมพัฒนาที่ดินและคณะทรัพยากร
ธรรมชาติมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

พัฒนา กิตติอาษา. 2546. ท้องถิ่นนิยม(Localism). กรุงเทพฯ: กองทุนอินทร์- สมเพื่อการวิจัยทางมานุษยวิทยา.

ภมรรัตน์ สุธรรม. 2546.พลวัตชุมชนกับการพึ่งตนเองในภาคตะวันตก.พิมพ์ครั้งที่ 1.กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัย
วรรณ.

รายได้ประชาชน.2553.สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

เรวดี ประเสริฐเจริญสุขและเกศินี แก้วนเจริญ. ประมงพื้นบ้านกับสิทธิในการเข้าถึงทรัพยากร. (ออนไลน์)

สืบค้นจาก: <http://www.sdfthai.org/Download> [20 มกราคม 2556]

รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข. 2550. ชนชั้นนำในการเมืองไทยปัจจุบัน: การศึกษากระบวนการผลิตซ้ำทุนวัฒนธรรม
ตามแนววิปรีธต์ บวรดิษฐ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุณวุฒิปรัชญา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เลิศชาย ศิริชัย . (กุมภาพันธ์ 2556) ความรู้เบื้องต้นเรื่องการเมืองการวิจัย. เอกสารประกอบคำบรรยาย. สำนักวิชาศิลป
ศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์.

วัฒนา สุกัญศีล. 2549. ชุมชนกับการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำทะเลชายฝั่งภาคใต้: ปัญหาและทางเลือก.
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

วิจิต นันทสุวรรณ และคณะ. 2538. รายงานการวิจัยแนวทางส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการการศึกษา.
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

วิรุตา คงมณี. 2554. บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง. สืบค้นจาก : [http://www.learners.in.th/blogs/](http://www.learners.in.th/blogs/Posts/503134)
Posts/503134

วิลาวัณย์ มีพัฒน์ . 2546.การสร้างกระบวนการเรียนรู้ ด้านสิ่งแวดล้อมโดยใช้บทเรียนโมดูล เรื่องคลองอู่ตะเภา
กรณีศึกษา โรงเรียนพระคงประชานศิริพัฒน์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. วิ ท ย า นี พ น ธ์
วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา :มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

บรรณานุกรม(ต่อ)

ศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ (ไบโอเทค). กึ่งกลาง (ออนไลน์) สืบค้นจาก:

<http://guru.sanook.com/pedia/topic>

สนธยา พลศรี .2550. เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน . พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

สายันต์ ไพเราะจูจิตร . 2547. การจัดการความรู้ภูมิปัญญาในงานพัฒนาชุมชน: โครงการโบราณคดี ภาค
วิชาการพัฒนาชุมชน คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน.2545. โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, เล่มที่ 21.

สามารถ จันทร์สุริย์. “ภูมิปัญญาชาวบ้าน”. ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : บริษัทอเมริกัน
พรินติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), 2535.

เสน่ห์ จามริก. 2544.สิทธิมนุษยชน: เหนือคุณค่าและฐานความคิด.กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำรา
สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

สุวิมล พริยธนาลัย.2546. ภูมิปัญญาชาวบ้านในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ศึกษากรณี ชุมชนประมง
พื้นบ้านจังหวัดปัตตานี. ภาคนิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์.

อภิญญา เพื่องฟูสกุล. 2546.อัตลักษณ์: การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการสภา
วิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

อานันท์ กาญจนพันธุ์. 2544. มติชุมชน: วิธีคิดท้องถิ่นด้วยสิทธิ อำนาจ และการจัดการทรัพยากร.
กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

อ่าวปัตตานี. 2552. คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
(ออนไลน์) สืบค้นจาก: <http://www.pattanibay.com/history.php>. [20 กุมภาพันธ์ 2556]

เอกวิทย์ ณ ถลาง. 2536. มูลนิธิภูมิปัญญา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มูลนิธิภูมิปัญญา.

Grisworld, Wendy. 2004. Cultures and Societies in a Changing World. Thousand Oaks: Pine Forge Press.

บุคลากรกรม

ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการประดิษฐ์เครื่องมือประมงพื้นบ้าน

กาเซม เจ๊ะเต๊ะ อายุ 45 ปี เลขบัตรประชาชน 3 9409 00479 686 (ผู้ให้สัมภาษณ์). สุวิมล พริยชนาลัย (ผู้สัมภาษณ์). ที่ 225/4 หมู่ 3 ต.แหลมโพธิ์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2556. (เรื่อง อวนปลาทราย)

คาโหะ เปาะนู อายุ 55 ปี เลขบัตรประชาชน 3 9409 00479 716 (ผู้ให้สัมภาษณ์). สุวิมล พริยชนาลัย (ผู้สัมภาษณ์). ที่ 220/1 หมู่ 3 บ้านป่าตาวูดี ต.แหลมโพธิ์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี. เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2556 (เรื่อง เบ็ดตกปลาอินทรี)

คอเลาะ สะอะ อายุ 48 ปี เลขบัตรประชาชน 3 9409 00497 609 (ผู้ให้สัมภาษณ์). สุวิมล พริยชนาลัย (ผู้สัมภาษณ์). ที่ 207 หมู่ 3 ต.แหลมโพธิ์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2556. (เรื่อง อวนปลากระบอก)

อุเซ็ง อุเซ็ง อายุ 59 ปี เลขบัตรประชาชน 3 9409 00499 130 (ผู้ให้สัมภาษณ์). สุวิมล พริยชนาลัย (ผู้สัมภาษณ์). ที่ 225 หมู่ 3 บ้านป่าตาวูดี ต.แหลมโพธิ์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี. เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2556 (เรื่อง อวนลอยกุ้ง 3 ชั้น)

ภูมิปัญญาเรื่องการค้าเรือกอลและท้ายตัด

คอเลาะ แวดคอเลาะ อายุ 51 ปี เลขบัตรประชาชน 3 9409 00949 78 2 (ผู้ให้สัมภาษณ์). สุวิมล พริยชนาลัย (ผู้สัมภาษณ์). ที่ 170/2 หมู่ 3 ต.แหลมโพธิ์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี. เมื่อวันที่ 21 สิงหาคม พ.ศ. 2556.

คอเลาะ สะอะ อายุ 48 ปี (ผู้ให้สัมภาษณ์). สุวิมล พริยชนาลัย (ผู้สัมภาษณ์). ที่ 207 หมู่ 3 ต.แหลมโพธิ์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2556.

มะแซ สะอะ อายุ 69 ปี เลขบัตรประชาชน 3 9409 00497 536 (ผู้ให้สัมภาษณ์). สุวิมล พริยชนาลัย (ผู้สัมภาษณ์). ที่ 220 ม.3 บ้านป่าตาวูดี ต.แหลมโพธิ์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี. เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2556.

มะรุคิง สะอะ ปัจจุบัน อายุ 49 ปี เลขบัตรประชาชน 3 9409 00497 56 1 (ผู้ให้สัมภาษณ์). สุวิมล พริยชนาลัย (ผู้สัมภาษณ์). ที่ 220/3 หมู่ 3 ต.แหลมโพธิ์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี. เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2556.

บุคลากรกรม (ต่อ)

มะแอ คอเลาะ อายุ 72 ปี (ผู้ให้สัมภาษณ์). สุวิมล พริยชนาลัย (ผู้สัมภาษณ์). ที่ 123/1 ม.1 บ้านป่าคา
ต.แหลมโพธิ์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี. เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2556.

ยะโก๊ะ เจ๊ะมีนา อายุ 45 ปี เลขบัตรประชาชน 3 9409 00465 79 1 (ผู้ให้สัมภาษณ์). สุวิมล พริยชนาลัย (ผู้
สัมภาษณ์). ที่ 115/2 หมู่ 1 ต.แหลมโพธิ์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี. เมื่อวันที่ 21 สิงหาคม พ.ศ. 2556.

และ แวสมมาแอ อายุ 58 ปี เลขบัตรประชาชน 3 9409 00504 56 7 (ผู้ให้สัมภาษณ์). สุวิมล พริยชนาลัย (ผู้
สัมภาษณ์). ที่ 257 หมู่ 3 ต.แหลมโพธิ์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี. เมื่อวันที่ 21 สิงหาคม พ.ศ. 2556.

สอและ แวคอเลาะ ปัจจุบัน อายุ 41 ปี เลขบัตรประชาชน 3 9409 00494 81 2 (ผู้ให้สัมภาษณ์). สุวิมล
พริยชนาลัย (ผู้สัมภาษณ์). ที่ 343/3 หมู่ 3 ต.แหลมโพธิ์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี. เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม
พ.ศ. 2556.

อาแว สะอิ อายุ 60 ปี (ผู้ให้สัมภาษณ์). สุวิมล พริยชนาลัย (ผู้สัมภาษณ์). ที่ 407 หมู่ 3 บ้านป่าคาบูดี
ต.แหลมโพธิ์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี. เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2556.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

RE (Research Exploitation) การนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

ศูนย์ฯอ่าวปัตตานีร่วมกับหลายภาคส่วน จัดกิจกรรม

“สร้างบ้านให้สัตว์น้ำ...คืนปลาให้ท้องทะเล”

เมื่อวันจันทร์ที่ 8 กรกฎาคม 2556 ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอ่าวปัตตานีร่วมกับสมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี, ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.), ศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 4 (จ.สงขลา), ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่งปัตตานี รวมทั้งชาวประมงพื้นบ้านในพื้นที่ จัดกิจกรรม “สร้างบ้านให้สัตว์น้ำ...คืนปลาให้ท้องทะเล” ณ บริเวณชายหาดบ้านปาตาบูดี หมู่ที่ 3 ต.แหลมโพธิ์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ปิยะ กิจถาวร รองเลขาธิการศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้เกียรติเป็นประธานในพิธีเปิดงาน โดยมีผู้เข้าร่วมประกอบด้วยเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง, คณะครูและนักเรียนจากโรงเรียนในพื้นที่, และชาวบ้านในชุมชน โดยมีการจัดกิจกรรม 2 กิจกรรมด้วยกันคือ การจัดวางซั้งปะการังเทียมแบบพื้นบ้านเพื่อฟื้นฟูทรัพยากรให้ฟื้นคืนสู่ความอุดมสมบูรณ์ และคำนึงถึงผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมของท้องทะเล ทั้งนี้ชุมชนจะเลือกใช้วัสดุที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและเป็นกิจกรรมที่มุ่งหวังให้เกิดความร่วมมือทางสังคมในแต่ละพื้นที่ ดังคำกล่าวของผู้อาวุโสในชุมชนที่กล่าวไว้ว่า “ซั้งล่อทั้งปลาและล่อทั้งคนให้มาอยู่ร่วมกัน” ซึ่งมีความหมายว่า รูปแบบซั้งสามารถคืนความอุดมสมบูรณ์กลับคืนมา และการทำซั้งปะการังเทียมยังเป็นรูปธรรมของการร่วมมือกันของชาวประมงพื้นบ้านในชุมชนที่ต้องร่วมกันทำ ร่วมกันนำไปจัดวาง เป็นความรับผิดชอบร่วมกันของสมาชิกในชุมชนที่นอกจากจะเป็นผู้ใช้ประโยชน์จากทะเลแล้วยังต้องเป็นผู้ดูแลรักษาทะเลอีกด้วย เป็นการสร้างความตระหนักให้กับชุมชนว่าการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งนั้น เป็นภารกิจร่วมของคนในสังคมไม่ใช่ของคนใดคนหนึ่งเท่านั้น

กิจกรรมที่ 2 คือ กิจกรรมปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ เป็นมาตรการที่ได้รับความสนใจสูงสุดของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งประชาชนในพื้นที่เพราะเป็นโครงการที่สร้างความรู้สึกเชิงบวก ไม่สร้างความขัดแย้งให้เกิดขึ้นรวมทั้งก่อให้เกิดความสมบูรณาพื่อทรัพยากรสัตว์น้ำ และเป็นแหล่งรายได้ของชาวประมงพื้นบ้านในอนาคต โดยในการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำนั้นชาวบ้านได้ร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ได้ร่วมปล่อยพันธุ์กุ้ง จำนวน 1,000,000 ตัว โดยได้รับการสนับสนุนจากศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่งปัตตานี และเต่าทะเลจำนวน 10 ตัว ได้รับการสนับสนุนจากศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากร

ทางทะเลและชายฝั่งที่ 4 (จ.ชลา) โดยมีความเชื่อมั่นว่าการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำจะส่งผลให้ทรัพยากรพื้นดินความอุดมสมบูรณ์ได้อย่างแท้จริง แต่จะต้องดำเนินการควบคู่กับมาตรการด้านการป้องกันและปราบปรามเรือที่กระทำผิดกฎหมาย รวมทั้งมาตรการด้านการจัดสร้างแหล่งอาศัยสัตว์ทะเล เพื่อให้สัตว์น้ำวัยอ่อนไม่ถูกทำลายจากเรือประมงที่มีประสิทธิภาพในการทำลายสูง รวมทั้งมี "บ้าน" เป็นแหล่งหลบภัยจากศัตรูและมีแหล่งอาหารสำหรับเพาะฟักให้เจริญเติบโตต่อไปได้

นอกจากนั้นศูนย์อ่าวปัตตานีได้มีการเผยแพร่งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นผ่านนิทรรศการต่างๆ เพื่อให้ชาวบ้านในชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องได้เรียนรู้และเกิดความเข้าใจในปฏิบัติการงานวิจัยมากยิ่งขึ้น

จากปฏิบัติการดังกล่าวนี้ นอกจากชุมชนและหน่วยงานภาครัฐจะได้มีการร่วมกันสร้างบ้านให้สัตว์น้ำและเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำแล้ว ยังเป็นการสร้างความตระหนักและการเรียนรู้ที่ดีให้กับชุมชน เยาวชน ในการร่วมอนุรักษ์ ร่วมดูแล และปกป้องทรัพยากรสัตว์น้ำให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ต่อไป

เยาวชนกับงานวิจัย แนวทางสู่การสร้างสันติสุข

ช่วงวันที่ 5-7 มิถุนายน 2556 ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอ่าวปัตตานีได้ประสานกับทางสถานีโทรทัศน์ช่อง TNN 24 ในการมาถ่ายทำการดำเนินกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรของทีมวิจัยเยาวชนโครงการปัญหาความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์จากการจับสัตว์น้ำบริเวณแหล่งหญาทะเลอ่าวปัตตานีและการสร้างบทบาทของเยาวชนให้มีส่วนร่วมในการคลี่คลายปัญหาความขัดแย้งอย่างสันติวิธี กรณีศึกษาบ้านตะโละสมิแล ม.2 และบ้านปาตาบูตี ม.3 ต.แหลมโพธิ์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี โดยเยาวชนได้มีการนำเสนอความรู้เรื่องปฏิทินการผลิตของชุมชนปาตาบูตี ม.3 ต.แหลมโพธิ์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี ซึ่งเป็นสิ่งที่พวกเขาและชาวบ้านในชุมชนได้ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ รวมทั้งการล่องเรือศึกษาสภาพพื้นที่อ่าวปัตตานีในด้านความอุดมสมบูรณ์ของป่าชายเลนและกระบวนการดำเนินโครงการวิจัย รวมทั้งผลที่เกิดขึ้นและได้เห็นเป็นประจักษ์ เช่น การกันเขตพื้นที่อนุรักษ์หญาทะเล,พื้นที่ (คอก)ปลูกลหญาทะเล เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่สร้างสรรค์ เลือกใช้วิธีการที่ไม่นิยม ในการจัดการทรัพยากร และป้องกันการรุกร้าเข้ามาทำการประมงโดยใช้วนตาถี่ในเขตอนุรักษ์หญาทะเล ซึ่งแสดงให้เห็นถึงบทบาทและพลังของเยาวชนต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรของชุมชน

นอกจากประเด็นการอนุรักษ์ทรัพยากรดังกล่าวแล้ว งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นทำให้เยาวชนได้มีบทบาทในการช่วยลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนหรือระหว่างชุมชน เพราะการทำกิจกรรมของเด็กๆ เป็นการชักจูงให้ผู้ใหญ่ในชุมชนได้เข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งทำให้เกิดการพบปะพูดคุยกัน การบอกเล่าปัญหาและหาแนวทางร่วมแก้ไข อีกทั้งในการทำกิจกรรมได้มีหน่วยงานภาครัฐทั้งในและนอกพื้นที่เข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งก็ทำให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อกัน เกิดความเข้าใจกันมากขึ้น และที่สำคัญยังช่วยลดความหวาดระแวงระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับประชาชนในพื้นที่ได้ ซึ่งนับว่าเป็นสัญญาณที่ดีของชุมชนที่สามารถสร้างความเข้าใจที่ดีระหว่างกันและมีผลนำไปสู่การคลี่คลายปัญหาที่เกิดขึ้นใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ถึงแม้ว่าจะเกิดขึ้นในกลุ่มชุมชนเล็กๆ ที่อาจมองว่าจะไม่ส่งผลใดๆ เลยกับสังคมส่วนใหญ่ก็ตาม แต่สำหรับกลุ่มเยาวชนที่ได้รับการปลูกฝังในวันนี้ พวกเขามีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรและมีทัศนคติที่กว้างไกล ที่จะต้องเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในวันข้างหน้า ก็จะเป็นกลุ่มคนที่สามารถเข้าใจเพื่อนมนุษย์มากขึ้น มีทัศนคติที่ดีในการจัดการและแก้ไขปัญหาโดยไม่ใช้วิธีการที่รุนแรง

นักวิจัยรุ่นเยาว์ปลูกหญ้าทะเล...ฟื้นฟูอ่าวปัตตานี

เมื่อวันพฤหัสบดีที่ 29 สิงหาคม 2556 ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอ่าวปัตตานีร่วมกับสมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี, ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.), ศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 4 (จ.สงขลา), ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่งปัตตานี, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น รวมทั้งชาวประมงพื้นบ้านในพื้นที่ จัดกิจกรรม “อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรหญ้าทะเลอ่าวปัตตานี” ณ บ้านตะโละสมิแล หมู่ที่ 2 ต.แหลมโพธิ์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ปิยะ กิจถาวร รองเลขาธิการศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้เกียรติเป็นประธานในพิธีเปิดงาน โดยมีผู้เข้าร่วมประกอบด้วยเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง, คณะครูและนักเรียนจากโรงเรียนในพื้นที่, และชาวบ้านในชุมชน โดยกิจกรรมในวันดังกล่าวได้มีการปลูกหญ้าทะเลรวมทั้งการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำวัยอ่อน ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อเป็นการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรหญ้าทะเลบริเวณอ่าวปัตตานีโดยชุมชนมีส่วนร่วม อีกทั้งเป็นการปลูกจิตสำนึกให้กับเด็กเยาวชนในพื้นที่ได้เรียนรู้ถึงการอนุรักษ์ฟื้นฟูหญ้าทะเล โดยได้ร่วมกันปลูกหญ้าทะเล ซึ่งมี 2 วิธีการด้วยกัน คือ 1. การย้ายปลูก เป็นการนำหญ้าทะเลจากที่หนึ่งไปปลูกยังอีกที่หนึ่ง และ 2. การเพาะพันธุ์เมล็ด ซึ่งเป็นการนำเมล็ดพันธุ์ของหญ้าทะเลมาเพาะให้อยู่ในสภาพที่พร้อมก่อนจะนำไปปลูกต่อ

การจัดกิจกรรมดังกล่าวนั้น พี่น้องชาวประมงพื้นบ้านมีความมุ่งหวังว่า การปลูกหญ้าทะเลจะเป็นแนวทางหนึ่งในการสร้างบ้านให้กับสัตว์น้ำในพื้นที่อ่าวปัตตานี ให้พันธุ์สัตว์น้ำวัยอ่อนได้มีแหล่งอาหาร แหล่งหลบภัย ก่อนที่จะเติบโตและออกสู่ทะเลกว้างต่อไป ความพยายามของพี่น้องชาวประมงพื้นบ้านในการฟื้นฟูทรัพยากรเหล่านี้ก็เพื่อที่จะรักษาไว้ซึ่งความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ อันจะนำไปสู่การรักษาฐานอาชีพของชาวประมงพื้นบ้านในพื้นที่ให้มีความยั่งยืน

อย่างไรก็ตามการคงอยู่หรือความสมบูรณ์ของแหล่งหญ้าทะเลย่อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้เนื่องจากธรรมชาติ ได้แก่ พายุ การเปลี่ยนทิศทางของกระแสน้ำ และทั้งจากการกระทำของมนุษย์ เช่น การใช้เครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการทำลายสูงและการใช้อวนตาถี่ ก็เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการสูญเสียอย่างถาวรหรือต้องใช้เวลายาวนานกว่าจะคืนสู่สภาพเดิม ทางศูนย์ประสานงานฯ อ่าวปัตตานีจึงมุ่งหวังที่จะบ่มเพาะให้กลุ่มเยาวชนซึ่งเป็นลูกหลานของชาวประมงพื้นบ้านในพื้นที่ได้เป็นผู้ร่วมอนุรักษ์และฟื้นฟูหญ้าทะเลต่อไปในอนาคต

ค่ายเยาวชนสหพหุวัฒนธรรม.....เรียนรู้เพื่ออยู่ร่วมกันในชายแดนใต้

ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอำเภอปัตตานีร่วมกับสมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี ได้ประสานความร่วมมือไปยังนักข่าวนิเทศสารสารคดี ในการร่วมลงพื้นที่ไปกับคณะค่ายเยาวชนสหพหุวัฒนธรรม ระหว่างวันที่ 8-11 พฤษภาคม 2556 เพื่อบันทึกเรื่องราวการทำกิจกรรมของเยาวชนแล้วนำไปเผยแพร่ผ่านสื่อ จากการร่วมจัดโดย สมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี, ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.), ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอำเภอปัตตานี, คณะรัฐศาสตร์ ม.อ.ปัตตานี สนับสนุนโดย สหภาพยุโรป (EU) โดยสิ่งที่ได้เรียนรู้จากค่ายเป็นการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม และฐานอาชีพ

โดยมีการตีพิมพ์เรื่องราวการดำเนินกิจกรรมในนิตยสารสารคดี ฉบับที่ 340 ประจำเดือนมิถุนายน 2556 เรื่อง **จับปูใส่กระด้ง พาเด็กลงพื้นที่ดูวิถีวัฒนธรรมที่แตกต่าง ผ่านคอลัมน์โลกใบใหญ่** (EU) เพื่อเป็นการ

นำเสนอสิ่งที่เด็กเยาวชนใน
ปัตตานีเรียนสู่สาธารณชน
การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม
ฐานทรัพยากร โดยสื่อ
บอกเล่ากิจกรรมค่ายซึ่ง
การศึกษาวิถีชีวิตและ
เกษตรกรรมตำบล

ร่วมกันทำในช่วง
เพื่อสื่อให้เห็นถึง
ฐานอาชีพและ
ดังกล่าวได้มีการ
ประกอบไปด้วย
วัฒนธรรมชุมชน
บางส่วนของ
ซึ่งเป็นชุมชนชาว
ความแตกต่าง

อ.ตากใบ จ.นราธิวาส
ไทยพุทธและมุสลิมที่มี

ทางด้านศาสนา ภาษา วัฒนธรรมประเพณีต่างๆแต่สามารถอาศัยอยู่ร่วมกันได้ในสังคมและอีกชุมชนหนึ่งคือ
ชุมชนประมงพื้นบ้านบ้านปาตาบูดี ต.แหลมโพธิ์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี ซึ่งเยาวชนค่ายได้เรียนรู้และสัมผัส
บรรยากาศจริงในการทำอาชีพประมงพื้นบ้าน การศึกษาทรัพยากรธรรมชาติป่าชายเลนและการอนุรักษ์สัตว์น้ำ
โดยการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำลงสู่ทะเลเพื่อเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำ ซึ่งก็เป็นปฏิบัติต่อของงานวิจัยที่เป็นประโยชน์
ต่อชุมชนที่ต้องมีการร่วมกันทำเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการได้รับความรู้ในเรื่องการเผชิญกับภัยพิบัติ
จากธรรมชาติจากผู้นำชาวประมงพื้นบ้านที่ได้ถ่ายทอดความรู้ดังกล่าวอย่างละเอียด ซึ่งเยาวชนต่างให้ความ

สนใจเป็นอย่างมาก ซึ่งประสบการณ์และความรู้ดังกล่าวที่ได้รับจากค่ายเยาวชนนั้นจะถูกบันทึกในความทรงจำของเยาวชน และจะถูกนำไปปรับใช้ต่อไป

นอกจากนั้นแล้วประเด็นที่สำคัญจากค่ายเยาวชนพหุวัฒนธรรม คือ การได้เปิดใจเรียนรู้วัฒนธรรม และศาสนาที่แตกต่างกัน ซึ่งจะทำให้เยาวชนได้เกิดความเข้าใจในสังคมที่แตกต่างจากสังคมของตนเองมากขึ้น อันจะเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างมิตรภาพและสันติสุขในจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อไป

การเรียนรู้ข้ามฐานทรัพยากรผ่านงานวิจัย

เมื่อวันที่ 8-11 พฤษภาคม 2556 ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอำเภอปัตตานีร่วมกับสมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีและศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) จัดกิจกรรมค่ายเยาวชนพหุวัฒนธรรม โดยมีเยาวชนที่มาจากหลากหลายพื้นที่ หลากหลายศาสนา และหลากหลายวัฒนธรรม เข้าร่วมกิจกรรม เพื่อเป็นการสร้างเสริมโอกาสให้เยาวชนได้เกิดกระบวนการเรียนรู้ข้ามฐานวัฒนธรรมและเป็นการเปิดโลกทัศน์ให้กับกลุ่มเยาวชนจากพื้นที่ต่างๆ ได้เรียนรู้กว้างไกลมากขึ้นกว่าชุมชนหรือสังคมของตนเอง อันจะนำไปสู่การปรับใช้ที่เหมาะสมต่อไปกับบริบทของสังคมตนเอง

โดยทางศูนย์ฯ อำเภอปัตตานีได้ประสานความร่วมมือไปยังศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นนราธิวาส ในการนำทีมเยาวชนอันประกอบด้วยเยาวชนที่มาจากชุมชนประมงนับถือศาสนาอิสลาม เยาวชนที่มาจากชุมชนชาวนานับถือศาสนาพุทธ กลุ่มเด็กด้อยโอกาสในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ฯลฯ ไปศึกษาการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นนราธิวาส โดยได้ลงพื้นที่ศึกษากลุ่มอาชีพต่างๆ ในพื้นที่ชุมชนเกษตรใน ต.บางขุนทอง อ.ตากใบ จ.นราธิวาส ประกอบด้วย อาชีพทำนา ทำสวนยาง ทำน้ำตาลโตนด เฝ้าถ่าน ตัดเย็บผ้าคลุม ทอผ้า รวมถึงการบริหารจัดการศูนย์เด็กกำพร้าด้วย ซึ่งสิ่งที่เยาวชนได้เรียนรู้ นั้นเป็นประสบการณ์ที่แปลกใหม่ ซึ่งเยาวชนไม่เคยได้มีโอกาสเรียนรู้จากชุมชนของตนเองเลย

นอกจากนั้นเยาวชนก็ได้ลงไปศึกษาพื้นที่ชุมชนประมงพื้นบ้าน ต.แหลมโพธิ์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี โดยศูนย์อ่าวปัตตานีได้ร่วมจัดแสดงนิทรรศการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเพื่อเผยแพร่ความรู้ด้านการดำเนินงานวิจัยและผลงานวิจัยสู่สาธารณชน โดยมีทีมวิจัยที่เป็นชาวประมงพื้นบ้านและเยาวชนในพื้นที่ได้เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ดังกล่าว เช่น ในประเด็นเรื่องปัญหาความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์จากการจับสัตว์น้ำบริเวณแหล่งหญ้าทะเลอ่าวปัตตานี และการสร้างบทบาทของเยาวชนให้มีส่วนร่วมในการคลี่คลายปัญหาความขัดแย้งอย่างสันติ ทีมวิจัยเยาวชนได้เป็นผู้บอกเล่าเรื่องราวการดำเนินงานวิจัยกับการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง เช่น หญ้าทะเล และพันธุ์สัตว์น้ำหายาก จำพวก โลมา พะยูน ในรูปแบบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์เพื่อให้เยาวชนค่ายพหุวัฒนธรรมได้เกิดการเรียนรู้และตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรและนำไปสู่การปรับใช้กับชุมชนตนเอง และในประเด็นเรื่องโครงการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อการปรับตัวของชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี : ศึกษากรณีการจัดการกับปัญหาภัยพิบัติทางธรรมชาติ ทีมวิจัยชาวบ้านได้นำเสนอเรื่องราวผ่านโมเดลจำลองปรากฏการณ์บอกเหตุที่จะเกิดภัยพิบัติและการเตรียมรับมือกับภัยพิบัติที่จะเกิดขึ้น โดยได้รับความสนใจจากเยาวชนเป็นอย่างมาก เพราะการเรียนรู้ปรากฏการณ์ต่างๆ เป็นประสบการณ์ที่แปลกใหม่ แต่เป็นเรื่องที่ใกล้ตัวและสามารถสังเกต เรียนรู้ได้ด้วยตนเองซึ่งเยาวชนไม่เคยได้เรียนรู้เลย ทำให้พวกเขาสามารถนำความรู้ดังกล่าวไปปรับใช้ได้ ซึ่งได้สร้างการเรียนรู้ให้กับเยาวชนเป็นอย่างมาก

ภาคผนวก ข

การเผยแพร่ผลงานวิจัยผ่านสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อออนไลน์

“ลงอ่าว” คำสั้นๆ ที่มีความหมายให้อาชีพ สะอะ เด็กชายวัย ๗ ขวบตัดสินใจโตเรียนอย่างง่ายดาย มาช่วยเก็บข้อมูลวิจัยของกลุ่มเยาวชนอาสาเนาะเลาต์ (Anohlaut) แห่งสมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี

เห็นตัวเล็ก ๆ อย่างนี้ อาชีพช่วยงานได้เยอะ โดยเฉพาะตอนที่นั่งเรือออกไปในอ่าวแล้วเขาไคร่งท้อเลสลอนล่อมมั่งลวดเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมขนาดพื้นที่ ๑ ตารางเมตรออกไปวางจำกัดพื้นที่ก่อนเก็บตัวอย่างขึ้นมา ถ้าทีมใดมีเด็กตัวเล็กอย่างอาลีฟก็สบายหน่อย เพราะเขาจะกระโจนลงไปเก็บหอยทะเลและสัตว์เล็กสัตว์น้อยขึ้นมาให้ แต่กลุ่มไหนมีแต่ผู้ใหญ่ก็ต้องใช้แขนยาว ๆ ยื่นลงไปเก็บกวาดขึ้นมาแทน

“ลงอ่าว” เป็นกิจกรรมสนุกสนานสำหรับเด็ก พร้อมกับข้ออ้างว่าได้ช่วยทำงานวิจัยในชื่อ “โครงการศึกษาปัญหาความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์จากการจับสัตว์น้ำบริเวณแหล่งหอยทะเลอ่าวปัตตานี และการสร้างบทบาทของเยาวชนให้มีส่วนร่วมในการคลี่คลายปัญหาความขัดแย้งอย่างสันติวิธี”

นับเป็นความสนุกอย่างมีสาระ และปลูกฝังให้เด็กเห็นความสำคัญของหอยทะเลและสิ่งแวดล้อมในอ่าวปัตตานีไปในตัว

หลังจากเพียรพยายามปลูกฝังจิตสำนึกอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมาหลายปี สุวิมล พิริยะธนาลัย เจ้าหน้าที่สมาคมชาวประมงพื้นบ้านปัตตานี ได้ข้อสรุปว่า ถ้าจะปลูกฝังเรื่องสิ่งแวดล้อมให้เด็กมีส่วนร่วม ก็ต้องทำให้สนุกเพราะเคยนำเด็กมานั่งประชุม ปรากฏว่า

หลับกันเป็นแถบ

แต่เมื่อปรับให้มีกิจกรรม “ลงอ่าว” แม้จะเป็นลูกชาวประมงพื้นบ้าน แต่ไม่บ่อยนักที่เด็กตัวเล็ก ๆ จะมีโอกาสนั่งเรือออกไปในอ่าวปัตตานี แล้วกระโดดลงไปเก็บหอยทะเลและสิ่งมีชีวิตจำพวกกุ้ง หอย ปู ปลา ขึ้นมาด้วยมือของตัวเอง เสร็จแล้วนำมาแยกแยะนับดูว่าได้สิ่งมีชีวิตชนิดใดบ้าง มาจากลักษณะพื้นที่แบบไหน เช่น บริเวณที่มีหอยทะเลเลื้อยชนิดไหนมาก หรือบริเวณไม่มีหอยทะเลพบอะไรบ้าง กิจกรรมตอนคัดแยกก็น่าสนุก เพราะต้องนำของจริงมาเทียบกับคู่มือที่จัดเตรียมไว้ ซึ่งในคู่มือทุกเล่มมีชื่อเรียกสัตว์ในภาษาไทยกลาง ภาษาอังกฤษแล้วยังมีภาษายาวีกำกับไว้ด้วยเห็นความสำคัญของความรู้พื้นถิ่น ซึ่งต้องเปรียบเทียบ

ลูกประมง ลงสำรวจ อ่าวปัตตานี

ทีมวิจัยรุ่นเยาว์
เปรียบเทียบหอยทะเล
พันธุ์ที่เก็บได้จากอ่าวปัตตานี
กับหนังสือข้อมูล

กิจกรรมออกเรือลงอ่าวปัตตานี ช่วยให้เด็กมีความชอบธรรมในการโตเรียนมาเข้าร่วมกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมอย่างสนุกสนาน

กับแหล่งอื่นเพื่อสื่อสารให้เข้าใจกันมากยิ่งขึ้น

“ทีมวิจัยรุ่นเยาว์” มีด้วยกันทั้งหมด ๒๓ คน อายุ ๙-๒๐ ปี เป็นลูกหลานชาวประมงจากบ้านตะโกละสะมิแล และบ้านปาตาบูตี ตำบลแหลมโพธิ์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ภายใต้ความสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ที่ต้องการให้ชาวบ้านคิดโจทย์และนำกระบวนการวิจัยเอง มีลักษณะเป็นวิจัยเชิงปฏิบัติการ

การลงอ่าวแบบนี้จะทำกันทั้งหมด ๑๒ ครั้ง ในพื้นที่เดิม เพื่อเปรียบเทียบว่าในช่วงฤดูกาลมรสุมกับนอกฤดูมรสุม ได้ผลที่แตกต่างกันหรือไม่

แม้ว่ากระบวนการทำงานหลักจะเป็น

หน้าที่ของนักวิจัยรุ่นเยาว์ที่นำโดย ฟาติละห์ สะอะ นิสิตปี ๒ แห่งมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี แต่ในเรื่องความรู้ความชำนาญด้านสิ่งมีชีวิตในทะเล และหญ้าทะเลนั้น ต้องอาศัยความช่วยเหลือจากปราชญ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และนักวิชาการมาบรรยายให้ความรู้แก่เด็ก ๆ ซึ่งช่วยให้การเรียนรู้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น เพราะเด็กได้ผ่านทั้งการสัมผัสสิ่งมีชีวิตที่จับขึ้นมาได้กับมือของตัวเอง และยังได้รับรู้ข้อมูลเสริม สิ่งที่ยังไม่รู้จึงมีเป็นเพียงความรู้ที่อยู่ในหัว แต่ยังคงอยู่ในหัวใจของลูกทะเลตัวน้อยอีกด้วย

มูหามะสุกรี มะละนิ้ง นายกสมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี กล่าวว่า การทำงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบนี้ค่อนข้างเน้นไปที่ความรู้ของชุมชน และสร้างองค์

ความรู้ให้นำไปทดลอง ชาวบ้านซึ่งเป็นพ่อแม่ยังเสนอความคิดเห็นด้วยว่า นอกเหนือจากพื้นที่อ่าวปัตตานีแล้ว “นักวิจัยรุ่นเยาว์” น่าจะได้ลองเปลี่ยนพื้นที่ไปลงเก็บข้อมูลแถวแหลมตาชีซึ่งอยู่ไม่ไกลกันนัก เพราะที่นั่นอาจมีหญ้าทะเลต่างชนิดกับบริเวณอ่าวปัตตานีก็เป็นได้

กระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านและลูกหลานชาวประมงที่กำลังดำเนินไปที่ละเล็กละน้อย อาจเป็นก้าวที่สำคัญต่อไปในอนาคต เพราะในเด็กกลุ่มที่เข้าร่วมกิจกรรมนี้ อาจมีบางคนสนใจทำงานวิจัยต่อไปอย่างจริงจัง และเป็นปากเสียงบอกเล่าความรู้และความทุกข์ยากของชาวบ้านต่อไปก็ได้ ใครจะรู้ ๓

จับปูใส่กระดังฟาดักลงพื้นที่ ดูวิถีวัฒนธรรมที่แตกต่าง

ลำพังแค่ดูแลเด็กสักคนสองคนก็เป็นเรื่องน่าปวดหัวพออยู่แล้ว แต่นี้เด็กกลุ่มใหญ่ตั้ง ๖๐ คนมาอยู่รวมกัน ๔ วัน ไม่อยากจะทำต่อเลยว่าจะอะไรจะเกิดขึ้น สภาพคงไม่แคล้วจับปูใส่กระดังทีเดียวเชียว

แล้วทำไมเด็กมุสลิมกลุ่มใหญ่กลุ่มนั้นต้องมาอยู่รวมกันช่วงสั้นๆ เมื่อวันหยุดฤดูร้อนที่ผ่านมา แน่นนอนว่าพวกเขาและเธอไม่ได้มากินนอนเล่นๆ เช่นค่ายทั่วไปเป็นแน่

สมรือนเมื่อตอนเดือนพฤษภาคม พัดพาให้เด็กและเยาวชนลูกหลานชาวประมงพื้นบ้าน และนักเรียนโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ ใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ มาเข้าค่ายทำกิจกรรมร่วมกันในโครงการ “ค่ายเยาวชนพุทธวัฒนธรรม : สานสัมพันธ์

รักษ์บ้านเกิด...สู่สันติภาพชายแดนใต้” ด้วยความร่วมมือระหว่างศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) สมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี และสหภาพยุโรป ที่จัดขึ้นเมื่อ ๔-๑๑ พฤษภาคมที่ผ่านมา

อาจมีคำถามว่าอะไรหรือคือ พหุ-วัฒนธรรม แล้วมันยากเกินไปไหมที่จะให้เยาวชนมาเรียนรู้เรื่องอย่างนี้ ลองตามไปดูกัน

- ๑) ช่วยกันปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำบริเวณเขตอนุรักษ์และขยายพันธุ์น้้าทะเลในอ่าวปัตตานี
- ๒) ล้อมวงฟังเรื่องภูมิปัญญาพื้นบ้านป้องกันภัยพิบัติ
- ๓) นานิษฐ์ เดอลาแม

สายวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๕๖ ที่บ้านปาดานูดี อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ท้องฟ้าใส แดดสวย ลมระรวยโชยมาจากทะเล

โลกยังหมุนไปแม้ว่าเข้านั้นชาวเมืองปัตตานีจะถูกปลุกขึ้นมาด้วยเสียงระเบิด ๒ ลูกที่ตั้งขึ้นบริเวณห้างสรรพสินค้าแห่งหนึ่ง เสียงนั้นดังไปถึงในมหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์ จุฬารวมพลของค่ายพหุ-วัฒนธรรม ไม่เห็นมีใครตกใจกลัว ชีวิตยังคงดำเนินไป

“สมาชิกรัก” ที่มีทั้งลูกชาวประมงและลูกคนกริดยางส่งเสียงจ๊อกรักแจจจอจับมือชวนกันดูฐานนิทรรศการความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ได้ทดลองจับเครื่องมือหาสัตว์น้ำที่มีทั้งแห อวน กุ้ง อวนปลา ลอบ ตักปู ฯลฯ ที่รวมความแล้วบอกได้ว่า ชาวประมงพื้นบ้านปัตตานีทำประมงแบบคนมีความคิด คือคิดก่อนว่าจะเลือกออกไปจับหาสัตว์น้ำชนิดใดก็ต้องเลือกใช้อุปกรณ์ให้เหมาะกับสัตว์น้ำนั้น ไม่ใช่ทำประมงแบบคนลืมนิด

ที่ใช้อวนลากอวนรุนกวาดทุกสิ่งขึ้นมาแล้ว ค่อยมาคัดเลือกออกในภายหลัง

ภูมิปัญญาพื้นบ้านป้องกันภัยพิบัติเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่น่าสนใจ **แบสสุกรี** ("แบ" แปลว่าพี่ชายในภาษาชว) หรือ มูหามะสุกรี มะสะนิง นายกสมมาคมชาวประมงพื้นบ้าน จังหวัดปัตตานีอย่างตั้งใจว่าจะสังเกตดวงจันทร์หรือดูคลื่นลมอย่างไรให้มีชีวิตรอดก่อนเกิดพายุใหญ่ รวมถึงสังเกตการเพิ่มจำนวนของแมงกะพรุนที่มากกว่าปกติ นอกเดือนเมษายน-มิถุนายน แสดงว่าน้ำทะเลมีอุณหภูมิสูงขึ้น เป็นสัญญาณบ่งบอกว่าจะมีพายุใหญ่เข้ามา

ช่วงเวลาแห่งการรอคอยของเหล่าชาวค่ายคือการได้ลงเรือไต่ลมยามบ่ายในช่วงบัตตานี มุ่งหน้าไปยังผืนป่าชายเลน เบื้องหน้า เมื่อเรือจอดเทียบท่ากับรากต้นโกงกาง เด็ก ๆ ไม่รอช้า กระโดดลงลุยเข้าไปในเงาไม้ ชั่วโมงไม่นานนักในมือของแต่ละคนก็มีหอยดาควายติดไม้ติดมือกันมาคนละ ๔-๕ ตัว บางคนโชคได้มากกว่านั้น กลายเป็นของว่างมื้อดึกของชาวค่ายในยามค่ำคืน

ไม่ใช่เรื่องยากเย็นอะไรนักที่ลูกชวนาหรือคนสวนกริตยางจะได้ลงไต่ดงไปสำรวจป่าชายเลน และไม่ใช่เรื่องเหนือความสามารถเกินจะเรียนรู้สำหรับลูกหลานชาวประมงที่จะได้ลงท่องน่านน้ำด้วย "กะ" เครื่องมือเกี่ยวข้าวของชาวนาภาคใต้ ลักษณะเป็นใบมีดที่เสียบเข้ากับแผ่นไม้ขนาดเล็ก พอสอดเขว้ระหว่างนิ้วกลางกับนิ้วชี้ ก็ตัดรวงข้าวออกมาได้เป็นกอบเป็นกำ

- ๔ ผลงานศิลปะของเยาวชน
- ๕ ทรูเรื่องราวการลงพื้นที่ตลอด ๒ วัน
- ๕ เด็กค่ายพุทธวัฒนธรรมหัดเกี่ยวข้าวด้วย "กะ" ที่ตำบลบางขุนทอง อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส

อาจดูเงอะงะในช่วงแรก แต่ทุกอย่างเรียนรู้กันได้ถ้าเปิดใจ

เด็กชาวค่ายฯ เดินทางไกลออกไปถึงอำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส ใช้เวลาอีกทั้งวันอยู่ที่ตำบลบางขุนทอง แวะเวียนกันไปทั่วทุกหมู่บ้าน เพื่อให้เห็นว่าใน ๖ หมู่บ้านของตำบลนี้มี ๒ หมู่บ้านที่ประชากรส่วนใหญ่เป็นมุสลิม ส่วนอีก ๔ หมู่ที่เหลือเป็นพุทธศาสนิกชน แต่ทั้งสองชุมชนก็ดำรงตนอยู่ร่วมกันได้ ที่เป็นไทยพุทธก็เกี่ยวข้าวกริตยาง พูดยาชาจะเห็นกันไป ช้างฝ่ายลงน้ำนำอาชาวมุสลิมก็รวมกลุ่มประกอบอาชีพ และมีมูลนิธิทำงานสังคมสงเคราะห์ รับผิดชอบเลี้ยงเด็กกำพร้าในหมู่บ้าน

เป็นภาพของการช่วยเหลือเกื้อกูลกันที่เรียกว่าถึงแตกต่างแต่ก็อยู่ร่วมกันได้

อินบรอฮิม ซิง จากโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ ๔๑ จังหวัดยะลา บอกว่ามาครั้งนี้มีความประทับใจหลายอย่าง ชอบกิจกรรมที่บางขุนทอง เพราะอยู่โรงเรียนไม่ได้เจอประสบการณ์แบบนี้ ที่บ้านไม่มีทะเล พอมาค่ายก็ทำให้ได้รู้ได้เห็นหลายอย่างด้วยตัวเอง ทำให้รู้ว่าคนในปัตตานีที่ใช้ชีวิตอยู่กับทะเลเป็นอย่างดี

ในขณะที่ **นาบีซะห์ เคอลาแม** หรือน้องจ๊ะ นักเรียนชั้น ม. ๕ โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ ๓๔ นราธิวาส บอกว่าเธเคยเข้าค่ายพุทธวัฒนธรรมที่พาลงพื้นที่หมู่บ้านอย่างนี้เป็นครั้งแรก ค่ายนี้ได้พื้นที่จริง ได้สำรวจจริง ได้ไปดูวิถีชีวิตความเป็นอยู่ โดยเธอไปสัมผัสเอง แต่ค่ายอื่นมักจะจัดบรรยายให้ฟัง ไม่ค่อยเห็นภาพ ค่ายแบบนี้สนุกกว่า

ที่บ้านของนาบีซะห์ทำอาชีพก๊วยการมาเข้าค่ายพุทธวัฒนธรรมจึงเป็นครั้งแรกที่เห็นการทำประมงพื้นบ้าน ได้รู้ว่าประมงมีรายได้ไม่แน่นอน เธอยังบอกด้วยว่าจะนำความรู้ต่างๆ ที่ได้ไปบอกต่อ

"อย่างที่ไปดูเน่าถ่านก็คิดใจ เพราะที่บ้านแม่ก็เผาถ่านเหมือนกัน แต่เผาเผา แต่พื้นที่เป็นแบบเขา ก็เห็นความต่างแบบชุดถ่านจะยุ่งกว่า เบียดกว่า (แต่ต้นทุนความร้อนได้ต่ำกว่า) อย่างเขาเผาถ่านได้มากกว่า ก็จะไปบอกแม่ว่าทำเผาจะสะดวกและได้ถ่านมากกว่า จะความรู้ที่เห็นไปบอกต่อในชุมชน"

ไม่มีอะไรยากเกินกว่าจะเข้าใจ เด็ก ๆ ได้ไปรับรู้และเห็นของจริงว่ามีวิถีวัฒนธรรมที่แตกต่างอยู่ภายในพื้นที่ ๓ จังหวัดแดนใต้ที่พวกตนเกิดและเติบโตมา และเมื่อเห็นแล้วก็เชื่อว่าน่าจะมีโอกาสให้หน่อเชื้อสันติภาพได้เติบโตขึ้นมาด้วยความร้อนแรงของไฟได้ให้ไฟแรงไปในอนาคต ๓

The battle for Pattani's fish

Villages in the southern province have joined forces to regain control of their traditional marine resources

Published: 17 Aug 2013 at 00.00

Newspaper section: News

Every day the small-scale fisherfolk in Pattani Bay face a struggle to protect their livelihoods from the giant fishing fleets backed by seemingly limitless financial resources and the best and most destructive equipment imaginable.

Villagers make a living from raising fish in baskets along the shores of the bay. PHOTOS BY ACHARA ASHAYAGACHAT

Life is hard enough for the villagers with their small boats and knife-edge finances. As resourceful as they are, they cannot match the large-scale operations which sweep through their area, clearing it of the sea's life-giving natural bounty.

This hardship, however, has taught the fisherfolk in the villages that giving up is not an option. Inherent in their genes is a fighters' spirit which has imbued them with the belief that they can overcome problems through collective force.

Fadilah Sa-Ah, 21, of Patabudi village in Yaring district, enjoys life as a fisherman's daughter. Since high school, she has come to understand from her elders the problems her community faces. The villagers have also gained a lot of knowledge from fishing communities on the Andaman coast on the western shoreline of the South who went to Pattani to share their grievances, especially about destructive fishing techniques.

Now in her final year at Prince of Songkla University's Pattani Campus, the geography-major has embarked on a task few people her age would want to carry on their shoulders.

A basket of fish is filled after a hard day's work. Small-scale local fisherfolk fear the intrusion of large fishing boats will deplete fish stocks in the Pattani Bay area.

She is steering a group of about 20 young people from her village and nearby areas through a research project to assess local fishing wisdom in Pattani Bay. The focus is on Ta Chi cape that juts out into the Gulf.

The young activists, who called themselves Ah Noh Lao or "children of the sea", have built up a network of people within the province. They have also hooked up with other advocacy groups from Yaring to Mai Kan districts.

The activists have received support and coaching in conservation activities over the past five years from the Traditional Fishermen Association based in Nong Chik district and the Pattani Coastal Resources Rehabilitation Project.

The young people share their experiences of fishing life with their friends from the Andaman coast and from the upper section of the Gulf of Thailand. These exchanges are helping to forge cultural ties and strengthen the network for future environmental projects.

The village of Patabudi is at the tip of Ta Chi cape which serves as a natural breakwater for fishing boats. The villagers there have shown their resolve over the past decade and earned respect for their unwavering fight to spread awareness about the sustainable use of sea resources.

The Children of the Sea have a monumental campaign ahead of them as members will be torch bearers in the villagers' efforts to keep their traditional way of life intact.

The young villagers, armed with a higher education, are what the villages need to mount a defence against the intrusion by medium- and large-scale trawlers in a legally complicated and increasingly complex problem.

The Administrative Court in 2006 threw out an appeal lodged by the medium- and large-scale trawler owners who insist the Pattani province's order to ban their boats from Pattani Bay violated their constitutional rights.

However, villagers said what happened in the court has not stopped fishing by large boats which are blamed for depleting fish stocks in the bay area.

Ms Fadilah's mentors, Muhamasukree Masaning, of the Traditional Fishermen Association, and Suwimol Piriyananali, of the Pattani Coastal Resources Rehab Project, are keeping a close watch on events.

Watemon Boonpongsri, chief of the provincial fishery office, said agencies concerned have been discussing a possible solution to the conflict between the small-scale fisher folk and big trawler operators.

The problem has been raised with parliamentarians and the Southern Border Provinces Administrative Centre with input drawn from the parties in conflict.

The villagers using traditional and simple fishing gear fear marine life in the bay will be wiped out unless stringent rules are laid down and enforced.

Several options have been floated, Mr Watemon said. They include modifying some of the small fishing boats as tourist vessels to earn extra income and banning boats that are too large from entering the bay.

Two boys from Patabudi village proudly hold up fish caught in the bay area.

Also, boats with sophisticated fishing equipment and technology may be refused entrance. This will prevent them from wiping out immature sea creatures. But, Mr Watemon conceded, this is a sensitive issue.

The trawlers generate substantial revenue for the national economy and the rules to be set must be studied carefully as they involve many boat operators nationwide, he said.

About 200 medium and larger trawlers operate in Pattani Bay. He maintains the authorities are not sitting on their hands in regards to enforcing the law. In fact, they have arrested trawler operators who violate the regulations during routine patrols.

Debate continues over the equipment that can be used by the fisherfolk - regardless of whether they operate small or large boats - in specific areas of the bay. A scientific study will be considered before the criteria are set.

"Hopefully, everything to be completed within six months," he said.

Meanwhile, the Traditional Fishermen Association has remained steadfast in monitoring laws and regulations to be followed in conserving maritime natural resources.

The association will launch educational environmental activities to attract more young activists to join the efforts to protect the sustainable habitat of sea creatures along the 116-kilometre shore covering 74 sq km of Pattani Bay, Ms Suwimol said.

Mr Muhamasukree said the 83,000 people relying on small fishing set-ups in six coastal districts of Pattani remain in conflict with the push-net operators, especially those active in Muang, Mai Kaen, Sai Buri and Panare districts. The unscrupulous operators often change tactics and modify their gear to take large hauls from the sea.

"It's the fight to maintain the sufficiency philosophy and the Islamic teachings of taking things upon Allah's provision," Mr Muhamasukree said.

"Our fishing folk rely on natural habitats and resources in building boats and helping each other at sea and we take only what we need and what our boats can carry.

"On the other hand, the commercial trawlers scoop up everything in their path and they don't let nature recover and replenish."

Fadilah Sa-Ah, 21, right, a young environmentalist, explains to visitors the life cycle of fish and marine creatures and how to conserve them at her village of Patabudi in Yaring district of Pattani.

Muhamasukree Masaning (sitting, centre) of the Traditional Fishermen Association, takes a boat ride with village youngsters in the bay during a trip to see the ecology of the area.

Mangroves and sea grass are protected as they become breeding grounds for fish and other marine life.

Muhamasukree Masaning shows village boys sea grass picked near the shore and explains how it is important for the food chain in the Pattani Bay ecology.

ภาคผนวก ค

ประกาศ ห้ามใช้เครื่องมือทำการประมงบางชนิดในที่จับสัตว์น้ำบางส่วนของ
จังหวัดปัตตานี

ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

เรื่อง ห้ามใช้เครื่องมือทำการประมงบางชนิดในที่จับสัตว์น้ำบางส่วนของจังหวัดปัตตานี

ด้วยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์พิจารณาเห็นว่า ในปัจจุบันได้มีการนำเครื่องมือทำการประมงขนาดใหญ่และเครื่องมือทำการประมงที่มีประสิทธิภาพสูง ไปใช้ทำการประมงในบริเวณที่มีการจัดสร้างแหล่งอาศัยสัตว์ทะเลหรือปะการังเทียมในท้องที่จังหวัดปัตตานี ซึ่งส่งผลให้ทรัพยากรสัตว์น้ำที่เข้าไปอยู่อาศัยในบริเวณดังกล่าวถูกจับในปริมาณมาก เพื่อเป็นการคุ้มครองพื้นที่บริเวณที่เป็นแหล่งอาศัยของสัตว์น้ำให้เป็นที่อยู่อาศัยแพร่ขยายพันธุ์ วางไข่และเลี้ยงตัววัยอ่อน ป้องกันมิให้ทรัพยากรสัตว์น้ำถูกจับและถูกทำลายมากเกินไป สมควร และเพื่อให้ราษฎรสามารถใช้ประโยชน์ทรัพยากรสัตว์น้ำได้อย่างยั่งยืน จึงสมควรกำหนดมาตรการห้ามใช้เครื่องมือทำการประมงบางชนิดในที่จับสัตว์น้ำบริเวณดังกล่าว

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๓๒ (๒) และ (๔) แห่งพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. ๒๔๙๐ อันเป็นกฎหมายที่มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา ๒๙ ประกอบกับมาตรา ๔๓ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จึงออกประกาศไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ประกาศฉบับนี้เรียกว่า “ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง ห้ามใช้เครื่องมือทำการประมงบางชนิดในที่จับสัตว์น้ำบางส่วนของจังหวัดปัตตานี”

ข้อ ๒ ประกาศฉบับนี้ให้มีผลใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดสามสิบวัน นับแต่วันปิดประกาศตามความในมาตรา ๖๐ แห่งพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. ๒๔๙๐ เป็นต้นไป

ข้อ ๓ ห้ามผู้ใดใช้เครื่องมือทำการประมง ดังต่อไปนี้

(๑) อวนล้อมจับ

(๒) อวนครอบหมึก อวนครอบ อวนช้อนหรืออวนยกปลากระตัก

(๓) อวนล้อมกองหิน หรืออวนด้อนปลา หรืออวนด้อนปลากองหิน

(๔) เครื่องมือทำการประมงที่ใช้ประกอบกับเครื่องกำเนิดไฟฟ้าทุกชนิด ยกเว้นเบ็ดตกหมึก

ในที่จับสัตว์น้ำบางส่วนของจังหวัดปัตตานี บริเวณที่กำหนดขอบเขตโดยเส้นตรงซึ่งเชื่อมจุดพิกัดที่กำหนดดังต่อไปนี้ โดยเด็ดขาด

จุดหมายเลข ๑ ละติจูด ๖ องศา ๕๑ ลิปดา ๒๐ ฟิลิปดาเหนือ ลองจิจูด ๑๐๑ องศา ๐๔ ลิปดา ๐๒ ฟิลิปดาตะวันออก

จุดหมายเลข ๒ ละติจูด ๖ องศา ๕๕ ลิปดา ๐๐ ฟิลิปดาเหนือ ลองจิจูด ๑๐๑ องศา ๐๔ ลิปดา ๐๐ ฟิลิปดาตะวันออก

จุดหมายเลข ๓ ...

จุดหมายเลข ๓ ละติจูด ๗ องศา ๐๑ ลิปดา ๐๐ พิลิปดาเหนือ ลองจิจูด ๑๐๑ องศา ๑๗ ลิปดา ๐๐ พิลิปดาตะวันออก

จุดหมายเลข ๔ ละติจูด ๗ องศา ๐๑ ลิปดา ๐๐ พิลิปดาเหนือ ลองจิจูด ๑๐๑ องศา ๒๔ ลิปดา ๒๘ พิลิปดาตะวันออก

จุดหมายเลข ๕ ละติจูด ๖ องศา ๕๗ ลิปดา ๕๑ พิลิปดาเหนือ ลองจิจูด ๑๐๑ องศา ๒๔ ลิปดา ๒๘ พิลิปดาตะวันออก

จุดหมายเลข ๖ ละติจูด ๖ องศา ๕๓ ลิปดา ๐๐ พิลิปดาเหนือ ลองจิจูด ๑๐๑ องศา ๓๖ ลิปดา ๐๐ พิลิปดาตะวันออก

จุดหมายเลข ๗ ละติจูด ๖ องศา ๕๘ ลิปดา ๒๐ พิลิปดาเหนือ ลองจิจูด ๑๐๑ องศา ๓๙ ลิปดา ๑๓ พิลิปดาตะวันออก

จุดหมายเลข ๘ ละติจูด ๖ องศา ๕๐ ลิปดา ๐๓ พิลิปดาเหนือ ลองจิจูด ๑๐๑ องศา ๔๑ ลิปดา ๔๗ พิลิปดาตะวันออก

จุดหมายเลข ๙ ละติจูด ๖ องศา ๔๓ ลิปดา ๕๒ พิลิปดาเหนือ ลองจิจูด ๑๐๑ องศา ๔๖ ลิปดา ๐๓ พิลิปดาตะวันออก

จุดหมายเลข ๑๐ ละติจูด ๖ องศา ๔๒ ลิปดา ๐๘ พิลิปดาเหนือ ลองจิจูด ๑๐๑ องศา ๕๓ ลิปดา ๒๗ พิลิปดาตะวันออก

จุดหมายเลข ๑๑ ละติจูด ๖ องศา ๓๖ ลิปดา ๓๖ พิลิปดาเหนือ ลองจิจูด ๑๐๑ องศา ๕๗ ลิปดา ๑๗ พิลิปดาตะวันออก

จุดหมายเลข ๑๒ ละติจูด ๖ องศา ๓๔ ลิปดา ๑๙ พิลิปดาเหนือ ลองจิจูด ๑๐๑ องศา ๕๓ ลิปดา ๔๘ พิลิปดาตะวันออก

ดังปรากฏในแผนที่ท้ายประกาศนี้

ข้อ ๔ ประกาศนี้มีให้ใช้บังคับแก่การทำการประมงเพื่อการศึกษา วิจัย หรือการทดลองทางวิชาการซึ่งกระทำโดยทางราชการและได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดีกรมประมง

ประกาศ ณ วันที่ ๑๙ ส.ค. ๒๕

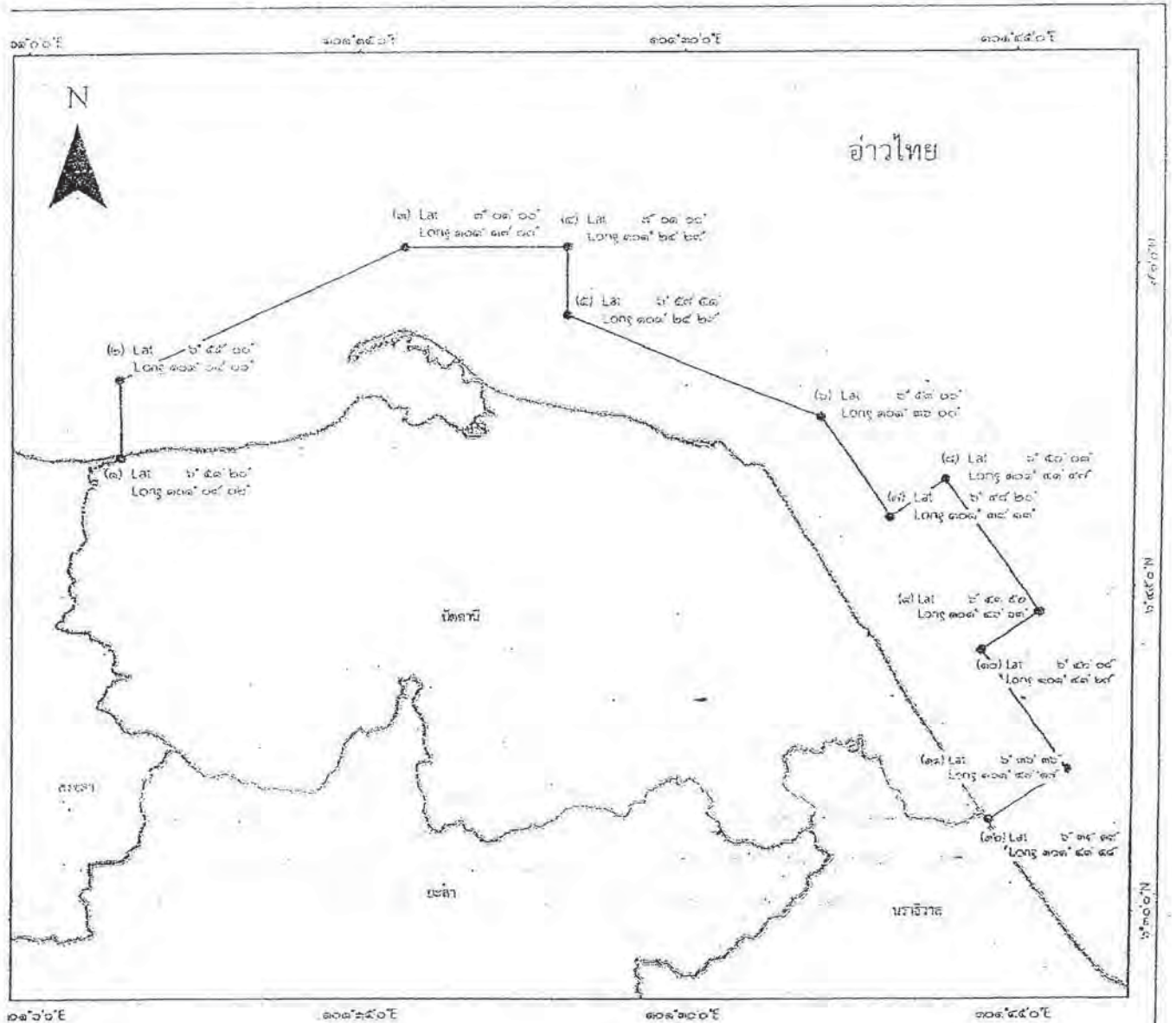
(นายศิริวัฒน์ ขจรประศาสน์)

รัฐมนตรีช่วยว่าการฯ ปฏิบัติราชการแทน

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

แผนที่ท้ายประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
เรื่อง ห้ามใช้เครื่องมือทำการประมงบางชนิดในที่จับสัตว์น้ำบางส่วนของจังหวัดปัตตานี
ลงวันที่ ๑๓ เดือน สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๖

Datum : WGS๘๔
Projection : Lat/Long
มาตราส่วน ๑ : ๕๐๐,๐๐๐

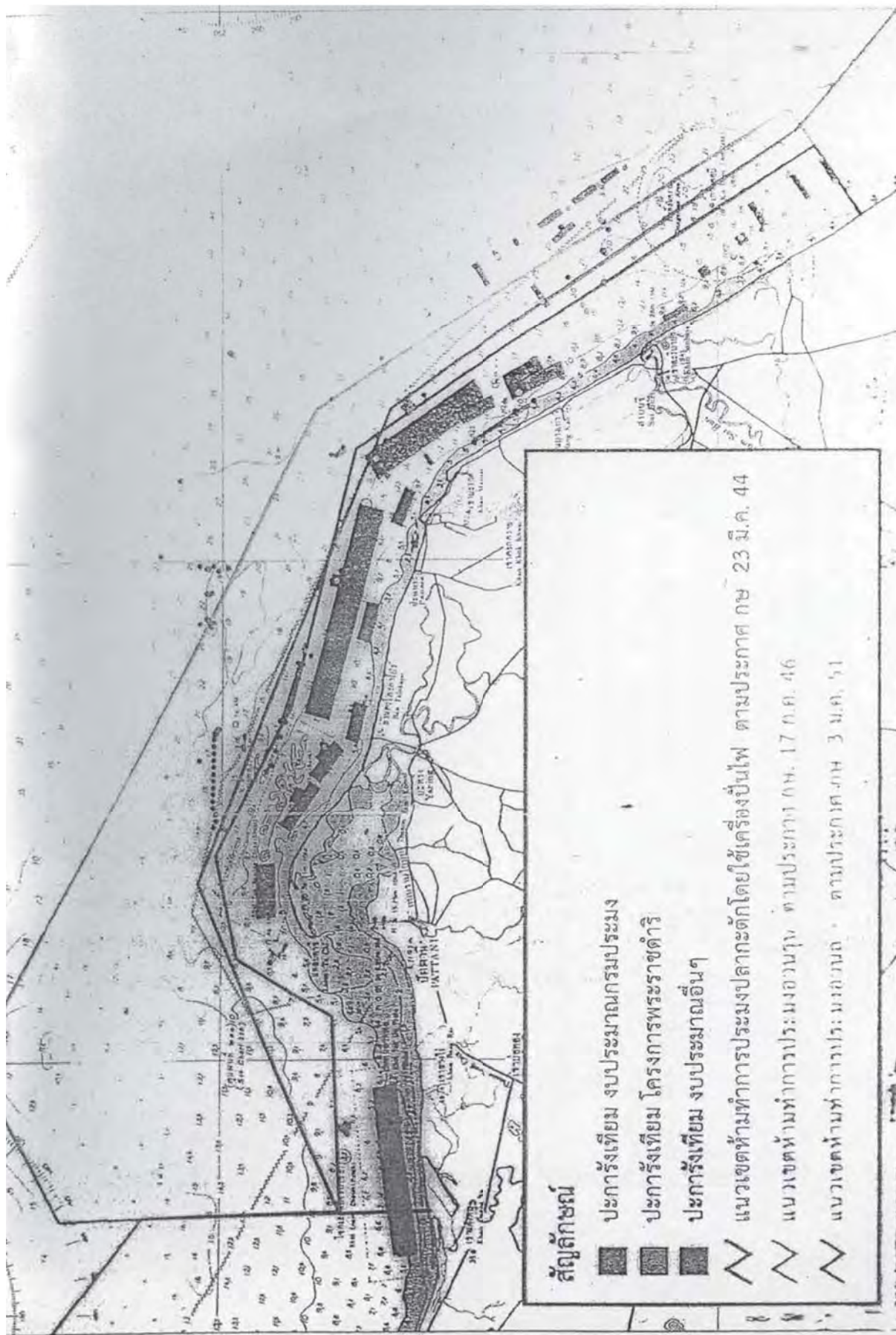

เครื่องหมาย

- จุดพิกัดที่กำหนด
- ขอบเขตพื้นที่กำหนด
- ==== ขอบเขตการปกครองระดับจังหวัด

(.....นายมนพ.....แจ้งกิจ.....)
ผู้อำนวยการสำนักบริหารจัดการด้านการประมง

(.....นายวินิต.....จันทร์โรทัย.....)
อธิบดีกรมประมง

แผนที่แสดงพื้นที่ทางปะการังเทียม

